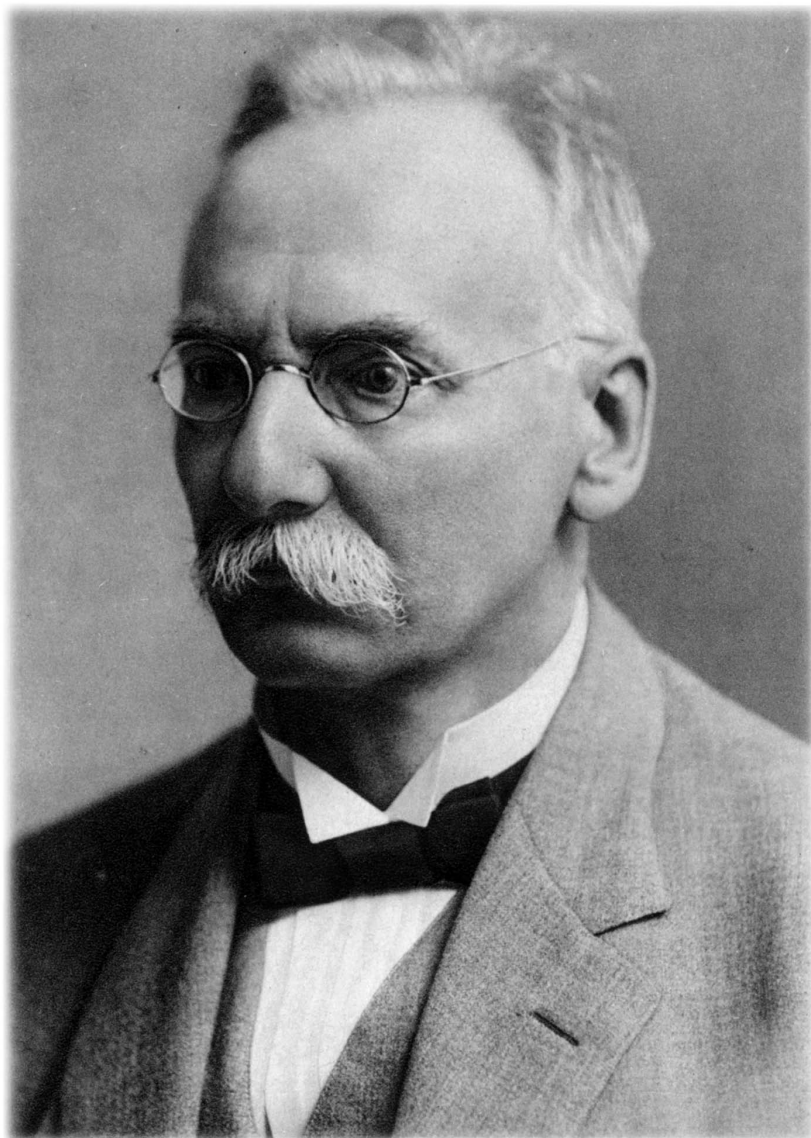
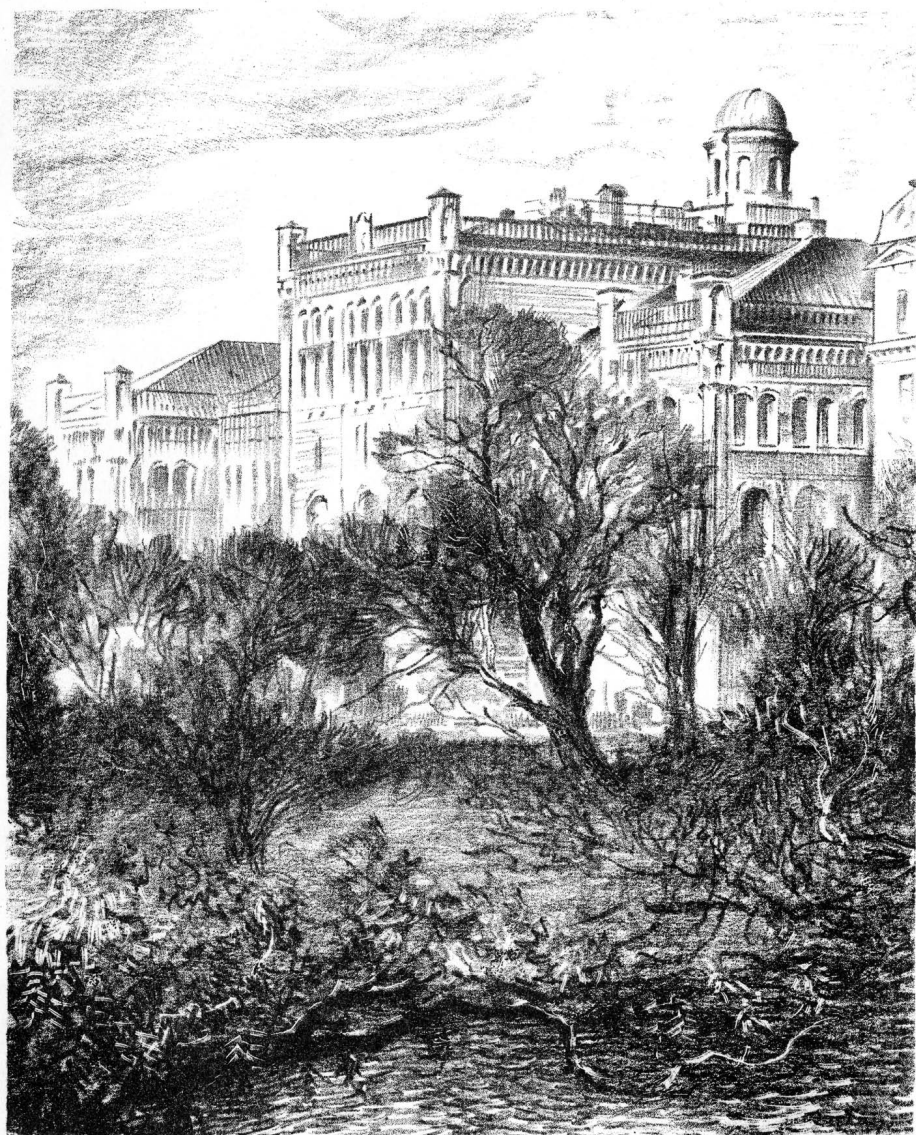

LU Latvijas Universitātes
Z zinātnieki

PROF. Dr. phil. h. c. ERNESTS FELSBERGS
LATVIJAS UNIVERSITĀTES PIRMAIS REKTORS

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Jāņa Šternberga oriģināllitogrāfija

UNIVERSITAS LATVIENSIS
Bibliotheca

PROFESSOR Dr. phil. h. c.

ERNESTS
FELSBERGS

Vita et opera

In memoriam
primi rectoris
Universitatis Latviensis
octogesimo et quinto anniversaris

Universitas Latviensis
2004

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Bibliotēka

PROFESORS Dr. phil. h. c.

**ERNESTS
FELSBERGS**

Dzīve un darbs

Veltījums
pirmajam rektoram
Latvijas Universitātes
85. gadskārtā

Latvijas Universitāte
2004

UDK 016 : 94

Fe 512

Profesors Dr. phil. h. c. Ernests Felsbergs. Dzīve un darbs = Professor Dr. phil. h. c. Ernests Felsbergs. Vita et opera / sast. Sandra Ranka ; bibliogr. red. Diāna Paukšēna ; LU Bibliotēka. – Rīga : LU, 2004. – 103. lpp.

Pateicamies par līdzdalību grāmatas sastādīšanā Inārai Ķemerei, Igoram Šuvajevam, Ernesta Felsberga radiniekiem – Guntim Bērziņam, Jānim Felsbergam, Mārim Felsbergam

Sastādītāja **Sandra Ranka**

Bibliogrāfiskā redaktore **Diāna Paukšēna**

Literārā redaktore **Anitra Pārupe**

Rakstu „Profesors Ernests Felsbergs — Latvijas Universitātes pirmais rektors” tulkojuši:

angļu val. – **Valdis Bērziņš**, E. Felsberga mazmazdēls

vācu val. – **Laila Niedre**

krievu val. – **Irina Tiško**

Priekšvārds

Grāmata “Profesors Dr. phil. h. c. Ernests Felsbergs. Dzīve un darbs” ir Latvijas Universitātes veltījums LU pirmajam rektoram Ernestam Felsbergam, LU 85. gadskārtā pieminot un atzīmējot Ernesta Felsberga nozīmi un ieguldījumu Latvijas Universitātes izveidošanā, LU Satversmes izstrādāšanā, antīkās kultūras un mākslas vēstures attīstībā.

Izdevumā sniegts profesora dzīves, zinātniskā un sabiedriskā darba apskats Latvijas valsts, zinātnes un Latvijas Universitātes attīstības kopsakarībās, iekļautas profesora E. Felsberga runas Latvijas Augstskolas gada svētkos 1920. gada 28. septembrī un Latvijas Republikas Saeimā 1923. gada 23. februārī, kad tika apspriests LU Satversmes likumprojekts.

Grāmatā ievietotas arī Ernesta Felsberga meitas Lūcijas Bērziņas-Felsbergas atmiņas, Felsbergu dzimtas ciltskoks, fotoattēli no Felsbergu dzimtas un Annas Rātas krājumiem, Igaunijas vēstures arhīviem un dažādiem izdevumiem.

Bibliogrāfiskajā rādītājā apkopoti profesora Ernesta Felsberga publicēto darbu bibliogrāfiskie apraksti no 1905. līdz 1969. gadam. Atsevišķās nodaļās iekļauti profesora oponento disertāciju un profesoram veltīto rakstu bibliogrāfiskie apraksti. Bibliogrāfiskā rādītāja nodaļu ietvaros apraksti kārtoti hronoloģiskā secībā. Gada ietvaros vispirms uzrādīti darbi latviešu valodā, pēc tam svešvalodās ar latīņu grafiku un kirilicā. Katras valodas ietvaros tie sakārtoti darbu nosaukumu vai autoru alfabētiskā secībā.

Bibliogrāfiskajos aprakstos profesors Ernests Felsbergs kā autors nav norādīts, izņemot gadījumus, kad darbs rakstīts kopā ar līdzautoriem.

Atsauksmes par profesora Ernesta Felsberga publikācijām ievietotas uzreiz aiz attiecīgās publikācijas apraksta.

Apraksti, kurus nebija iespējams sastādīt tieši pēc izdevumiem un kuri iegūti no citiem avotiem, apzīmēti ar zvaigznīti (*) ieraksta beigās.

Publikācijas latviešu un krievu valodas vecajā ortogrāfijā aprakstītas atbilstoši mūsdienu latviešu un krievu valodas pareizrakstības prasībām un ortogrāfijai.

Rādītājam pievienoti profesora E. Felsberga publicēto darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs un personu palīgrādītājs.

Darbu nosaukumu palīgrādītājā blakus katra darba nosaukumam uzrādīts tā publicēšanas gads un bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs.

Personu rādītājā norādītas tikai bibliogrāfiskajā rādītājā minētās personas: profesora Ernesta Felsberga darbu līdzautori, personas, par kurām rakstījis E. Felsbergs, personas, kas rakstījušas par profesoru E. Felsbergu u. c., blakus norādīts bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs. Ja publikācija ir par personu, attiecīgais bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs likts iekavās.

Profesors Ernests Felsbergs – Latvijas Universitātes pirmais rektors

Johans Ernests Teodors Felsbergs, īsāk – Ernests Felsbergs, arī Felsbergis. Pirmais latviešu profesionālais mākslas vēsturnieks. Pirmais Latvijas Universitātes rektors.

Ernests Felsbergs piedzimis 1866. gada 7. novembrī (25. oktobrī – pēc vecā stila) Nēķenes pagasta Pīkāņu mežsarga mājās, Reiņa (1839–1869) un Kristīnes (1845–1909) Felsbergu ģimenē. Pirmo izglītību Ernests iegūst mājās, tad seko mācības Taurenēs un Dzērbenes draudzes skolā, Cēsu apriņķa skolā. No 1882. gada līdz 1884. gadam viņš strādā par kalpu pie patēva Krišjāņa Felsberga (1846–1916), ar kuru neveidojas īpaši labas attiecības. Rosinājumu tālākām mācībām Ernests rod Dzērbenes draudzes skolas skolotāja Toma Gailīša un Paulīnes Gailītes namā, kurā tiek modināta arī interese par Senās Grieķijas kultūru. Līdz 1888. gadam viņš strādā Vecpiebalgas Veļķu pagasta skolā, kur mācās arī Kārlis Skalbe (1879–1945), bet nākamajos četrus gadus par mājskolotāju Līksnā pie Daugavpils. Šajā laikā E. Felsbergs kārto arī eksāmenus skolotāja tiesību iegūšanai, interesējas par dabaszinātnēm, veido herbārijus, kukaiņu kolekcijas. 1892. gadā viņš kļūst par mājskolotāju Liepkalnē, kur sākas viņa iepazīšanās ar sengrieķu un latīņu valodu. 1895. gada ziemā Felsbergs Tērbatā apgūst senās valodas toreizējā studenta Jāņa Endzelīna (1873–1961) vadībā. 1897. gada maijā Ernests Felsbergs abiturē Rīgas Aleksandra ģimnāziju un rudenī iestājas Tērbatas Universitātē, lai studētu klasisko filoloģiju.

Tērbatas universitātei ir nozīmīga loma antīkās kultūras izpētē. To sekmēja bagātā bibliotēka un mākslas priekšmetu kolekcija universitātes klasiskās senatnes muzejā. No 1874. gada universitātē darbojās trīs klasiskās filoloģijas katedras. Pasniedzēji bija labi sagatavoti, antīko kultūru apguvuši ne tikai no grāmatām, bet arī Eiropas un Austrumu kultūras centros. Viņu vārdi bija plaši pazīstami, jo viņi lika pamatus daudzām antīkās kultūras izpētes nozarēm.

Pirmais krievu izcelsmes profesors Aleksandrs Ņikitskis (1859–1921) klasiskās filoloģijas katedrā (pēc Ludviga Augusta Mendelsoņa nāves 1896. gadā) bija ievērojams grieķu epigrāfikas pētnieks, Vācijas arheoloģijas institūta korespondētājloceklis, no 1917. gada Krievijas ZA īstenais loceklis. No 1905. gada līdz 1914. gadam Tērbatas Universitātē strādāja ievērojamais hellēnists, papirologs un paleogrāfs Grigorijs Cereteli (1870–1938), kura doktora disertācija (1914) par Menandra komēdijām tika atzīta par jaunu posmu grieķu literatūras izpētē. Vēlāk viņš strādāja Tbilisi, izveidoja gruzīnu klasiskās filoloģijas skolu, lika pamatus padomju papiroloģijai. Visā klasiskās filoloģijas

katedras pastāvēšanas laikā tajā strādāja ievērojamais romiešu literatūras un filoloģijas pētnieks Mihails Krašeņņikovs (1865–1932). Klasiskās filoloģijas un arheoloģijas katedrā no 1890. līdz 1907. gadam strādāja Vladimirs Malmbergs (1860–1921) – Puškina valsts mākslas muzeja dibinātāja I. Cvetajeva skolnieks un darba turpinātājs. Malmbergs bija izcils speciālists antīkās mākslas (īpaši – skulptūras) jomā.

Visvairāk Felsbergu ietekmē hellēnists Ņikitskis un mākslas vēsturnieks Malmbergs. 1901. gada maijā, beidzot studijas, Felsbergs uz diviem gadiem tiek nosūtīts stažēties Pēterburgas Universitātē. Studiju laikā materiālie apstākļi ir visai spaidīgi, un tāpēc vasarās viņš strādā par mājskolotāju. Arī Pēterburgā neklājas labāk, jo stipendija netiek piešķirta, un Felsbergs atkal pieņem mājskolotāja vietu. 1903. gadā viņš ar saviem audzēkņiem apceļo Zviedriju, Dāniju, Vāciju, Holandi. Nākamajā gadā Felsbergs Berlīnē studē pie tādām slavenībām kā Eduards Meijers (*Meyer*) un Ulrihs Vilamovics-Mellendorfs (1848–1931; *Wilamowitz-Moellendorff*). 1905. gadā viņš māca grieķu un latīņu valodu Trefnera privātgimnāzijā Tērbatā, bet 11. novembrī publiski aizstāv savu darbu “Pētījumi par Hēraklejas tabulām” un iegūst privātdocenta titulu. Felsbergs tiek raksturots kā talantīgs un apzinīgs pētnieks.

1910. gada 29. aprīlī Felsbergs aizstāv disertāciju “Brāļi Grakhi”, kas tolaik ir pamatīgākais Grakhu reformas un Romas agrārās vēstures apskats. 10. sep-tembrī Felsbergam piešķir profesora nosaukumu un viņu apstiprina par universitātes mākslas muzeja direktoru. Kopā ar Malmbergu viņš zinātniski apstrādā klasiskās senatnes muzeja materiālus, publicē oriģinālo eksponātu apskatus. Felsbergs publicē arī ģipša nolējumu un antīko vāžu oriģinālu aprakstus, sastāda muzeja ceļvedi. 1910. gadā viņš strādā arī Berlīnes, Drēzdenes, Minhenes un Vīnes muzejos, bet nākamajā gadā apceļo Itāliju un Grieķiju. Tērbatas Universitātē Felsbergs lasa klasiskās mākslas, mākslas mitoloģijas, grieķu un romiešu vēstures lekciju kursus. Viņam ir piešķirts klasiskās filoloģijas un arheoloģijas profesora nosaukums. Nepastāvot izteiktai zinātņu specializācijai, arheoloģija tiek izprasta kā zinātne par senatni. Latīniski senatne ir *antiquitates*, un Felsbergs arī lasa grieķu un romiešu antikvitāšu lekciju kursus.

Tuvojoties frontei, Felsbergs līdz ar universitāti evakuējas uz Voronežu. Turienes universitātē viņš ir mākslas vēstures un teorijas profesors un universitātes mākslas muzeja direktors. Viņš lasa lekcijas arī konservatorijā, skolotāju institūtā un vada mākslas nodaļu guberņas muzejā. Klasisko valodu speciālists Pēteris Ņiķauka (1886–1967) savās atmiņās raksta: “Voronežā (...) man gadījās kādu pusgadu ar prof. E. Felsbergu kopā strādāt un dzīvot. Tur vēl vairāk es mācījos pazīt viņu ne tikai kā profesoru un zinātnieku, bet arī kā cilvēku, ko nekādi apstākļi nespēja piespiest rīkoties citādi, nekā to prasīja viņa sirdsapziņa” (*IMM*. 1928. Nr. 9. 215. lpp.). Laikabiedru atmiņās Felsbergs ir palicis kā humāns, pretimnākošs un laipns cilvēks, lai gan pastingrs savās prasībās.

1920. gada martā Felsbergs saslimst ar izsitumu tīfu. Slimību pārvarēt palīdz uzaicinājums atgriezties Latvijā. Ceļā uz dzimteni viņš pavada trīs mēnešus, vairāk nekā pusi nosēdēdams cietumā, un 17. augustā ierodas Latvijā. Par šo posmu P. Ķiņaukas atmiņās var lasīt: “Pēc Voroneža pārciestās tīfa slimības, pēc terora un cietumā pavadītām dienām, kad viņam kā ķīlniekam draudēja pat nāve, viņš tomēr bija laimīgi nokļuvis Latvijā.” Dzimtenē Felsbergs aktīvi iesaistās jauncelsmes darbā. Viņš strādā Filoloģijas un filosofijas fakultātē, darbojas Filologu biedrībā, tiek ievēlēts par pirmo universitātes rektoru. Jau 1920. gada sākumā Paulis Lejiņš (1883–1959) raksta: “Rektora jautājums pagaidām atklāts un laikam varēs galīgi nokārtoties tikai ar vairāku gaidāmu iecienītu profesoru ierašanos” (*IMM*. 1920. Nr. 1. 82. lpp.). Dažas nedēļas pēc atbraukšanas Felsbergs tiek ievēlēts par Latvijas Augstskolas pagaidu rektoru, un pēc diviem gadiem viņš kļūst par pirmo likumīgo universitātes rektoru. Jau 1917. gada jūnijā, kad Tērbatā notiek Latvijas 2. skolotāju kongress, Felsbergs kopā ar filosofu Jēkabu Osi (1860–1919) vada Augstskolas sekciju, kurā tiek izstrādāta Latvijas Augstskolas programma.

Latvijā Felsbergs izstrādā Universitātes satversmes projektu, tiek ievēlēts Saeimā, 1925. gadā kļūst par izglītības ministru. Viņš lasa lekcijas arī Mākslas akadēmijā, savukārt universitātē labiekārto Mākslas kabinetu, kura bibliotēka tolaik savā nozarē ir visplašākā un labākā Latvijā. Felsbergs gādā par ārzemju speciālistu piesaisti universitātei. Ievērojamais franču lingvists Antuāns Meijē (1866–1936; *Antoine Meillet*) viesojas arī viņa dzīvoklī Kronvalda bulvārī, ko šarmanti dēvē par *l’avenue de l’avenir* – nākotnes avēniju. 1926. gadā Felsbergs atkārtoti apceļo Grieķiju. Latvijā viņš uzraksta vairākus darbus par antīko mākslu – “Ievads grieķu mākslas vēsturē” (1926), “Grieķu mākslas vēstures literatūra” (1926), “Akropole un Partenons” (1926), kā arī grāmatu “Grieķu vāzu gleznas” (1927), par kuru 1928. gadā saņem Kultūras fonda prēmiju. Felsbergs ir iecerējis uzrakstīt arī antīkās mākslas vēsturi, un jau publicētie darbi ļauj apjaust plašo ieceri. Recenzijā par šiem darbiem var lasīt: “Abas monogrāfijas, gan domātas pirmā kārtā studentiem, tomēr nedrīkstētu palikt svešas nevienam latviešu inteliģentam, jo tās paver skatu uz grieķu mākslas bagātībām. Tiešām, vai drīkst saukties par inteliģentu, nezinot nekā no grieķu mākslas? Bet cik nav mūsu inteliģencē tādu, kas par šo mākslu dzirdējuši tikai dažus vārdus vidusskolas pirmā klasē, Grieķijas vēstures stundās!” (*Daugavas Gada Grāmata*. 1928. 137. lpp.)

Dzīves pēdējos gados Felsbergs ir smagi slim, zūd redze, taču viņš joprojām saglabā možu garu un strādā. Strādā līdz 1928. gada 31. augustam... 4. septembrī viņš tiek apglabāts Meža kapos. Nekrologā P. Ķiņauka raksta: “Līdz ar viņu apraka arī viņa vēl neizpildītos nodomus, kuru realizēšanai diezin vai kāds viņa cienīgs pēcnācējs drīzumā radīsies.” Kaut kādā ziņā Ķiņaukas vārdi ir izrādījušies pravietiski, turklāt arī Felsberga veikums drīz vien tiek aizmirsts. 1948. un 1949. gadā pagaist profesora Felsberga personiskā

bibliotēka, 1949. gada 6. martā, rūpju un pārdzīvojumu nomākta, nomirst viņa sieva Ģertrūde. Latvijā palikušajiem radiniekiem nav ieteicams lepoties ar pirmo universitātes rektoru, pirmo latviešu profesionālo mākslas vēsturnieku. 1957. gadā Felsberga lolojums – Mākslas kabinets – tiek izformēts, lai gan Tartu Universitātē analogisks veidojums ir saglabāts un Felsbergs joprojām tiek turēts cieņā un godā. Nu arī Latvijā profesors Ernests Felsbergs pamazām atgūst sev pienācīgo vietu un nozīmi.

Līdz ar šo izdevumu Latvijas Universitāte savā 85. gadskārtā vēlas atzīmēt profesora Ernesta Felsberga nopelnus un ieguldījumu Latvijas Universitātes izveidošanā un mākslas vēstures attīstībā.

*Dr. phil., asoc. prof., LZA korespondētājloceklis **Igors Šuvajevs***

Professor Ernests Felsbergs – first Rector of the University of Latvia

Johans Ernests Teodors Felsbergs, or, more succinctly, Ernests Felsbergs, also known as Felsbergis. The first professional Latvian art historian. The first Rector of the University of Latvia.

Ernests Felsbergs was born on 7 November 1866 (25 October, old style) at the forester's homestead of Nēķenes Pīkāņi, the son of Reinis (1839–1869) and Kristīne (1845–1909) Felsbergs. Ernests received his initial education at home, followed by attendance at the parish schools of Taurene and Dzērbene, and Cēsis County School. From 1882 to 1884, he worked as a servant on the farmstead of his stepfather Krišjānis Felsbergs (1846–1916), with whom he did not get on particularly well. Ernests was encouraged to continue his education by Dzērbene Parish School teacher Toms Gailītis and his wife Paulīne Gailīte, the people who also kindled his interest in Ancient Greek culture. Up to 1888, he worked at Vecpiebalgas Veļķi Parish School, attended at that time by the future writer Kārlis Skalbe (1879–1945), and during the next four years he was a tutor at Likсна near the city of Daugavpils. At this time, he also took his teacher's exams, and developed an interest in natural science, creating a herbarium and an insect collection. In 1892, Felsbergs was engaged as a home tutor at Liepkalne, where he first became acquainted with Ancient Greek and Latin. In the winter of 1895, Felsbergs took lessons in classical languages at Tartu under the tutorship of student Jānis Endzelīns (1873–1961). In May 1897, Ernests Felsbergs graduated from the Riga Alexander *Gymnasium*, and in the autumn he enrolled at Tartu University to study classical philology.

Tartu University has played a significant role in classical studies, a development promoted by the existence of a well-stocked library and an art collection in the university's classical museum. From 1874, three departments of classical philology existed at the university, with highly trained staff, and classical culture was studied not only through publications, but also at the cultural centres of Europe and the East. The scholars there were well-known names, since they were laying the foundations for many fields of classical studies.

Alexander Nikitsky (1859–1921) was the first ethnic Russian to serve as professor at the Department of Classical Philology (after the death of Ludwig August Mendelssohn in 1896). Nikitsky was a renowned specialist in Greek epigraphy, a corresponding member of the German Archaeological Institute, and from 1917 a full member of the Russian Academy of Sciences. Employed at Tartu University from 1905 to 1914 was the prominent Hellenist, papyrologist and palaeographer Grigori Tsereteli (1870–1938), whose doctoral thesis (1914) on the comedies of Menander was recognised as marking a new phase in the study of Greek literature. He later worked at Tbilisi, where he established the

Georgian School of Classical Philology and laid the foundations for Soviet research in papyrology. On the staff of the Department of Classical Philology during the whole time of its existence was the renowned scholar of Roman culture and philology Mikhail Krasheninnikov (1865–1932). Likewise, working at the Classical Philology and Archaeology Departments from 1890 to 1907 was Woldemar Malmberg (1860–1921), a pupil and continuer of the work of Ivan Tsvetaev, founder of the Pushkin Museum of Fine Arts. Malmberg was an outstanding specialist in the field of classical art (especially sculpture).

Felsbergs was most influenced by the Hellenist Nikitsky and the art historian Malmberg. Graduating in May 1901, Felsbergs was sent for two years of study at St Petersburg University. During the time of his studies, he experienced considerable financial hardship, and so in the summers he took work as a home tutor. In St Petersburg, Felsbergs fared no better, since he was not awarded a scholarship, and he again took up work as a tutor. In 1903, he travelled with his pupils to Sweden, Denmark, Germany and Holland. The following year, Felsbergs studied in Berlin, taught by such famous figures as Eduard Meyer and Ulrich Wilamowitz-Moellendorf (1848–1931). In 1905, he taught Greek and Latin at the Treffner Private *Gymnasium* (Tartu), and on 11 November publicly defended his work ‘Studies on the Heraculean Tables’, becoming a private docent. Felsbergs was described as a talented and conscientious researcher.

On 29 April 1910, Felsbergs defended his thesis ‘The Brothers Gracchi’, the most comprehensive study so far of the reforms of the Gracchi and the agrarian history of Rome. On 10 September, Felsbergs was awarded the title of professor and obtained the post of director of the university’s art museum. Together with Malmberg, he studied the material of the Museum of Classical Antiquities, and published papers on the original works at the museum. Felsbergs also published descriptions of plaster casts and original ancient vases, and compiled a guide to the museum. In 1910, he pursued his research at the museums of Berlin, Dresden, Munich and Vienna, travelling to Italy and Greece the following year. At Tartu University, Felsbergs read courses in ancient art, the mythology of art and the history of Greece and Rome. He was awarded the title of Professor of Classical Philology and Archaeology. In the absence of any marked research specialisation, archaeology was understood to mean the study of antiquities. In Latin, archaeology is *antiquitates*, and Felsbergs also read courses in Greek and Roman antiquities.

During the war, when the front approached, Felsbergs took part in the general evacuation of the university, moving to Voronezh. At the university there, he was Professor of Art History and Theory and director of the university’s art museum. He also gave lectures at the conservatoire and the teachers’ college, and headed the art department of the provincial museum. Pēteris Ķiķauka (1886–1967) writes in his memoirs: ‘At Voronezh (..) I had the opportunity

to work and live with Prof. E. Felsbergs for about half a year. Here, I got to know him even better, not just as a professor and a scholar, but as a person whom no circumstances whatsoever could force to act against his conscience.’ (*IMM*. 1928. No. 9, p. 215). Felsbergs has remained in the memory of his contemporaries as humane, kind and obliging, although he was quite strict in his demands.

In March 1920, Felsbergs fell ill with typhus, and it was the invitation to return home that helped him overcome the illness. Three months he spent on the homeward journey, being imprisoned for more than half of this period, finally arriving in Latvia on 17 August. This period is described in the memoirs of the classicist Ķiķauka: ‘After typhus in Voronezh, and after the terror and the time he spent in prison as a hostage under threat of death, he had nevertheless arrived safely in Latvia.’ Back in Latvia, Felsbergs played an active role in the new developments. He worked at the Faculty of Philology and Philosophy, was active in the Philological Society and was elected the first rector of the university. As late as the beginning of 1920, Paulis Lejiņš (1883–1959) was writing: ‘The question of the rector still remains open, and will probably be finally settled only after the expected arrival of several highly-regarded professors.’ (*IMM*. 1920, No. 1, p. 82). A few weeks after his arrival, Felsbergs was elected temporary rector, and two years later he became the first legitimate rector of the university. Already in June 1917, at the 2nd Congress of Latvian Teachers in Tartu, Felsbergs had led the University Section together with philosopher Jēkabs Osis (1860–1919), formulating a programme for a proposed Latvian institution of higher education.

In Latvia, Felsbergs drafted the university’s constitution and was elected to the *Saeima*, serving as Minister of Education in 1925. He also lectured at the Art Academy, and at the university he established an Art Cabinet, which had the largest and best-stocked library in this field in Latvia. Felsbergs sought to attract to the university specialists from abroad. The renowned French linguist Antoine Meillet (1866–1936) was also a guest at his apartment, charmingly describing Kronvalda bulvāris as ‘*l’avenue de l’avenir*’. In 1926, Felsbergs made another tour of Greece. In Latvia, he wrote several books on classical art: ‘An Introduction to the History of Greek Art’ (1926), ‘The Literature on the History of Greek Art’ (1926), ‘The Acropolis and Parthenon’ (1926) and ‘Greek Vase Painting’ (1927), receiving the Cultural Foundation Prize for the last work in 1928. Felsbergs intended to write a history of classical art, and his published works give only an impression of this proposed endeavour. A review of the last two books states: ‘Both monographs, although intended primarily for students, should be studied by all Latvian intellectuals, since they open up a vista of the treasures of Greek art. After all, dare one call oneself an intellectual, not knowing anything of Greek art? But how many are there among our intellectuals who have obtained only the very slightest notion of it in Greek

history lessons during their first year at secondary school!’ (*Daugavas Gada Grāmata*. 1928, p. 137)

In the last two years of his life, Felsbergs was seriously ill and losing his eyesight, but he retained his mental ability and continued to work. Right up to 31 August 1928... On 4 September, he was buried at the Woodland Cemetery. In the obituary, Ķiķauka wrote: ‘Buried along with him were his unrealised endeavours, and it is doubtful whether any worthy successor will appear in the near future to realise them.’ In some ways, Ķiķauka’s words have been prophetic, and Felsbergs’ achievement was soon forgotten. In 1948 and 1949, the personal library of Professor Felsbergs disappeared, and his wife Gertrude died on 6 March 1949, wracked by suffering and worry. Those of his relatives who remained in Latvia were ill-advised to take a pride in the first university rector and the first professional Latvian art historian. In 1957, the Art Cabinet, lovingly developed by Felsbergs, was abolished, whereas at Tartu University an analogous corpus has been preserved, and in Tartu Ernests Felsbergs is still remembered and revered. Professor Ernests Felsbergs is gradually regaining his rightful place in Latvian history. On the occasion of its 85th anniversary, the University of Latvia has published this volume to honour Professor Felsbergs’ role in the founding and development of the University, as well as his achievements in the history of art.

Igors Šuvajevs

Dr. phil., asoc. prof.,

Corresponding Member of the Latvian Academy of Sciences

Der erste Rektor der Universität Lettlands – Professor Ernests Felsbergs

Johans Ernests Teodors Felsbergs, auch Ernests Felsbergs oder Felsbergis genannt, war der erste lettische Berufskunsthistoriker und auch der erste Rektor der Universität Lettlands.

Ernests Felsbergs wurde am 7. November 1866 (am 25. Oktober nach dem alten Kalender) in der Familie von Förster Reinis Felsbergs (1839–1869) und seiner Ehefrau Kristīne (1845–1909) in Nēķene geboren. Seine erste Ausbildung bekam Ernests zu Hause, dann folgten die Schuljahre in Gemeindeschulen von Taurene und Dzērbene und in der Kreisschule von Cēsis. Von 1882 bis 1884 arbeitete er als Landarbeiter bei seinem Stiefvater Krišjānis Felsbergs (1846–1916), mit dem Ernests nicht leicht in einer Familie leben konnte. Einen Anstoß zum weiteren Studium gaben dem Jungen der Gemeindeglehrer Toms Gailītis und seine Ehefrau Paulīne Gailīte, die auch sein Interesse für altgriechische Kultur geweckt hatten. Bis zum Jahre 1888 arbeitete Ernests Felsbergs in der Gemeindeschule Veļķi in Vecpiebalga, wo auch der lettische Dichter Kārlis Skalbe (1879–1945) lernte, die weiteren vier Jahre verbrachte Felsbergs in Liksna bei Daugavpils als Hauslehrer. In dieser Zeit legte er die Lehrerprüfung ab, interessierte sich für Naturwissenschaften, sammelte Pflanzen und Insekten. 1892 wurde Felsbergs zum Hauslehrer in Liepka, dort begann er das Studium von Altgriechisch und Latein. Im Winter 1895 lernte Ernests Felsbergs in Dorpat alte Sprachen bei damals noch Studenten Jānis Endzelīns (1873–1961). Im Mai 1897 machte Felsbergs sein Abitur am Alexander-gymnasium in Riga und im Herbst wurde er an der Universität Dorpat immatrikuliert, wo er klassische Philologie studieren wollte.

Die Universität Dorpat hat große Bedeutung für die Untersuchung von antikem Erbe. Das wurde durch ihre reiche Bibliothek und durch die Sammlung von Kunstgegenständen im Universitätsmuseum für das klassische Altertum gefördert. Seit 1874 bestanden an der Universität drei Lehrstühle für klassische Philologie. Da wirkten gut ausgebildete Lehrkräfte, die die antike Kultur nicht nur von Büchern, sondern auch in europäischen und östlichen Kulturzentren studiert hatten.

Alexander Nikitsky (1859–1921) war der erste russische Professor an dem Lehrstuhl für klassische Philologie (nach dem Tod von Ludwig August Mendelsohn 1896), er forschte die griechische Epigraphik und war korrespondierendes Mitglied des Deutschen Archeologischen Instituts, seit 1917 ordentliches Mitglied der Russischen Akademie der Wissenschaften. Von 1905 bis 1914 wirkte an der Universität Dorpat der berühmte Hellenist und Paläograph Grigory Cereteli (1870–1938), seine Doktorarbeit (1914) über die Komödien von Menander wurde als neue Etappe bei der Forschung griechischer Literatur

eingeschätzt. Später arbeitete er in Tbilissi und gründete da die georgische Schule der klassischen Philologie. In Dorpat arbeitete auch der berühmte Forscher der römischen Literatur und Philologie Michail Krascheninnikow (1865–1932). Von 1890 bis 1907 arbeitete an dem Lehrstuhl für klassische Philologie und Archeologie der Schüler und Nachfolger von I. Cvetajew – dem Gründer von staatlichem Puschkin-Kunstmuseum – Vladimir Malmberg (1860–1921). Malmberg war eine große Kapazität auf dem Gebiet der antiken Kunst, insbesondere der Bildhauerkunst.

Einen besonderen Einfluss auf Ernests Felsbergs übten der Hellenist Nikitsky und der Kunsthistoriker Malmberg aus. Im Mai 1901 machte Felsbergs seinen Universitätsabschluss und danach wurde er für zwei Jahre zur Universität Petersburg für die Fortbildung geschickt. In der Studienzeit hatte er finanzielle Schwierigkeiten, deshalb arbeitete er sommers als Hauslehrer. Auch in Petersburg ging es nicht besser, weil Felsbergs kein Stipendium hatte, deshalb arbeitete er wieder als Hauslehrer. 1903 machte er mit seinen Schülern Reisen nach Schweden, Dänemark, Deutschland und Holland. Im nächsten Jahr studierte Felsbergs in Berlin bei solchen berühmten Professoren, wie Eduard Meyer und Ulrich Wilamowitz-Moellendorf (1848–1931). 1905 unterrichtete Felsbergs Griechisch und Latein im Privatgymnasium von Treffner (Dorpat), promovierte am 11. November und erwarb den Titel von Privatdozenten. Er wurde als talentierter und verantwortungsbewusster Forscher charakterisiert.

Am 29. April 1910 verteidigte Felsbergs seine Dissertation „Gebrüder Grakh“, die damals als umfangreichste Untersuchung zur Reform von Grakh und zur römischen Agrargeschichte galt. Am 10. September wurde Felsbergs zum Professor und dem Direktor des Kunstmuseums der Universität Dorpat. Zusammen mit Malmberg bearbeitete er wissenschaftlich das Material aus dem Museum für klassisches Altertum und veröffentlichte die Beschreibungen origineller Exponate. Felsbergs veröffentlichte auch die Beschreibungen von originellen antiken Vasen und stellte den Reiseführer durch das Museum zusammen. 1910 arbeitete er auch in Museen in Berlin, Dresden, München und Wien, im nächsten Jahr reiste er durch Italien und Griechenland. In der Universität Dorpat hielt Professor der klassischen Philologie und Archäologie Felsbergs die Vorlesungen in Fächern Klassische Künste, Mythologie in der Kunst, Griechische und römische Geschichte. Damals wurden die Wissenschaften nicht so streng getrennt und die Archäologie wurde als eine Wissenschaft über das Altertum verstanden. Lateinisch heißt Archäologie *antiquitates* und Felsbergs hielt die Vorlesungen in griechischen und römischen *antiquitates*.

Während des ersten Weltkrieges kam die Front an Dorpat näher und die Universität wurde nach Woronež umgesetzt. Da arbeitete Ernests Felsbergs als Professor für Kunstgeschichte und Kunsttheorie und war Direktor des Kunstmuseums. Er hielt Vorlesungen auch im Konservatorium, Pädagogischen

Insitut und leitete die Kunstabteilung im Gouvernementsmuseum. In seinen Erinnerungen schrieb Pēteris Ķikauka (1886–1967): „In Woronež habe ich ein halbes Jahr zusammen mit Prof. Felsbergs gearbeitet und gelebt. Da habe ich ihn nicht nur als Professor und Wissenschaftler, sondern auch als Menschen kennengelernt. Keine Umstände konnten ihn zwingen anders zu handeln als es sein Gewissen verlangte.“ (IMM. 1928. Nr. 9 S. 215) In Erinnerungen charakterisieren seine Zeitgenossen den Professor Felsbergs als einen menschlichen, verständisvollen, freundlichen und in seinen Forderungen strengen Mann.

Im März 1920 erkrankte Felsbergs an Flecktyphus, sein Gesundheitszustand verbesserte sich erst nach der Einladung aus seiner Heimat Lettland. Der Heimweg dauerte drei Monate, eine Hälfte von dieser Zeit verbrachte Felsbergs im Gefängnis, aber am 17. August war er in Lettland. Über diese Zeitperiode schrieb Ķikauka folgendes: „Nach dem Typhus in Worone“, nach dem Terror und den Tagen im Gefängnis, wo dem Professor als Geisel sogar der Tod drohte, gelang es ihm letzten Endes glücklich nach Lettland zurückzukehren.“ In der Heimat nahm Ernests Felsbergs an den Aufbau aktiv teil. Er arbeitete an der Fakultät für Philologie und Philosophie, wirkte an der Philologengesellschaft mit, wurde zum ersten Rektor der Universität gewählt. Am Anfang des Jahres 1920 schrieb Paulis Lejiņš (1883–1959): „Die Frage, wer Rektor wird, bleibt bis jetzt offen und kann erst nach der Ankunft mehrerer beliebten Professoren entschieden werden.“ (IMM. 1920. Nr. 1 S. 82) Einige Wochen nach seiner Anreise wurde Ernests Felsbergs zum stellvertretenden Rektor der Lettischen Hochschule gewählt und nach zwei Jahren wurde er zum ersten Rektor der Universität. Schon im Juni 1917, als in Dorpat die 2. Tagung lettischer Lehrer stattfand, leitete Felsbergs zusammen mit dem Philosophen Jēkabs Osis (1860–1919) die Gruppe der Hochschullehrer, die das Programm der Lettischen Hochschule ausarbeitete.

In Lettland arbeitete Felsbergs an dem Entwurf der Universitätssatzung, er wurde auch zum Parlamentsabgeordneten gewählt, 1925 war er der Bildungsminister Lettlands. Der Professor hielt die Vorlesungen auch an der Akademie der Künste, er verbesserte die Arbeit des Kunstkabinetts an der Universität, dessen Bibliothek damals die umfangreichste und beste auf diesem Gebiet in Lettland war. Felsbergs lud ausländische Fachleute nach Lettland ein. In seiner Wohnung war der berühmte französische Sprachwissenschaftler Antoine Meillet (1866–1936) zu Gast und Kronvalda-Boulevard nannte er scherzhaft *l'avenue de l'avenir*. 1926 reiste Felsbergs wieder nach Griechenland. In Lettland schrieb er mehrere Bücher zur antiken Kunst: „Die Einführung in die griechische Kunstgeschichte“ (1926), „Literatur zur griechischen Kunstgeschichte“ (1926), „Akropolis und Parthenon“ (1926) und „Bilder griechischer Vasen“ (1927), das 1928 von der Kulturstiftung ausgezeichnet wurde. Felsbergs wollte die Geschichte der antiken Kunst schreiben und die

veröffentlichten Werke lassen nur die Umrisse des Vorgesehenen bestimmen. In der Auswertung letzter zwei Bücher kann man lesen: „Beide Monografien sind in erster Linie für Studierende gedacht, aber jeder intelligente Lette sollte diese Bücher kennenlernen, weil da der Reichtum griechischer Kunst für alle geöffnet wird. Darf man wirklich einen Menschen für intelligent halten, wenn er nichts von griechischer Kunst weiß? Doch zu unseren Intellektuellen werden auch solche Menschen gezählt, die über diese Kunst nur einige Worte in der ersten Klasse der Mittelschule in den Stunden der griechischen Geschichte gehört haben!“ (Daugavas Gada Grāmata. 1928. S. 137)

In letzten Jahren seines Lebens war Professor Felsbergs sehr krank, er konnte kaum sehen, aber sein Geist blieb munter und er arbeitete. Er arbeitete bis zum 31. August 1928 ... Am 4. September wurde Professor Felsbergs auf dem Waldfriedhof in Riga bestattet. Im Nekrolog schrieb Ķikauka: „Zusammen mit dem Professor wurden auch seine nicht verwirklichten Ideen bestattet, denen in nächster Zukunft kaum ein Nachfolger das Leben geben kann.“ Die Worte von Ķikauka waren gewissermaßen prophetisch, sogar das von Professor Geleistete wurde schnell vergessen. 1948 und 1949 verschwand die persönliche Bibliothek von Professor Felsbergs. Am 6. März 1949 starb seine Witwe Gertrude. Für die Verwandten, die in Lettland geblieben waren, war nicht wünschenswert ihre Verwandtschaft mit dem ersten Rektor der Universität, mit dem ersten lettischen Kunsthistoriker zu erwähnen. 1957 wurde sogar das Werk von Felsbergs – das Kunstkabinett – aufgelöst, obwohl an der Universität Dorpat die analoge Einheit gewahrt und der Name von Ernests Felsbergs bis heute geehrt wird. Jetzt wird auch in Lettland die Bedeutung des Schaffens von Ernests Felsbergs wieder anerkannt. Diese Ausgabe wird von der Universität Lettlands in ihrem 85. Tätigkeitsjahr dem Beitrag von Professor Ernests Felsbergs zu der Gründung der Universität Lettlands und zu der Entwicklung der lettischen Kunstgeschichte gewidmet.

Igors Šuvajevs

*Dr. phil., asoc. prof., kor. Mitglied der Lettischen Akademie der
Wissenschaften*

Профессор Эрнест Фельсберг – первый ректор Латвийского университета

Иоганн Эрнест Теодор Фелсберг, короче – Эрнест Фельсберг и еще Фелсбергис. Первый латышский профессиональный историк искусств. Первый ректор Латвийского университета.

Эрнест Фельсберг родился 7 ноября (25 октября по старому стилю) 1866 года в Некене в семье лесника Рейниса Фелсберга (1839–1869) и его жены Кристины (1845–1909). Первое образование Эрнест получил дома, затем последовала учеба в приходских школах Таурене и Дзербене, Цесисской уездной школе. С 1882 г. до 1884 г. был батраком у отчима, Кришьяниса Фелсберга, отношения с которым не сложились. Толчок к дальнейшему образованию Эрнест получил в доме учителя Дзербенского прихода Тома Гайлитиса и его жены Паулины, там же зародился интерес и к культуре древней Греции. До 1888 г. он работал в волостной школе, где учился и Карлис Скалбе (1879–1945), а следующие четыре года провел в качестве домашнего учителя в Ликсна около Даугавпилса. В это время он сдает экзамены на получения звания домашнего учителя, интересуется естественными науками, собирает гербарии и коллекции насекомых. В 1892 г. Фельсберг становится домашним учителем в Лиепкальне, где начинается его знакомство с древнегреческим и латинскими языками. Зимой 1895 г. он в Дерпте (г.Юрьев, ныне Тарту) под руководством тогдашнего студента Яна Эндзелина (1873–1861) осваивает древние языки. В мае 1897 г. Эрнест Фельсберг оканчивает Рижскую Александровскую гимназию и осенью поступает в Тартуский университет (до 1893 г. – Дерптский; затем до 1918 г. Юрьевский), чтобы изучать классическую филологию.

Тартуский университет играл значительную роль в изучении античной культуры. Этому способствовали богатая библиотека и коллекция предметов искусства в университетском музее классических древностей. С 1874 г. в университете работали три кафедры классической филологии. Преподаватели были прекрасно подготовлены, античную культуру они осваивали не только по книгам, но и в культурных центрах Европы и Азии. Их имена были широко известны, потому что именно они заложили основы многих направлений в изучении античности.

Александр Никитский (1859–1921) – первый выдающийся русский профессор на кафедре классической филологии (после смерти Людвига Августа Мендельсона в 1896 году), видный исследователь греческой эпиграфики, член-корреспондент Археологического института Германии, с 1917 года – действительный член Российской Академии наук. С 1905 г. по 1914 г. в Тартуском университете работал видный эллинист, папиролог и палеограф Григорий Церетели (1870–1938), докторская

диссертация которого о комедиях Менандра была признана новым этапом в исследовании греческой литературы. Позже он работал в Тбилиси, основав школу грузинской классической филологии и заложив фундамент советской папирологии. Все время существования кафедры классической филологии на ней работал выдающийся исследователь римской литературы и филологии Михаил Крашенинников (1865–1932). На кафедре классической филологии и археологии с 1890 по 1907 год работал Владимир Мальмберг (1860–1821) – ученик и продолжатель дела Ивана Цветаева, основавшего Государственный музей изобразительных искусств имени Пушкина (современное назв.). Мальмберг был известным специалистом в области античного искусства, особенно скульптуры.

Наибольшее влияние на Фельсберга оказали эллинист Никитский и историк искусств Мальмберг. В мае 1901 года, по окончании курса, Фельсберг на два года отправляется на стажировку в Петербургский университет. Еще во время учебы из-за стесненных материальных обстоятельств он во время летних каникул работает домашним учителем. В Петербурге ситуация не улучшается, стипендия не была присуждена, и Фельсберг опять принимает место домашнего учителя. В 1903 году он со своими учениками посещает Швецию, Данию, Германию, Голландию. В следующем году он учится в Берлине у таких знаменитостей, как Эдуард Мейер (*Meyer*) и Ульрих Виламович-Меллендорф (*Wilamowitz-Moellendorf*). В 1905 году он преподает греческий и латинский языки в частной гимназии Треффнера (Дерпт), а 11 ноября публично защищает работу «Исследования в области Иракийских таблиц» и получает звание приват-доцента. Его характеризуют как талантливого и сознательного ученого.

29 апреля 1910 г. Фельсберг защищает диссертацию «Братья Гракхи», которая в то время была самым основательным обзором реформ Гракхов и аграрной истории Рима. 10 сентября он получает звание профессора и место директора университетского Музея изящных искусств. Вместе с Мальмбергом он научно обрабатывает музейные материалы по классической древности, публикует обзоры оригинальных экспонатов. Фельсберг публикует и описания гипсовых слепков и оригинальных античных ваз, составляет путеводитель по музею. В 1910 году он работает также в музеях Берлина, Дрездена, Мюнхена и Вены, а на следующий год путешествует по Италии и Греции. В Тартуском университете Фельсберг читает курсы классического искусства, мифологии в искусстве, истории Греции и Рима. Ему присваивается звание профессора классической филологии и археологии. Четкой научной специализации нет, археология понимается как наука о древности. По латыни археология – *antiquitate*, и Фельсберг читает курсы лекций по греческой и римской античности.

Приближается фронт, и Фельсберг с университетом эвакуируется в Воронеж. Там в университете он профессор истории и теории искусств и

директор университетского музея. Он читает лекции и в консерватории, в учительском институте, руководит художественным отделом губернского музея. Петерис Кикаука (1886–1967) в своих воспоминаниях писал: «В Воронеже (...) мне пришлось около полугода жить и работать вместе с профессором Фельсбергом. Там еще больше я учился узнавать его не только как профессора и ученого, но как человека, которого никакие обстоятельства не заставили бы действовать против его совести» (*ИММ. 1928. Nr. 9. 215. lpp.*). В воспоминаниях современников Фельсберг остался человечным, идущим навстречу людям, воспитанным, хотя и чересчур требовательным человеком.

В марте 1920 г. Фельсберг заболел сыпным тифом, преодолеть болезнь помогло приглашение вернуться в Латвию. В дороге на родину он провел три месяца, больше половины из которых отсидел в тюрьме, и прибыл в Латвию 17 августа. Об этом периоде в воспоминаниях классициста Кикауки читаем: «После перенесенного в Воронеже тифа, после террора и проведенных в тюрьме дней, когда ему как заложнику угрожала смерть, он все же счастливо вернулся в Латвию». На родине Фельсберг активно включается в созидательную работу. Он работает на факультете филологии и истории, принимает участие в деятельности Филологического общества, его выбирают первым ректором университета. Еще в начале 1920 года Паулис Леиньш (1883–1959) писал: «Вопрос ректора пока открыт и, скорее всего, окончательно будет улажен только с долгожданным появлением всеми уважаемого профессора» (*ИММ. 1920. Nr. 1. 82. lpp.*). Через несколько недель после приезда Фельсберга выбирают исполняющим обязанности ректора Высшей школы Латвии, а через два года он становится первым законно избранным ректором университета. Уже в июне 1917 года, когда в Дерпте проходит 2-й Конгресс учителей Латвии, Фельсберг совместно с философом Екабом Осисом (1860–1919) руководят секцией высшей школы, на которой вырабатывается программа Высшей школы Латвии. (Латвийской высшей школы).

В Латвии Фельсберг разрабатывает проект основного закона университета; избирается в Сейм, в 1925 году он – министр образования. Он читает лекции и в Академии художеств, в свою очередь, университет обустроивает Художественный кабинет, библиотека которого в то время была самой обширной и лучшей в Латвии по своей специальности. Фельсберг заботится и о привлечении в университет иностранных специалистов. Выдающийся французский лингвист Антуан Мелье (1866–1936, *Antoine Meillet*) гостил в его квартире, именуя бульвар Кронвальда *l'avenue de l'avenir*, что значит «бульвар будущего». В 1926 году Фельсберг повторно посещает Грецию. В Латвии он пишет книги об античном искусстве: “*Ievads grieķu mākslas vēsturē*” («Введение в греческую историю искусства») (1926), “*Grieķu mākslas vēstures literatūra*” («Литература к

греческой истории искусства») (1926), “*Akropole un Partenons*” («Акрополь и Парфенон») (1926) и “*Grieķu vāzu gleznas*” («Рисунки на греческих вазах»)(1927), за последнюю в 1928 году ему была присуждена премия Фонда культуры. Фельсберг задумывает написать историю античного искусства, опубликованные работы позволяют надеяться справиться с задуманным. В рецензии на последние две книги можно прочесть: «Обе монографии, хотя предназначены в первую очередь студентам, не должны бы остаться без внимания и каждого латышского интеллигента, ибо они открывают взгляду сокровища греческого искусства. В самом деле, можно ли называться интеллигентом, ничего не зная о греческом искусстве? А сколько среди нашей интеллигенции таких, которые об этом искусстве слышали только несколько слов в первом классе средней школы на уроках истории Греции!» (*Daugavas Gada Grāmata*. 1928. 137. lpp.).

В последние годы жизни Фельсберг тяжело болен, пропадает зрение, но он не падает духом и работает. Работает вплоть до 31 августа 1928 года... 4 сентября он был похоронен на Лесном кладбище. В некрологе Кикаука писал: «Вместе с ним похоронили и его нереализованные замыслы, для воплощения которых вряд ли быстро появится достойный преемник». В каком-то смысле слова Кикауки оказались пророческими, вдобавок и осуществленное Фельсбергом было скоро забыто. В 1948-49 г.г. исчезает личная библиотека профессора, 6 марта 1949 года умирает его жена Гертруда, измученная тревогами и переживаниями. Оставшимся в Латвии родственникам не рекомендовано гордиться первым университетским ректором, первым латышским профессиональным историком искусств. В 1957 году Художественный кабинет – детище Фельсберга – расформирован, хотя в Тартуском университете аналогичное образование сохранено, а Эрнест Фельсберг по-прежнему уважаем.

Наконец имя профессора Эрнеста Фельсберга обретает уважение и признание и на родине. Это издание, приуроченное к 85-летию Латвийского университета, призвано отметить заслуги и вклад профессора Фельсберга как в создание университета, так и в развитие изучения истории искусств в Латвии.

Игорь Шубаев

*Dr. phil., асоц. профессор,
член-корреспондент Латвийской академии наук*

*E. Felsbergs
Tērbatas Universitātē*

Tērbatas Universitāte 19. gadsimtā

Vladimirs Malmbergs
(*В. К. Мальмбергс*) (1860–1921)

Ulrihs von Vilamovics-Mellendorfs
(*Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff*)
(1848–1931)

Antuāns Meijē (Antoine Meillet)
(1866–1936)

Noraksts.

ISGLIHTIBAS MINISTRIJAI.

Walstskanzleja pagodinas pasinot, ka ar
sch. g. 3. septembra ministru kabineta lehmumu
prof. E r n s t s F E L S B E R G S apsti-
prinats par Latvijas Augstskolas pagaidu rek-
toru.-

Walstskanzlejas direktors : (D. RUDSITS).

Par noraksta pareģibu:
darhwedis: DOKTERS

Isglihtibas ministrija.
WISPAHREJAIS DEPARTAMENTS.
Administratiwa nodala.

Augstskolas nodalai

8. septembrī 1920, g. us rakstu Nr. I5284.-

Nr. I059
R i g a.

Par noraksta pareģibu:

P. Salē

Isglihtibas ministrija.
Wispahrejaais departaments.
Augstskolas nodala.

Latwijas Augstskolas Prorektora
kungs.

8. septembrī 1920.
Nr. I5284.
3/14

*P. Salē, I. M. prorektors Latvijas
Augstskolas kungs*

I z r a k s t s .

Atpakaļ no U. P. sekr. 26. IX. 22. A. V.

N o r a k s t s .

Izglītības ministrijai.

Valstskancleja paziņo, ka ministru kabinets
 š. g. 14. septembra sēdē apstiprināja: 1) par rektoru
 Latvijas universitātē profesoru E. F e l s b e r g u
 Klāt: Latvijas universitātes š. g. 14. septembra
 raksts Nr. 2743.

Valsts kanclejas direktors (par.) D. Rudzītis.

Par noraksta pareizību: (par.) D o k t e r s .

S e k r e t ā r s .

Latvijas augstskola.

Nr. 1607.

20. sept. 1922. g.

Izglītības Ministrija.

1922. g. 20. sept.

Latvijas universitātei

Nr. 4002.

uz raksta Nr 2743. (par.)

R ī g ā .

D o k t e r s

S e k r e t ā r s .

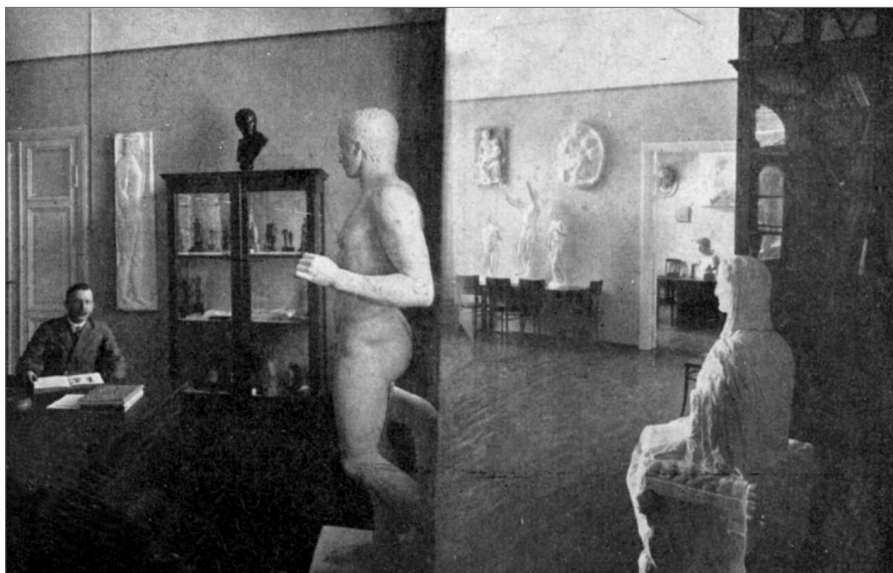

Filoloģijas un filozofijas fakultātes mācību spēki ap 1924. g.

1. rindā no kreisās: Aleksandrs Dauge, Kārlis Balodis, Jēkabs Velme, Jēkabs Lautenbahs, Ernests Felsbergs, Pēteris Šmits, Ludvigs Bērziņš

Ītā: Kārlis Straubergs, Augusts Tentelis

2. rindā no kreisās: Arnolds Spekke, Juris Plāķis, Ernests Blese, Pauls Jurēvičs, Maksis Nusbergers, Pauls Dāle, Rūdolfs Jirgens, Pēteris Zālīte, Francis Balodis, Jānis Kauliņš

Filoloģijas un filozofijas fakultātes Mākslas kabinets

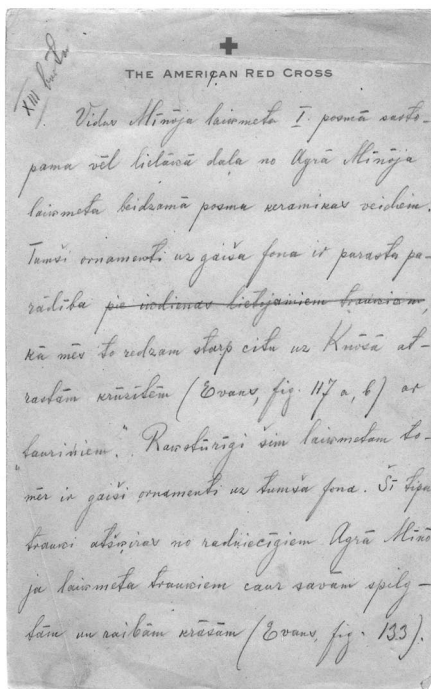
Filoloģijas un filozofijas fakultātes mācībspēki un studenti Mākslas kabinetā. 1. rindā no kreisās: Pēteris Zālīte, Augusts Tentelis, Pauls Dāle. (no Annas Rātas personiskā arhīva)

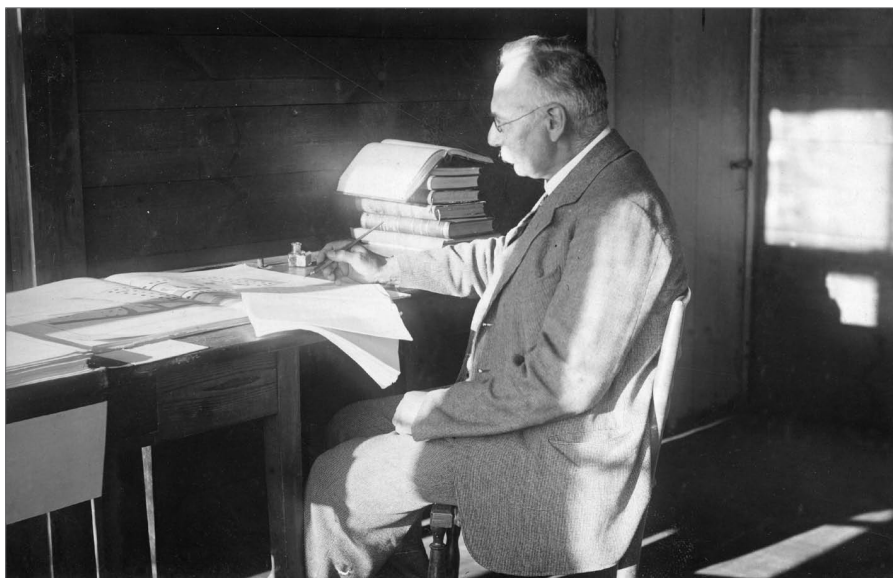
E. Felsbergs Atēnās

Korporācijas Daugaviete pirmais viesu vakars 1922. g. 22. martā. 1. rindā ceturtais no kreisās: E. Felsbergs

E. Felsberga
rokraksts uzmetums
grieķu vāzu aprakstam

E. Felsbergs strādājot pie savas grāmatas "Grieķu vāzu gleznas" lauku mājās Cēsu rajona "Pipariņos" 1926. g.

E. FELSBERGS
 GRIEĶU VĀZU
 GLEZNAS

VALTERA UN RAPAS AKC. SAB. IZDEVUMS

*E. Felsberga grāmatas
 "Grieķu vāzu gleznas"
 vāks, publ. Rīgā 1927.
 g.*

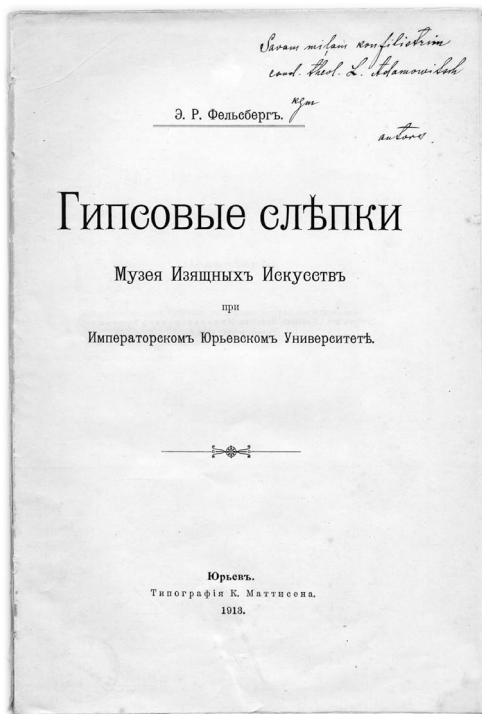
Э. Фельсбергъ.

Братья Гракхи.

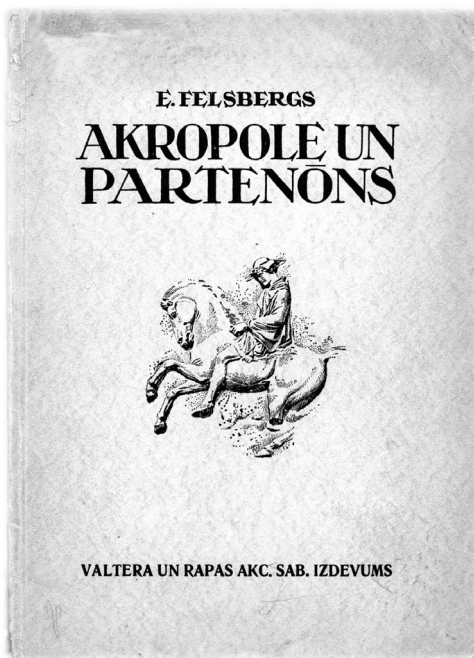

Юрьевъ.
 Типография К. Маттисена.
 1910.

*E. Felsberga
 disertācijas
 "Brāļi Grakhi" izde-
 vuma titullapa*

E. Felsberga grāmatas titullapa ar veltījumu Ludvigam Adamovičam

E. Felsberga grāmatas "Akropole un Partenons" vāks, publ. Rīgā 1929. g.

J. R. Tillberga zīmējums

Saruna ar Latvijas Universitātes pirmo rektoru profesoru Ernestu Felsbergu

Par ko varētu risināties šī saruna ar latviešu pirmo sengrieķu mākslas vēstures pārzinātāju, ilggadēju klasiskās filoloģijas profesoru? Par Skaisto. Par to, kā zinātne, sevišķi garazinātnes, var atrisināt individuāla cilvēka un tautas dzīves problēmas, kā sapnim līdzīga ideja var kļūt īstenība.

Latvijas Universitātes pirmās gadskārtas svētku ievadrunā 1920. gada 28. septembrī E. Felsbergs atzīstas: “Spoža Augstskola brīvā Latvijā allaž bija manas jaunības sapnis, bet toreiz šis sapnis likās esam tik tālu no patiesības, ka nemaz necerēju, ka manā mūžā viņš vēl varētu piepildīties.”

Abu savstarpēji cieši saistīto veidojumu – Latvijas augstskolas, tāpat kā Latvijas valsts pamatā nav vienīgi iztēles darbība, bet reāla uzpurēšanās. Universitātes pirmajā gadadienā skaudrā patiesība izpaužas īpaši spilgti. Pēc piecu gadu ilgas postošas karadarbības Latvijas teritorijā ir iestājies ilgotais, valsts un augstskolas attīstībai nepieciešamais miers. Rektors piemin par Latvijas brīvību kritušos, kuri ir ziedojuši savu cerības pilno dzīvību laikā, kad par Latvijas brīvību iestājās tikai tie, kuriem brīvība bija dārgāka par dzīvību.

Vairāku paaudžu izglītoto latviešu sapņos pastāvējusi iecere par Latvijas augstskolu kļūst īstenojama pēc pirmā pasaules kara izraisītajām politiskajām pārmaiņām, kad bijušās Krievijas mazo tautu pašnoteikšanās tiesības iegūst reālu spēku. Uz šā fona risinās E. Felsberga un viņa līdzgaitnieku pašatdevīga pilnīgi jaunas, smagi nākušas un cerīgi skaistas realitātes darināšana.

Modernitātes laikmeta klauvējieni pie Latvijas lauku sētu namdurvīm veicināja straujas pārmaiņas XIX gadsimta beigu posma latviešu sabiedrībā – tā vēlējās redzēt savu tautu kā līdzvērtīgu Eiropas citām, attīstītajām nācijām. Izglītībā tiek saredzēta galvenā iespēja sabiedrības racionālākai un progresīvākai attīstībai. Arī jaunais Ernests Felsbergs audzētēva mājās dažus lauku darbus strādā, vienā rokā turēdams grāmatu. Māte Kristīne tic, ka dēls ar izglītības palīdzību varēs izlauzties citā pasaulē. Par tādu Felsbergam kļūst cariskās Krievijas zinātniecības elite Igaunijas Tartu (toreiz Jurjevas) universitātē. Pat par spīti akadēmiskās vides ķildām, kurās Felsbergs strikti vairās iesaistīties, laiks rit lēni un klasiski cienīgi. Nesteidzīgi iegremdējoties sengrieķu vēstures, mākslas, filoloģijas un filozofijas pasaulē, ir iespēja mierīgi izdomāt tās cilvēku pasaules cēlonības, kas – un arī kā – ierosina skaistā īstenošanos un kas vēlāk Latvijas un tās Universitātes veidotājiem un E. Felsbergam būs jāizraisa dzīvē ar savu nelokāmību, saprašānu, pieredzi un rīcību.

Par 1905. gadā izdoto darbu “Pētījumi par Hēraklejas tabulām” (Исследования в области Ираклийских таблиц) Ernests Felsbergs saņem zelta medaļu. Nelielajā 1907. gadā rakstītajā darbā “Par Atikas apdzīvotības statistiku

V gs. pr. Kr.” (К статистике народонаселения Атики V в. до Р. Хр.) atklājas E. Felsberga kritiski reālistiskā un asredzīgi vērtējošā domāšana, kas liedz pievienoties dažviet izteiktajiem vienkāršoti stereotipiskajiem uzskatiem par viņu kā Atēnu senatnē iemīļējušos zinātnieku sapņotāju. E. Felsbergs viņam raksturīgajā domas vienkāršībā un skaidrībā, elastīgi piesaistot statistikas un socioloģijas atziņas, izklāsta metodi, kuru lietoja Atikas iedzīvotāju skaita noteikšanai, bet par kuru vēstures avotos nav tiešu norāžu.

Rakstā par Mikēnu periodu Grieķijas vēsturē redzam E. Felsbergu apmierināti smaidām par patiesuma pieaugumi cilvēku attieksmē pret sevi un apkārtējo pasauli. Par sengrieķu kultūru viņš stāsta tā, itin kā savām acīm redzētu, kā uz mikēniešu kultūras paliekām veidojas jauna kultūra, kā Homēra eposu varoņi skandē savas nemirstīgās dziesmas, kā dzimst grieķu filozofija, jauna māksla sper pirmos soļus, līdz “visas cilvēces labā Atēnas .. uzņemas vadošo lomu cilvēces attīstībā un kļūst par lieliskās Krētas un bagāto Mikēnu kultūras laimīgo mantinieci”. E. Felsberga spēja izprast vēsturi tās klātbūtīgumā ir pamats īstajā brīdī tagadnē ieraudzīt iespējamību vēsturiski nozīmīgā uzcelšanai.

Profesors E. Felsbergs ir Tērbatas universitātes Mākslas muzeja direktors un papildina tā kolekciju par piecām vienībām. Vai E. Felsbergs raksta par antīkajām vāzēm vai par antīko skulptūru ģipša kopiju kolekciju, lasītāja priekšā atklājas izkoptas sapratnes formās pārstrādāta pasaules kultūras un dzīves pieredze, cilvēka iekšējās un ārējās pasaules dramatiskās satikšanās tvērums. E. Felsbergs vienmēr visu redz kustībā, arī to traucējošo, kas kavē attīstību uz skaisto.

Pētījumam par Belvederas Apollona statuju E. Felsbergs pievieno īsu sabiedrisko un estētisko priekšstatu vēstures efrīdi par to, ka XVII gs. beigās statuja ietekmēja gan mākslinieku un zinātnieku, gan visas izglītotās sabiedrības pasaulizjūtu, bet XIX gadsimtā sekojusi jauna reakcija – pārmetumi par skulptūras teatrālismu. Kā E. Felsbergs izskaidro apcerējumā “Soranco Erots” («Эротъ» Соранцо), grūtības aizvien rada tas, ka sengrieķu darbi pazīstami no kopijām un to detaļas parasti ir neprecīzas,

Grieķu kultūras studijās E. Felsbergu interesē arī principiālais jautājums, kā cīņā par skaisto un patieso tieši grieķiem bija izdevies gūt uzvaras, kas līdz pat mūsdienām ir noteikušas cilvēces tālāko attīstību. Kalnu grēdu norobežotos un no jūras puses labi pieejamos novados nodibinās mazas valstiņas, kas sacenšoties meklē un atrod ceļus uz pilnīgāku dzīvi. Cauri teksta rindām jūtams vaicājums, vai gan kāda cita neliela valsts arī nevarētu iet šādus ceļus, ja vien tai ļautu pastāvēt un būtu arī nacionālā augstskola, kas uzturētu spēkā virzību uz skaisto un patieso.

E. Felsbergs kļūst par Tērbatas universitātes profesoru 1910. gadā, aizstāvot maģistra darbu “Brāļi Grakhi” (Братья Гракхи), kas ir veltīts mātes piemiņai. Pārskatāmi strukturētais pētījums par abu Romas tribūnu dzīvi un darbību ir E. Felsberga politiskās filozofijas skola – gluži tāda pati kā Tiberijam Grakham

Kartāgas aplenkuma laikā sarunas ar Scīpionu Emiliānu un vēsturnieku Polibiju. Valstiskās domāšanas pamatos iegulst pārliecība, ka tautai, lai arī valdīšana ir senāta rokās, tomēr ir augstākās tiesības valstī un tautas tribūnu vienīgais uzdevums ir tautas interešu aizstāvība.

Scīpiona domubiedri apzinās Romas varenību, arī tai draudošās briesmas, raksta E. Felsbergs, sabiedrības augstāko šķiru demoralizētības un zemāko šķiru nabadzības dēļ. Tiberijs ievieš agrāro likumu, kas uzlabo nabadzīgo cilvēku dzīves apstākļus, turīgajiem atņemot zemes, ko tie bija piesavinājušies. Pēc Tiberija noslepkavošanas brālis Gajs vairs nevilcinās – pārkāpjot Senāta lēmumu, atgriežas Romā un atklāti izvirza savas prasības. E. Felsbergs secina: “Gajs, par spīti mātes padomiem, tovietai, lai izvēlētos plato lielceļu uz slavu, kas viņam pilnībā bija atvērts, deva priekšroku stāvajam un ērkšķainajam ceļam, kas atvēra jaunu nākotni tautai, kaut arī pār šo ceļu gūla nāves ēna.”

E. Felsbergs redz sakarību starp uzskatiem, vērtējumiem un rīcību, norādot, ka Cicerona pazeminošie izteikumi par brāļiem Grakhiem izriet no viņa uzskatiem par valsti, kuras galvenā funkcija būtu nodrošināt ikviena brīvu rīcību ar savu īpašumu. E. Felsberga skatījumā “Gaja Grakha runās viss ir tik vienkārši un skaidri, tik tālu no liekvārdības, kas mūs reizumis nepatīkami pārsteidz pie Cicerona”.

Tērbatā aizvadītajos gados izveidojās profesora E. Felsberga personības veidols, kurā pilnīgi varēja izgaismoties Latvijas augstskolas ideja – pārliecība, ka jāorientējas uz augstu akadēmisko līmeni, teorijas un tautas dzīves praktisko vajadzību smalku un pārdomātu saistību, sadraudzību ar ārzemju augstskolām, lietišķumu un koleģialitāti akadēmiskajā kolektīvā.

Sākas pirmais pasaules karš. E. Felsbergs palīdz organizēt līdz Tērbatai 1915. gadā nokļuvušo latviešu bēgļu apgādi ar pārtiku un apģērbu. Taču ne mazāk viņu un citus latviešu inteligentus uztrauc jautājums par jaunatnes izglītības iespējām. Vēl nebijušā spēkā uzplaukst sapnis par Latvijas augstskolu. 1916. gada februārī Maskavas latviešu sanāksmē filozofs Pauls Dāle uzstājas ar priekšlasījumu “Latvijas Augstskola – Universitāte”.

Ieceres var sākt īstenoties 1917. gadā. Maijā Latgales kongresa delegāti ir nobalsojuši par novada atdalīšanos no Krievijas Vitebskas guberņas un pievienošanās pārējai Latvijas daļai, tādējādi nodrošinot teritoriālo vienību Latvijas valstiskuma izveidei un ietekmējot arī Latvijas augstskolas idejas attīstību. Tērbatā 1917. gada vasarā Latviešu skolotāju kongresā jautājums par Latvijas augstskolu nav paredzēts, bet tiek iekļauts dienaskārtībā pēc P. Dāles un domubiedru ierosinājuma. Negaidīti izveidojusies Augstskolas sekcija uzaicina līdzdarboties Tērbatas universitātes latviešu mācībspēkus. K. Straubergs 1939. gadā rakstīs: “Nevar bez tīkama satraukuma atminēties pirmās Tērbatas vizītes un sarunas. Ar visu dedzību un sirsnību atsaucās profesors Ernests Felsbergs, kas turpmāk jau aktīvu un dzīvu darbību ņēma arī sekcijas darbā kongresā.” Izcilais

filozofijas profesors, Teihmillera skolnieks J. Osis kongresa laikā atsakās no saziņas ērtības dēļ lietotā uzvārda vācisko juma: “Esmu rakstījis visu laiku *Ohze*, vai tas nebūtu jāgroza?”

Tērbatas reālskolas telpās 1917. gada 9. jūlijā E. Felsbergs ir viens no tiem, kas apmēram 30 interesentu priekšā pamato patstāvīgas Latvijas augstskolas nepieciešamību Rīgā, balstoties uz pārliecību par autonomas Latvijas pastāvēšanu. Tiek izstrādāts projekts par augstskolas tipu un raksturīgākajām iezīmēm. Dibināšanas priekšdarbu veikšanai ievēlē komiteju ar Jēkabu Osi un Ernestu Felsbergu priekšgalā.

Pēc Augstskolas komitejas apstiprināšanas kongresā Tērbatas universitātes Mākslas muzeja telpās 14. jūlijā E. Felsberga vadītā komiteja izstrādā tuvākā laika darbības plānu. Laikrakstos jāpublicē uzaicinājums atbalstīt augstskolas mērķus, kas īstenojami vienīgi ar visas tautas garīgajiem un materiālajiem spēkiem un jāsapulcina latviešu zinātnieki darbam iecerētajā Latvijas augstskolā. Profesors P. Šmits no Vladivostokas atbild: “Ja tikai sanāktu mācītie latvieši kopā no visām malām, tad viņi varētu nodibināt tādu augstskolu, kas droši varētu sacensties ar Tērbatas *alma mater*.” Un, kaut arī augstskolas dibināšanas laikā E. Felsbergs vēl atrodas Krievijā, viņa personības, augstskolas redzējuma un praktiskās darbības plānojuma klātbūtīgums tajā ir nepārprotams.

1917. gada septembrī Valmierā darbu sāk Tautas universitāte ar 142 studentiem, kas 1918. gada janvārī Tērbatas universitātē pat rīko zinātnisko lekciju ciklu, piedaloties arī profesoram E. Felsbergam. To varētu uzskatīt par pārejas posmu uz Latvijas augstskolu.

1918. gada 18. novembrī nodibinās neatkarīga Latvijas valsts un var sākt īstenoties ilgi lolotās ieceres. Profesoru un docentu zinātniskajam darbam ir sevišķi liela nozīme, Latvijai kā jaunai valstij liekot pamatus un radot un izkopjot savu zinātnisko kultūru, bez kādas moderna valsts nav iedomājama.

1919. gada 28. septembrī darbu sāk Latvijas Augstskola, saņemot desmitiem apsveikumu no pasaules slavenākajām universitātēm.

P. Dāles sagatavotajā pārskatā par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un darbību pirmajā mācību gadā Valodnieciski filozofiskās fakultātes docētāju sarakstā ar devīto numuru ir reģistrēts *Felsbergs Ernests, maģistrs* pēc zinātniskā grāda, *profesors* pēc ieņemamā amata. Taču E. Felsbergs atrodas Voronežā, kur augstskolā lasa lekcijas, tur viņš pārdzīvo tīfa epidēmiju. Ar tīfu 1920. gada martā mirst profesors J. Osis, un Latvijas augstskola zaudē neatsveramu mācītbspēku.

Mājupceļš E. Felsbergam ilgst trīs mēnešus, no tiem pusotru mēnesi viņu tur Krievijas cietumos kā ķilnieku, ko varētu apmainīt pret Latvijā noķertu spiegu. Cietumā E. Felsbergs gandrīz zaudē dzīvību.

Kādu dienu ceļā E. Felsbergs meitai atklāj, ka ir tik ļoti laimīgs atgriezties dzimtenē. Jau dažas nedēļas pēc iebraukšanas Rīgā 1920. gada augustā profesoru

E. Felsbergu ievēlē par Latvijas Augstskolas pagaidu rektoru. Literatūrā netiek apskatīts jautājums, kāpēc tieši E. Felsbergs kļuš par pirmo rektoru – tas ir pašsaprotami.

Universitātes pirmās gadskārtas svētkos, 1920. gada 28. septembrī, profesors saka runu “Egejas kultūra”. Vēl bez zinātniskās intereses par to laiku, otrs iemesls “to izraudzīt bij mani pēdējā laika piedzīvojumi Krievijā, kur redzēju, cik ātri kultūra sabrūk, ja tā tiek kopta tikai no vienas ļaužu šķiras un ja tai trūkst pietiekoša dziļuma”. Rektors teic, ka cilvēces progress droši vien ir līdzīgs nevis taisnai, bet vairākkārt lauztai līnijai. Viņš, raugoties uz ugunīs un asinīs jaundzimušo Latviju, atzīst, ka zināmu apmierinājumu dod novērojums, ka kultūra palaikam sabrūk tikai tad, kad ir vai nu iekšēji satrunējusi un tās nesēji morāliski grimuši jeb kad viņi ir zaudējuši priekš dzīves cīņas vajadzīgo svaigumu un spēku.

Profesoram Ernestam Felsbergam jāvirza Universitātes Satversmes izstrādes darbs. Viņa skatījumā Satversmes mērķis ir padarīt Latvijas Universitāti par atzītu akadēmisko un zinātnes centru visas Eiropas mērogā. Bet tas ir smags administratīvs darbs tāda juridiska dokumenta sagatavošanai, kas būtu pamatā skaidri apzinātiem un jau vairākus gadus īstenotiem Universitātes darbības ideāliem. Satversmes parlamentārā apspriešana Saeimā sākas 1923. gada 13. februārī, un asas debates ilgst veselu mēnesi. Kreisie polittehnologi mēģina izmantot jebkuru iespēju vājināt un sašķobīt Universitātes prestižu. Taču Satversmes projekts ir tā izprātots, izstrādāts un sagatavots, ka nav iedragājams. Profesors E. Felsbergs ir galvenais runātājs un šā politiskā procesa virzītājs. Augstajā namā liela nozīme ir profesora klasiski skaistajai un cieņpilnajai oratora mākslas meistarībai. Universitātes Satversmi apstiprina 1923. gada 16. martā, un profesors neslēpj gandarījuma pārdzīvojumu. E. Felsbergs ir arī Latvijas 1. Saeimas deputāts no demokrātiskā centra partijas, īsu laiku 1924.–1925. gadā viņš pilda izglītības ministra pienākumus.

Profesoram E. Felsbergam ir galvenā loma XX gadsimta 20.–30. gadu Latvijā valdošajai lielajai rosmei antīkās kultūras izpētē un popularizēšanā. Senā Grieķija ir Eiropas kultūras šūpulis un iedvesmas avots jaunās Latvijas kultūras izveidē. E. Felsbergs netieši norāda uz paralēlēm starp sengrieķu uzplaukumi un tās vēsturiskajās norisēs pamatoto ticību Latvijas nozīmībai pasaules kultūrā: “Sengrieķi spilgti atšķiras no visām tautām, kas pirms viņiem iespaidojušas cilvēces attīstības gaitu. Daudz lielākā mērā kā tās viņi pie sevis ir devuši mājas vietu brīvībai.” Taču ne mazāk svarīgi ir tas, ka Senā Grieķija ir Eiropas kritiskās racionālās domāšanas tradīcijas avots. Tāda domāšana tagad nepieciešama vairāk par visu, lai uzturētu spēkā 1917. gadā Tērbatā izvirzītos ideālus.

Pēc vecās *alma mater* apmeklējuma vasarā 1927. gada rudenī E. Felsbergs raksta, ka igaunī jau atkal vienā otrā ziņā aizsteigušies Latvijai priekšā. Var gan priecāties, ka mūsu Universitātei ir Latvijas apstākļiem piemērota Satversme, bet par budžeta līdzekļiem veidotā bibliotēka neatbilst augstākās mācību iestādes

prasībām. E. Felsbergs ierosina, ka “grāmatu badu varētu novērst, ja valdība līdzās ikgadējam budžetam piešķirtu ārkārtas 200 000 latu”.

E. Felsbergs norāda, ka publikāciju gan ir daudz, bet mazs skaits docentu ir ieguvuši doktora grādu. Nereti vienīgajiem sava priekšmeta speciālistiem Latvijā ir jākārtos doktora eksāmens pie mazākzinošiem kolēģiem un pat pie bijušajiem klausītājiem. “Tas ir pazeminoši,” iesaucas E. Felsbergs. Būtu pietiekami ar doktora disertāciju, “kurai patiešām jābūt vērtīgai”, jo par kandidāta redzeslauka plašumu var pārliecināties promocijas laikā.

Absolventu skaits neatbilst studējošo skaitam gan pēckara vispārējās izglītības nepilnību dēļ, gan tāpēc, ka daļa studentu strādā, pelnot studiju naudu. Un tomēr arī augstskola ir atbildīga par nepietiekami lielo beidzēju skaitu. Mācību plānos fakultātes bieži pamatojušās uz veco Krievijas augstskolu paraugu ar lielu skaitu obligāto priekšmetu, turpretim Rietumeiropas augstskolās šo priekšmetu skaits parasti ir mazāks. E. Felsbergs uzsver, ka tad, ja studiju laikā gatavotos tikai eksāmeniem vien, katram eksāmenam varētu atlicināt tikai vienu mēnesi un “tas ir laiks, pa kuru nevienā nopietnā priekšmetā pieklājīgi uz eksāmenu sagatavoties nevar”. Līdz ar to studenti eksāmenus kārtotu pēc lekciju konspektiem – Vācijā šo pieeju nicinoši sauc par *Hefte reiten*. Tātad ir jārevidē mācību plāni, jāizmet viss, kas nav tiešā sakarā ar studējošā izraudzīto priekšmetu. Tad “galvenajos priekšmetos profesori studējošajam varēs uzstādīt nopietnas prasības, un tie, čakli strādādami, spēs arī laikā studijas beigt”.

Sengrieķu mākslas vēsturniekam Latvijā nav nepieciešamo darba apstākļu, sevišķi trūkst literatūras. Taču tā pieejama citur, un patiess priekšmeta interesents var izmantot profesora E. Felsberga sagatavoto bibliogrāfisko rādītāju “Grieķu mākslas vēstures literatūra” (1926). Tajā E. Felsbergs ir raksturojis par sengrieķu mākslu izdotās rokasgrāmatas, sastādījis nozīmīgāko muzeju katalogu, žurnālu rakstu un pēdējos 50 gados izdoto grāmatu sarakstu. Īsie, spilgtie, literatūrā precīzi orientējošie anotējumi atklāj profesora E. Felsberga zinātnisko erudīciju.

E. Felsbergs bija iecerējis uzrakstīt lielu darbu – pilnīgu grieķu mākslas vēsturi, taču uzraksta tikai pirmās divas grāmatas, kurās paliek uzticīgs savai mākslas pētniecības metodei – skatīt skaisto kā iespējami pilnīgāku idejas īstenojumu.

E. Felsberga meita Lūcija atceras, kā mainījies tēva raksturs. Tērbatā viņš bijis optimisma pilns, pēc Krievijā pārdzīvotā kļuvis noslēgtāks, pēc atgriešanās Latvijā atguvis dzīvesprieku un, spēkus nežēlodams, strādājis, atsakoties no saviesīgas dzīves un dažkārt zaudējot personiskus kontaktus.

Profesors E. Felsbergs ir bijis labi pazīstams arī ārzemēs gan kā zinātnieks, gan sabiedriskais darbinieks. 1926. gadā viņš otrreiz apceļo Grieķiju mākslas studiju nolūkā. Profesora E. Felsberga gudrība sasniedz pilnbriedu nesaudzīgā paškonfrontācijā ar Eiropas kultūras tradīcijas ideāliem un to īstenojuma pakāpi.

Profesors Ernests Felsbergs aiziet mūžībā 1928. gada 31. augustā pēc ilgas un smagas slimības.

Maģistra darbā par brāļiem Grakhiem E. Felsbergs rakstīja, ka personības lielumu nosaka tās ieceru lielums, bet pašu personību vērtē pēc padarītā. Itin kā atsaucoties uz to, ievērojamais sengrieķu kultūras pētnieks P. Ķiķauka nekrologā raksta: “Līdz ar viņu apraka arī viņa vēl neizpildītos nodomus, kuru realizēšanai diezin vai kāds cienīgs pēcnācējs drīzumā radīsies.” Uz profesoru E. Felsbergu viņš attiecina Horācija vārdus: “*Non omnis moriar multaue pars mei vitabit Libitinam*” – “Es nenomiršu viss un liela daļa manis paliks neaizskarta no Libitīnas (apbedīšanas dieves).”

Un, ja LU pirmajam rektoram un profesoram Ernestam Felsbergam tagad lūgtu dažos vārdos raksturot pirms 13 gadiem neatkarību atguvušās, tagad jau Eiropas Savienības dalībvalsts Latvijas un tās augstākās izglītības perspektīvu, domājams, tie būtu Universitātes ģerbonī ierakstītie vārdi: “*Scientiae et Patriae*” – “Zinātnei un tēvijai”.

Mag. phil. Māra Kiope

Profesora Ernesta Felsberga runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 1920. gada 28. septembrī

Latvijas Augstskolas gada svētki tika nosvinēti 28. novembrī. Tos atklāja Augstskolas rektors profesors Felsbergs ar šādu runu:

„Augsti godātie svētku veesi! Miļee komilitoņi!

Atklādams Latvijas Augstskolas pirmos gadāsvētkus, nevaru slēpt to dziļo uzbudinājumu, tās precīgās jūtas, kas šodeen pildā manas krūtīs. Spoža Augstskola brīvā Latvijā allaž bij manas jaunības sapnis, bet toreiz šis sapnis likās esam tik tālu no pateesības, ka nemaz necereju, ka manā mūžā viņš vēl varetu peepildītees. Bet — laiki mainas — leelais pasaules kaŗš un Kreevijas revolucija, laupidama, dzīvību daudzēem tūkstošēem latveešu un likdami citeem daudzēem tūkstošēem grūti ceest, blakus neizteicami nelaimei atnesa arī to labumu, ka radija apstākļus, kuŗos brīva Latvija bij eespējama. Un brīvā Latvijā zināms, drīz radās arī sava augstskola. Šodeen preekš veena gada viņa tika dibinata, neskatot uz to, ka Latvija toreiz vēl atradās kaŗastāvoklī ar vairakām kaimiņu valstīm un ka leela daļa no viņas jaunatnes atradās uz robežas. Lai augstskola pilnīgi varetu nodoteles savam uzdevumam: veicināt zinātņi un audzināt nākamos tautas darbīneekus, bij vajadzīgs meers. Šobrid arī šis mērķis ir sasneegts un peenācis laiks uz pagātņes drupām celt jaunu dižu kulturas ēku. Ap Latvijas Augstskolu čakli pulcejas studenti un profesori. Strādat, zināms, pirmos zēmostros nebūs veegli; zinātniska bibliotēka vēl ļoti maza, trūkst arī daudz citu mācības līdzekļū, bet akadēmiskā saime ir pārleecināta, ka ar laiku izdosees šos trūkumus novērst, ka Latvija zeedēs un zels un spēes savu augstskolu arī materiēli nostādīt tā, ka viņa lepnī varēs stātees savām vecakām māsām līdzās.

No "Izglītības Ministrijas Mēnešraksta" 1920. g. Nr. 11, 483. lpp.

Profesora Ernesta Felsberga runa Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas Universitātes Satversmi 1923. gada 23. februārī

Augsti godājamie deputātu kungi!

Pirmais stūrakmens tai universitātes satversmei, kuŗas liktenis tagad ir Jūsu rokās, tika likts Tērbatā 1917. gada jūnija mēnesī latviešu skolotāju kongresā. Šī kongresa augstskolas sekcija 3 dienas ilgstošās sēdēs pirmo reizi sistemātiski apsprieda jautājumu, uz kādiem pamatiem būtu jānostāda augstākā izglītība autonomā Latvijā, un atrada par nepieciešamu dibināt Rīgā autonomu augstskolu ar neierobežotu mācības brīvību, kuŗa apmierinātu dažādas dzīves prasības un pie tam veicinātu arī zinātni un kuŗā bez parastām universitātes fakultatēm ietilptu arī tehniskās, kā arī paidagoģiskās, farmaceitiskās un veterinārmedicīniskās institūti. Manāmi tālāk virzīts tika šis darbs 1919. gada vasarā Rīgā. Tad, lai gan Latvijas valsts nākotni vēl nevarēja uzskatīt par pilnīgi nodrošinātu, latviešu sabiedrībā radās ciets lēmums dibināt šādu augstskolu un sabiedrībā un valdības aprindās dzīvi tika apspriesti uz universitāti attiecošies jautājumi.

Pamats Latvijas Universitātes tiesiskai pastāvēšanai tika likts ar Pagaidu Valdības 2. augustā 1919. gadā izdoto rīkojumu, ar kuŗu bijušais Rīgas politehniskais institūts pārgāja valdības rīcībā un viņa reorganizēšanai tika iecelta reorganizācijas komisija. Mēnesi vēlāk, 1. septembrī 1919. gadā, reorganizācijas komisija tika pārdēvēta par Latvijas augstskolas organizācijas komisiju un tā paša gada 28. novembrī pārdēvēta par Latvijas augstskolas organizācijas padomi. Šī organizācijas komisija, resp., organizācijas padome, kuŗā bez universitātes prezidija gandrīz vienādā skaitā ietilpst universitātes fakultātu, valdības un sabiedrisko organizāciju pārstāvji, 28. septembrī 1919. gadā atvēra universitāti un vadīja un veidoja to līdz 1922. gada 6. septembrim. Principi, uz kuŗiem organizācijas padome savā darbā atbalstījās, īsumā formulējami šādi: Latvijas Universitātei jābūt nacionālai, apvienota tipa augstskolai ar ciešā sakarā stāvošām universitātes un tehniskām fakultātēm. Tai jābūt autonomai savā zinātniskā un paidagoģiskā dzīvē. Tai ne tikvien jāsadzīvo darbinieki dažādām valsts dzīves

vajadzībām, bet arī jāveicina patstāvīga zinātniska pētīšana. Tai jāuztur dzīvi sakari ar latviešu tautu no vienas un ar citām pasaules augstskolām no otras puses. Apmēram tai pašā laikā, kad organizācijas komisija jeb organizācijas padome sāka darboties arī dekānu padome, saimniecības padome un fakultātu kodoli, kuŗi vēlāk izveidojās par fakultātu padomēm. Studentus reprezentēja uz demokrātiskiem pamatiem ievēlēta studentu padome. Tā universitātes organizācijas stadijā izveidojās zināma pagaidu iekārta ar augstākiem un zemākiem pārvaldes orgāniem. Šis izbūves darbs visu laiku norisinājās sakarā ar jaunajām dzīves prasībām no vienas un veco augstskolu akadēmiskām tradīcijām no otras puses.

Pagaidu iekārtai, kuŗa tādā kārtā izveidojās, piemita vēl daudz nepilnības. Universitātei augot, ar katru dienu tapa jūtāmāks satversmes trūkums, kuŗa dotu nepārprotamu noteiktu atbildi uz visiem tiem svarīgajiem paidagoģiskās, administratīvās un saimnieciskās dabas jautājumiem, kuŗus izvirzīja universitātes dzīve.

Atzinusi šādu satversmes nepieciešamību, organizācijas padome ķērās pie viņas izstrādāšanas. Šis darbs, kuŗš tika sagatavots īpašā komisijā un pēc tam papildināts un nobeigts organizācijas padomes plenārsēdēs, turpinājās vairāk kā gadu. Kā materiāli bez vispārīgām akadēmiskās dzīves tradīcijām un attiecīgās zinātniskās literatūras tika izlietas dažādu universitātu un politehnisko institūtu satversmes, kā, piemēram, pagājušā gadu simteņa 60. gados radusēs Tērbatas universitātes satversme un 80. gados radusēs citu bijušo Krievijas universitātu satversme, un Rīgas politehniskā institūta satversme no 1896. gada; tika izlietots pārskats par Parīzes universitātes iekārtu no 1914. g. un par Helsingforsas universitātes iekārtu no 1920./21. gada. Labi daudz Latvijas apstākļos izlietojamu piemēru organizācijas padome atrada 1906. gadā izstrādātā Krievijas augstāko skolu satversmes projektā un 1916. gadā izstrādātā Rīgas politehniskā institūta satversmes projektā.

Tā radās Latvijas Universitātes satversmes projekts, kuŗu organizācijas padome 1921. gada maijā pieņēma 3. lasījumā un pēc tam iesniedza izglītības ministriņ viņa tālāk-virzīšanai. Pēc šīs satversmes Latvijas Universitāte aptver fakultātes: architektūras, inženierzinātņu, mehānikas, ķīmijas, lauksaimniecības, medicīnas, veterinārmedicīnas, matemātikas un dabas zinātņu, tautsaimniecības un tiesību zinātņu, filoloģijas un filosofijas, teoloģijas. Apvienojot visas zinātņu nozares un attiecīgos zinātniskos institūtus vienā augstākā mācības iestādē, tiek novērstas daudzas paralēlas katedras, paralēla mācības līdzekļu iegādāšana un vairāku pārvaldes orgānu uzturēšana. Tas būtu neizbēgami, radot vienas augstskolas vietā vairākas speciālas mācības iestādes. Apvienotā universitātē rodas sakari starp visdažādāko fakultātu studentiem, kuŗi, veicinādami savstarpējo saprašanas, neļauj attīstīties noslēgtības garam un liek pamatu nākamo valsts inteligēnto darbinieku vienības apziņai. Šie divi motīvi galvenā kārtā bija tie, kas pamudināja izvest universitātes dzīvē dažādo fakultātu apvienošanu. Tas ir taupības princips un griba modināt vienības apziņu latviešu inteligēncē. Eiropā Latvijas Universitāte ir vienīgā, kur šī vienības ideja tik plašā mērā ir izvesta. Viņai līdzīgas atrodas tikai Amerikā, un tur, zināms, šī ideja ir izvesta vēl plašākos apmēros. Ir mēģināts realizēt prasību, lai universitātē varētu mācīties visu un katrs, kas to vēlas. Tā ir radušās universitātes, kuŗas aptver līdz 30 fakultātes, un visas tās nozares, kas pie mūsu fakultātēm pastāv, ir izveidotas par patstāvīgām fakultātēm, un bez tam ir pievienotas tādas fakultātes, kādu mums nav, un ir pievienotas arī tās zinātnes un mākslas nozares, kas pie mums eksistē patstāvīgi, kā mākslas akadēmija un konservatorija.

Kā augstāko universitātes pārvaldes orgānu organizācijas padome paredzēja universitātes padomi, kuŗā pēc organizācijas padomes projekta ietilpa universitātes prezidijs, fakultātu dekāni, bez tam no fakultātēm deleģēti locekļi pēc šāda aprēķina: no 1–10 pilntiesīgiem locekļiem tiek sūtīts viens delegāts, no 11–20 – divi delegāti, no vairāk kā 20 pilntiesīgiem locekļiem – trīs delegāti. Tālāk universitātes padomē vajadzēja ietilpt universitātes goda biedriem un beidzot trīs

studentu pārstāvjiem ar balsstiesībām visās lietās, izņemot vēlēšanas un akadēmiskā grāda piešķiršanu. Noteicot universitātes padomes sastāvu, likumprojekts nesekoja bijušās Krievijas universitātu paraugiem. Tur universitātes padomes sastāvēja no visiem pilntiesīgiem profesoriem. Ja Latvijas Universitāte sekotu Krievijas universitātu paraugiem, tad viņā kā apvienotā augstskolā, kur apvienotas ir universitātes un politehniska institūta fakultātes, padomes locekļu skaits iznāktu pārāk liels un padome nebūtu vairs pietiekoši darba spējīga. Tādēļ organizācijas padome meklēja paraugus Latvijas Universitātes galvenam pārvaldes orgānam citur Vakareiropā. Vakareiropā daudzās universitātēs pastāv tā sauktie senāti. Arī Parīzes universitātē universitātes padome ir samērā maza. Viņa sastāv no universitātes prezidija, no fakultātu dekāniem un lielāko institūtu pārstāvjiem. Bet visā visumā Latvijas Universitātē nevarēja pieslieties arī Parīzes universitātei. Mūsu dzīves apstākļi prasīja, lai tiktu pielaiesti arī delegāti no docentiem un tāpat arī pārstāvji no studentiem. Studentu pārstāvju piedalīšanās padomes sēdēs izrādījās par lietderīgu līdzšinējā universitātes pastāvēšanas laikā. Viņi nodrošināja ātru un pareizu informāciju un sakarus starp universitātes padomi un studentu pašvaldības orgāniem un novērsa pārpratumus un nedibinātas aizdomas, kas tik viegli var traucēt labas attiecības starp administrāciju un studentu saimi. Bet universitātes padomes satversmes projekts kā centrālo visas universitātes pārvaldes orgānu paredzēja vēl dekānu padomi un saimniecisko padomi. Dekānu padome un saimnieciskā padome savā starpā ir koordinētas. Dekānu padomei piekrīt satversmē paredzētie paidagoģiskie un saimnieciskai padomei saimnieciskie jautājumi. Savas kompetences robežās šīs padomes mazāk svarīgos jautājumus izšķir patstāvīgi, bet svarīgākos sagatavo priekšlikumus universitātes padomei.

Izstrādājot noteikumus par zinātniskiem grādiem, organizācijas padome neatrada par iespējamu sekot dažu Vakareiropas universitātu praksei, kuŗas augstāko zinātnisko, t. i., doktora grādu piešķir samērā viegli. Tādā ceļā rodas pārmērīgi liels doktoru skaits un pie tādas kārtības, zināms, varētu ciest Latvijas Universitātes prestižs un arī piešķirto

grādu vērtība. Bet organizācijas padome neatrada par pieņemamu arī to kārtību, kas pastāvēja Krievijas universitātēs, tādēļ, ka tur bija trīs pakāpes – kandidāta, maģistra un doktora un arī priekškaŗa apstākļos radās graduētu personu trūkums. Organizācijas padome savā projektā ieturēja vidus ceļu un paredzēja visās zinātņu nozarēs 2 grādus, no kuŗiem augstākam visās fakultātēs dots viens un tas pats nosaukums – doktors, bet zemākam dažādās fakultātēs dažādi nosaukumi: arhitektu fakultātē – arhitekts, inženieru zinību – inženiers, lauksaimnieku fakultātē – agronoms, medicīnas fakultātē – ārsts, filologu un filosofu, tautsaimnieku un tiesību zinātņu fakultātēs – kandidāts. Mācības spēkus organizācijas padomes izstrādātais satversmes projekts sadala profesorus, docentos, privātdocentos, lektoros, asistentos, prosek-toros un instruktoros, prasīdams no profesora augstāko zinātnisko, t. i., Latvijas doktora grādu jeb viņam līdzvērtīgu kādas ārzemju universitātes grādu. Bet no visiem citiem tikai pirmo zinātnisko grādu.

Attiecībā uz universitātes līdzekļiem, uz universitātes un viņas saimes locekļu tiesībām un priekšrocībām šis satversmes projekts cieši piesienas Krievijas universitāšu satversmēm; tāpat arī attiecībā uz studentiem tur nav nekā tāda, kas nebūtu arī citu Eiropas valstu satversmēs.

Šis projekts 1920. gada jūnijā tika iesniegts izglītības ministram tālākvirzīšanai. Izglītības ministrijā un ministru kabinetā viņš tika zināmā mērā pārveidots un papildināts. No pārgrozījumiem, kuŗi tika ienesti ministru kabinetā, minēšu kā ievērojamākos sekošos: tika tuvāk precizētas attiecības starp universitāti un izglītības ministriju; tika ievests pants, ka mācība universitātē jāpasniedz latviešu valodā un ka citās valodās to var darīt tikai izņēmuma gadījumos uz sevišķa universitātes padomes lēmuma pamata. Tālāk tika pieņemti noteikumi par universitātes mācības spēku un attiecīgā personāla atstādināšanu no amata. Tika striŗoti gandrīz visi panti, kas attiecas uz universitātes un viņas saimes locekļu tiesībām un priekšrocībām aiz tā iemesla, ka par šiem pantiem nevarētu būt runa universitātes satversmē, bet tie jāuzņem attiecīgos speciālos likumos – likumos par civildienestu, penzi-jām, muiņas, preses un citos likumos.

Šī pārveidotā universitātes satversme 1922. gada 23. augustā tika apstiprināta 16. jūlija likuma kārtībā. Priekš tam, pirms viņa tika apstiprināta, 1922. gada maija mēnesī ministru kabinets viņu bija iesniedzis Satversmes Sapulcei un, kad izrādījās, ka Satversmes Sapulce nevarēs viņu vairs izskatīt cauri, ņēmis viņu atpakaļ un 1922. gada 23. augustā apstiprināja viņu 16. jūlija likuma kārtībā.

1922. gada septembrī šī satversme tika ieviesta dzīvē, un uz viņas pamata Latvijas Universitāte tagad darbojas.

Kopā ar citiem 16. jūlija likuma kārtībā pieņemtiem likumiem Latvijas Universitātes satversme tika iesniegta Saeimai, un Saeimas izglītības komisija skatīja viņu cauri, sākot no 1922. gada 1. decembra, izdarīdama viņā diezgan svarīgus pārgrozījumus. Galvenie no viņiem, kuŗus šē atzīmēšu, ir: pirmais, izglītības komisija pievienoja universitātes pārvaldes orgāniem revīzijas komisiju, jo, lai gan universitātes saimniecību, kā visu valsts iestāžu saimniecību, kontrolē valsts kontrole, tomēr tādēļ, ka universitātes saimniecība ir tik komplicēta un bez tam universitātei var būt arī savi speciāli līdzekļi, kā dāvinājumi utt., izglītības komisija atrada par lietderīgu arī iekšēju kontroli un pievienoja universitātes pārvaldes orgāniem revīzijas komisiju. Tālāk izglītības komisija atrada, ka ārštata profesoru, docentu, privātdocentu, lektoru, prosek-toru un instruktoru skaits, kuŗš jau tagad ir diezgan liels, uz priekšu vēl palielināsies, bet ka viņiem nav neviena pārstāvja ne universitātes padomē, ne fakultāšu padomēs. Tādēļ izglītības komisija ievēda satversmē noteikumu, ka no ārštata profesoriem, docentiem, privātdocentiem un lektoriem sūtāms viens pārstāvis universitātes padomē un no asistentiem, kuŗu pie universitātes stipri daudz, prosektoŗiem un instruktoŗiem divi pārstāvji ar balsstiesībām visos jautājumos. Tāpat arī fakultāšu padomēs no visiem minētiem mācības spēkiem sūtāmi mazākās fakultātēs, kur viņu visā kopumā mazāk kā 10, 1 pārstāvis un lielās fakultātēs, kur viņu vairāk kā 10, divi pārstāvji.

Tālāk, pārrunājot pirmā zinātniskā grāda nosaukumu, izglītības komisijā pretēji universitātes padomes uzskatam uzvarēja vienības princips, t. i., izglītības komisija atrada par vajadzīgu, lai, tāpat kā otrais

zinātniskais grāds visās fakultātēs ir doktors, būtu arī pirmais zinātniskais grāds, kas arī aptvertu visas fakultātes. Universitāte, kā jau teicu, šinī ziņā pielaiž dažādību. Humanitārās fakultātēs viņa pirmo zinātnisko grādu sauca par kandidāta grādu, kamēr tehniskās: arhitektūras – par arhitektu, inženieru – par inženieri, agronomijas – agronomu utt. Nepatika izglītības komisijai arī nosaukums kandidāts, un – pieslienoties Parīzes universitātes pirmam zinātniskam grādam “licenci”, Somijas universitātes zinātniskam grādam “licenciāts”, bez tam, kā liekas, šie grādi tiek ievesti arī Polijas un Lietavas universitātēs – izglītības komisija pievienojās Parīzes universitātei un pieņēma nosaukumu “licenciāts”, attiecinādama šo nosaukumu arī uz lauksaimniecības, arhitektūras un inženieru zinātņu fakultātēm, tātad agronoma vietā – agronomijas licenciāts, arhitekta vietā – arhitektūras licenciāts utt. Šis lēmums tika izvests ar nelielu balsu vairākumu.

Tālāk izglītības komisija pārņēma pantu, kas noteic, kam ir tiesība būt Latvijas Universitātē par profesoru. Organizācijas padomes radītā un no ministru kabineta 16. jūlija likuma kārtībā apstiprinātā satversme noteic, ka par profesoru Latvijas Universitātē var būt persona, kuŗai ir attiecīgā zinātnē Latvijas Universitātes doktora grāds jeb kas ir līdzvērtīgu grādu ieguvusi kādā ārzemju universitātē. Universitātes tapšanas stadijā tomēr bija diezgan bieži gadījumi, kur par profesoriem tika ievēlētas personas bez šāda zinātniska grāda. Tā tas notika ar apmēram 15 personām, kuŗas universitāte pārņēma no bijušā Rīgas politehniskā institūta. Rīgas politehniskā institūtā nebija iegūstams kāds augstāks zinātnisks grāds. Tur par profesoriem tapa personas ar pirmo zinātnisko grādu, kad viņas bija publicējušas cik necik ievērojamu darbu un bija pierādījušas savas spējas praktiskā darbā. Tādas personas, kā jau teicu, kas tika pārņemtas no politehniskā institūta bez šāda augstāka zinātniska grāda, bija apmēram 15; tāpat arī latvieši ar plašiem piedzīvojumiem praksē attiecīgā specialitātē un ar zinātniskiem darbiem, gan nelielā skaitā, arī tika ievēlēti par profesoriem. Uz priekšu universitātes padome to nebija domājusi darīt un tikai bija pieņēmusi piezīmi pie šī panta, ka uz tiem profesoriem, kas par tādiem tapuši

universitātes tapšanas stadijā, jaunas prasības nevar attiecināt. Izglītības komisija domāja, ka tādi gadījumi varētu nākt priekšā arī turpmāk un ka viņiem jānāk priekšā, ka arī uz priekšu universitāte būs spiesta ne vienu reizi vien ievēlēt par profesoriem personas, kuŗām nebūs šī augstākā zinātniskā grāda, un tādēļ domāja, ka piezīme, kas taisīja starpību starp pagātni un nākotni, strīpojama un ka jāatstāj arī uz priekšu iespējamība ievēlēt par profesoriem personas bez attiecīga zinātniska grāda, bet tikai grūtākos apstākļos, t. i., tikai ar 2/3 no visu padomes locekļu balsīm. Tie profesori, kuŗiem nav zinātniskā grāda un kuŗi jau tagad darbojas pie augstskolas, tad arī ietilptu šinī likumā, jo arī viņi visi vēlēti ar 2/3 vairākuma universitātes, resp., organizācijas padomē.

Tālāk izglītības komisija papildināja universitātes satversmi ar pantiem par studentu padomi. No ministru kabineta apstiprinātā satversmē studentu padome nebija minēta, tikai bija teikts, ka studentiem ir tiesība pašiem organizēt savu pašvaldību. Tagad tiek tuvāk precizētas studentu padomes tiesības un pie tam samērā plaši. Studentu padomei ir juridiskas personas tiesības. Saimnieciskā ziņā viņas tiesības ir apmēram tikpat plašas kā universitātes padomes tiesības.

Tālāk, gribēdama nodrošināt mācības brīvību, izglītības komisija papildināja satversmi ar noteikumu, ka uz universitātes mācības spēkiem nevar attiecināt civillikuma 36. pantu. 95. pantam izglītības komisija pievienoja piezīmi, kuŗa aizliedz studentu organizāciju telpās, kā arī studentu izrīkojumos lietot alkoholiskus dzērienus.

Tālāk izglītības komisija pievienoja satversmei universitātes mācības spēku štatus. Šādi štati pirmajai satversmei, kuŗa bija izdota 16. jūlija likuma kārtībā, pievienoti vēl nebija. Izstrādājama un pieņemdama štatus, izglītības komisija nedomāja, ka viņi būtu tūliņ visā drīzumā jāieved dzīvē, viņa tikai fiksē tās robežas, pāri par kuŗām universitātes attiecīgās fakultātes nedrīkst augt.

Salīdzinot ar citām universitātēm, jāteic, ka, lai gan Latvijas Universitāte skaitās par autonomu iestādi, tomēr attiecībā uz viņas saimniecisko dzīvi viņas autonomija ir ļoti šaura, tik šaura, ka grūti runāt vispār par autonomiju šai ziņā. Viņa ir daudz

šaurāka nekā bijušo Krievijas universitāšu saimnieciskā autonomija. Bijušās Krievijas universitātes, kā jums zināms, izlietoja kā speciālus līdzekļus studentu mācības maksu, par tās izlietošanu lēma tikai universitātes padome. Pie mums tas tā nav. Visa studentu mācības maksa ietek valsts kasē un universitātes speciālie ienākumi varētu tikai pastāvēt no dāvinājumiem, ja tādi būs, un no gluži niecīgas maksas par eksterniem un par studentu reģistrāciju. Citu summu, par kuŗām universitāte varētu lemt, nav.

Plašāka ir universitātes autonomija pedagogiskā ziņā un attiecībā uz zinātnisko grādņu piešķiršanu. Viņa ir pilnīga kā visur pasaulē. Kas attiecas uz mācības spēku ievēlēšanu, tad Latvijas Universitātes autonomija ir mazliet plašāka, nekā bija Krievijas universitātes. Latvijas Universitātē neviens mācības spēks nevar tikt no valdības iecelts, visiem jātop vēlētiem no universitātes padomes. Valdībai ir tikai veto tiesības. Krievijā zināmos gadījumos valdība varēja iecelt profesorus un to arī darīja, lai gan ļoti reti. Vispār šādu iecelto profesoru stāvoklis nebija apskaužams.

Salīdzinot ar mūsu kaimiņu valstu universitātēm, kas acumirkļi veic to pašu darbu ko mēs, t. i., ar universitātēm Tērbatā un Kauņā, jāteic, ka Tērbata ir vairāk kā vienā ziņā laimīgākos apstākļos nekā Rīgas universitāte. Tērbatā atrodas veca universitāte. Viņa apgādāta diezgan bagāti ar telpām, jo priekš kara, sevišķi beidzamā laikā, tika daudz būvēts. Medicīnas fakultātei ir skaistas klīnikas, matemātikas un dabas zinātņu fakultātei plaši muzeji. Bez tam Tērbatas universitātei ir izdevies dabūt atpakaļ savu skaisto bibliotēku, kuŗa sastāv gandrīz no pusmiljona sējumiem. Tā visa Rīgas universitātei trūkst. Viens no lielākiem mūsu universitātes trūkumiem ir laba bibliotēka, nav arī izredzes dabūt atpakaļ no Ivanovo-Voņņesenskas

to nelielo bibliotēku, kas piederēja bijušam Rīgas politehniskam institūtam. Tāpat saprotams, ka mūsu tā sauktās universitātes fakultātes visā visumā ir varbūt drusciņ pakaļ palikušas Tērbatas attiecīgām fakultātēm. Viņas nav tik bagātīgi apgādātas ar telpām un mācības līdzekļiem. Citādi tas ir attiecībā uz tehniskām fakultātēm. Tas apstākļi, ka Rīgā senāk bija politehniskais institūts, ir mums daudz ko devis. Šīs tehniskās fakultātes no paša iesākuma jau bija apgādātas ar telpām, un, lai gan diezgan šauros apmēros, tomēr šis un tas bija palicis arī no mācības līdzekļiem. Arī nepieciešamākie mācības spēki bija no paša iesākuma šeit. Tādēļ saprotams, ka tehniskās fakultātes bija pirmās, kas pie mums vairāk vai mazāk bija gatavas un kuŗas acumirkļi telpu un līdzekļu ziņā mazāk sajūt trūkumu nekā tā sauktās universitātes fakultātes. Salīdzinot ar Kauņu, mēs atrodamies daudz labākos apstākļos, jo leišiem trūkst pat tā, kas mums ir. Tāpēc arī viņi ir darījuši to, kas viņiem iespējams, un piegriezuši galveno vērību tām humanitārām fakultātēm, kuŗām nevajadzēja plašu institūtu, bet priekš kuŗām pietika klausītavas un mācības spēki. Viņiem ir ļoti stipra teoloģiskā fakultāte, filosofija un filoloģija vispāri un, kā liekas, arī sabiedriskās zinātnes ir diezgan plaši nostādītas.

Tāda ir Latvijas Universitātes satversme. Viņa ir dažādu kompromisu auglis, un viņai, bez šaubām, piemīt daudzi trūkumi. Izglītības komisija tomēr domāja, ka šī satversme varētu noderēt par skeletu Latvijas Universitātes tēlam, dzīves spējīgam universitātes tēlam. Cik skaists, cik ideāls būs šis tēls, tas, zināms, neatkarāsies no satversmes vien, bet vēl lielākā mērā no tiem cilvēkiem, kuŗi realizēs šo satversmi, un pa daļai arī no tās saules, kas pār Latviju spīdēs. Izglītības komisija šo satversmi visā visumā pieņēma vienbalsīgi.

Pārpublicēts no izdevuma "Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas :

1. sesija (23 sēdes) (no 1922. gada 7. novembra līdz 1923. gada 23. martam), Rīga, 1923" (saglabāts autora stils un rakstība)

Lūcija Bērziņa-Felsberga

PROFESORS ERNESTS FELSBERGS

Atmiņas

Šī gada [1966. g.] 7. novembrī paiet 100 gadu no mana tēva dzimšanas dienas. Šī gadījuma atcerei ir domāts mans raksts, kuŗā esmu skicējusi savas atmiņas, ievadam izmantojot tēva stāstīto un dažus faktus Latvijas laika darbības posmā ņemot no viņa laika biedru atmiņām.

Mans tēvs bija vidzemnieks, cēlies no Vidzemes vidienas, Nēķenes (vēlāk Taurenas) pagasta. Viņš izauga mežsarga mājā, Pīkāņos, netālu no Bregža kalna, no kurienes atveŗas plašs skats uz Piebalgas kalniem un ezeriem. Vientuļā mežsarga mājā mežu vidū tēvam radās liela mīlestība uz dabu un tās skaistumu. Šo skaistumu viņš vēlāk meklēja mākslā, un šī meklēšana noteica turpmāko viņa dzīves ceļu.

Mans tēvatēvs, Reinis Felsbergs, esot bijis ļoti reliģiozs cilvēks un vairāku reliģisku dzejoļu autors. Viens no šiem dzejoļiem pastāvīgi glabājās mana tēva kabatas grāmatiņā. 19. gs. vidū Dzērbenes un Nēķenes apkārtnē bija izplatīta hernhūtiešu kustība (vecais saiešanas nams pie Dzērbenes–Piebalgas ceļa vēl stāvēja Latvijas laikā) un Reiņa tēvs bija hernhūtiešu draudzes sacītājs.

Mani tēva vecāki bija muižas ļaudis. Tēva māte, Kristīne Priknere, bija izaugusi Nēķenes muižā un pēc apprecēšanās ar jauno Felsbergu uzsākusi dzīvi Pīkāņu mežsarga mājās. Mana tēva bērnība tomēr nebija laimīga, jo divu gadu vecumā tas zaudēja tēvu un māte apprecējās otrreiz ar Reiņa brāli, Albertu [Krišjāni], kas Pīkāņu mājās kļuva par mežsargu. Tēvam bija viena māsa, kas bija gadu jaunāka par viņu: otrā laulībā viņa mātei bērnu nebija. Patēvs esot bijis pavisam citādas dabas kā brālis Reinis; kamēr tēvatēvs bijis maigas un jūtīgas dabas, patēva raksturs bijis ciets un visai stingrs pret padēlu. Viņš nekādi nav palīdzējis brāļa dēlam gūt izglītību, bet gribējis to paturēt mežsarga mājā, kur tam bijis vajadzīgs palīgs. Lielākais atbalsts tēvam sākumā ir bijusi viņa māte, kas pati bijusi ļoti gaiša sieviete un ticējusi, ka viņas dēls no mežsarga būdas varēs izlauzties citā pasaulē. Tēva gandrīz neparasti labā atmiņa atklājusies jau pirmajā “kaķisma atskaites” laikā, kad māte to aizvedusi pie vietējā mācītāja. No tā laika arī sākās mana tēva cenšanās pēc izglītības.

Pirmā skola bija Dzērbenes draudzes skola, kur toreiz mācīja pazīstamais skolotājs Toms Gailītis, kuŗa ietekmi mans tēvs visu mūžu atcerējās ar pateicību. Tālākie skolas gadi pagāja Cēsīs, t. s. “Kreisschule”, tad daudzi gadi strādājot par mājiskolotāju dažādās ģimenēs, par privātstundu pasniedzēju, par pagasta

skolotāju Veļkos (kur starp viņa skolniekiem bija Kārlis Skalbe un Hermanis Albats). Ar 30 gadiem tam beidzot izdevās nolikt abitūriju pie Rīgas Aleksandra ģimnāzijas. Tad nāca Tērbatas universitātē pavadītie gadi, kur 1897. gadā tas sāka studēt klasisko filoloģiju. 1901. gadā tēvs beidza universitāti, kur to atstāja sagatavoties zinātniskam darbam. Kādu laiku viņš studēja Pēterpilī. 1903.–1904. gadā viņš immatrikulējās Berlīnes universitātē, tur studēdams seno vēsturi un mākslu. Tad atkal Pēterpilī tas turpināja sagatavoties zinātniskam darbam un strādāja kādā zviedru izcelsmes krievu ģimenē par mājskolotāju. Pēterpilī tēvs iepazinās ar manu māti, kas nāca no kādas angļu tirgotāju ģimenes. Vairāki šīs ģimenes locekļi pag. gadsimta beigās bija apmetušies Pēterpilī, kur bija izveidojusies neliela angļu rūpnieku un tirgotāju kolonija. Mani vecāki apprecējās 1906. gadā, kad tēvam jau bija gandrīz 40 gadu. Šai vēlajā laulībā mēs bijām trīs bērni.

1904. gadā tēvs nolika maģistra eksāmenus, 1905. gadā ieguva privātdocenta tiesības, un 1910. gadā to apstiprināja par profesoru pie Tērbatas universitātes filoloģijas un arhαιoloģijas katedras. Savu disertāciju viņš aizstāvēja par tematu: “Brāļi Grakhi” (krievu valodā). Pēc prof. Malmberga pārcelšanās uz Maskavu viņš pārņēma Tērbatas mākslas mūzeja vadīšanu.

Šim vēlākam Tērbatas darbības posmam tad arī pieder manas agrās bērnības atmiņas. Man tagad šķiet, ka Tērbatas gadiem vajadzēja būt diezgan laimīgiem mana tēva dzīvē. Dzīve Tērbatā ritēja mierīgi, gandrīz idilliski: intereses saistījās ap universitāti un tās mācības spēkiem. Sabiedriskā dzīve bija klusa, tā norisinājās galvenokārt privātās mājās, nelielās sanāksmēs, draugu pulkā. Protams, bija jau arī savas nepatīkšanas, neviena cita darba darītāji nekļūst tik jūtīgi pret kritiku kā zinātnieki: rezultātā katras universitātes dzīvē ir savstarpēja apkaņošana un intrigas, kas liktos nemaz nesaejamies ar zinātnieka cieņu. Disonanci Tērbatas mierīgajā dzīvē ienesa krievu valdības rusifikācijas mēģinājumi. Universitātei bija iecelts krievu rektors, Michailovs, un arī fakultātes vadītājos posteņos bija krievu tautības profesori. Filoloģijas fakultātē visai nozīmīga loma bija prof. Krašēņņikovam, kas bija autoritāte latīņu valodā un klasiskajā filoloģijā. Manu bērna fantāziju šis cienījamais zinātnieks toreiz gan saistīja ar neskaitāmām anekdotēm, kas par viņu cirkulēja (viņš bija slimīgs kaķu mīļotājs, vienu laiku viņa mājā bija 11 kaķu, arī no sievas šķīrās kaķu dēļ).

Dr. E. Krieviņš savā atmiņu grāmatā “Viņās dienās” ir veltījis daudz sirsnīgu vārdu mana tēva piemiņai, bet arī izcēlis konfliktu, kas šī profesora dēļ it kā esot izcēlies starp prof. J. Endzelīnu un manu tēvu. Nezinu tomēr, vai tas bija vienīgais iemesls, kāpēc starp abiem jaunajiem zinātniekiem pastāvēja zināms “atsalums”. Disertāciju aizstāvēšana toreiz bieži bija saistīta ar asiem uzbrukumiem. Krašēņņikova uzbrukums Endzelīnam universitātes dzīvē nebija nekas jauns: šis profesors bija pazīstams ar savu autokrātisko dabu, nezinu, vai mans tēvs kā jaunāks zinātnieks varēja viņu daudz ietekmēt. Katrā ziņā

draudzība starp manu tēvu un prof. Endzelīnu atkal atjaunojās uz kādu laiku 1920. gadā, kad abas ģimenes atbrauca no Krievijas. Kad sākās Endzelīnu laulības dzīves sairšana, arī saites starp mūsu ģimenēm pārtrūka. Kad daudzus gadus vēlāk kā jaunam mācības spēkam man iznāca būt kopā ar prof. Endzelīnu filoloģijas fakultātes mācības spēku istabā un, daudzu nostāstu par mana tēva un prof. Endzelīna it kā asām attiecībām iebiedēta, es vilcinājos uzņemt kontaktu ar to, neviens mācības spēks toreiz nevarēja būt izpalīdzīgāks un sirsnīgāks pret mani kā prof. Endzelīns. Paldies viņam par to.

Studiju laikā mans tēvs iestājās korporācijā Lettonia. Lettonia's Tērbatā dzīvojošie filistri un viņu ģimenes sastādīja mana tēva latviešu sabiedrību. No neburšiem mana tēva lielākais draugs bija Dr. Pēteris Kalniņš (vēlākais Kaža slimnīcas priekšnieks Rīgā), kas bija precējies ar igaunieti. Atceros, ka bieži ciemojāties pie Veterinārā institūta direktora prof. Ludviga Kundziņa mājā un pie Dr. Jāņa Ozoliņa, kam bija daudz humora un ko mēs bērni sevišķi iemīļojām. Lettonia's konventa dzīvoklis Filozofu ielā 11 bija kādreiz sapulcēšanās vieta arī lettoņu ģimenes piederīgiem. Mani vecāki ciemojās arī pie Zīlēm, kas dzīvoja ārpus pilsētas, Karlovas muižā.

Viens no Tērbatas latviešu slavenībām bija prof. Jēkabs Osis (ko Tērbatā pazina kā prof. Ozē), ko atceros no mājas viesībām dēla dzimšanas dienā.

Ikdienas dzīvē mans tēvs meklēja un spēja atrast skaistumu visur. Visbiežāk viņš to meklēja dabā. Viņš devās garās pastaigās uz Mētraines upes plāvām, vai arī gāja vakaros skatīties saules rietu uz Techelfēras parku.

Sava tēva darbu bērniībā saistīju ar antīkās mākslas muzeju, kas atradās pret Domkalnu vērstajā universitātes spārnā. Šai muzejā bija galvenokārt grieķu skulptūru ģipša nolējumi, arī citi priekšmeti, kas saistījās ar antīko mākslu un vēsturi. Tais retajās reizēs, kad apmeklējām tēvu šinī muzejā, tas mums ar lielu mīlestību rādīja un skaidroja grieķu mākslas pieminekļus, izceļot atsevišķu tēlu skaistumu un norādot uz tām pazīmēm, pēc kužām varēja spriest par tēla vecumu. Vienā mazākā telpā bija mana tēva darba istaba ar lielu rakstāmgaldu vidū. Šai telpā arī vasaras karstajās dienās vienmēr valdīja patīkams vēsums, jo lielie koki aizēnoja logus. Šai telpā es varbūt pirmo reizi sapratu, cik laimīgs mans tēvs bija savā darbā un cik daudz apmierinājuma var dot zinātnieka darbs, ja tam ir visi garīgi un materiāli priekšnoteikumi.

Mierīgai dzīvei Tērbatā svītru pārvilka kaŗš un krievu revolūcija. 1917. gada pavasarī, fronteī tuvojoties Tērbatai, tēvs mūs nolēma sūtīt uz Somiju, pie mātes radiem, kas Somijas dienvidos pavadīja vasaru. Tēvs mums brauca līdz uz Vīpuriem. Atceros dienu pavadītu kopā ar viņu. Mēs apskatījām Vīpuru vēsturiskās vietas un jutāmies kā tūristi. Pilsētā vēl maz bija jūtams kaŗš un revolūcija. Tēvs man stāstīja par senām cīņām, kas bija gājušas šai pilsētai pāri. Vietām, kas saistījās ar vēsturi, mans tēvs nevarēja vienaldzīgi paiet garām: vēsturnieks viņā to nevarēja pieļaut.

1917. gada rudenī Tērbatā dzīve joprojām bija nemierīga. Mēs atgriezāmies no Somijas, bet tēvs jau gatavojās mūs sūtīt tālāk. Viņš bija sarakstījis ar Lettonia's filistri mācītāju Frici Milenbachu, kas dienvidus Krievijas pilsētā Taganrogā apkopa latviešu luterāņu draudzes un kas viņam bija ieteicis ģimeni sūtīt uz turieni. Tā mēs nokļuvām šai savdabīgajā dienvidus pilsētā, ko savā laikā bija dibinājuši grieķu kolonisti un kur vēl tagad visa tirdzniecība atradās grieķu rokās. Tēvs mūs tur atstāja, un mēs viņu neredzējām līdz 1918. gada pavasarim, kad pasaules politikā atkal daudz kas bija mainījies un Taganroga atradās vācu pārvaldīšanā. Neraugoties uz pilsoņu kara chaotiskajiem apstākļiem Krievijā, tēvam bija izdevies nokļūt pie mums un mēs to vienu dienu sagaidījām, jau stipri vecāku un vairāk nosirmojušu, nekā to atcerējāmies no pēdējās reizes.

1917./18.gada ziemā Tērbatas universitāti evakuēja uz Voronežas pilsētu Viduskrievijā, uz kuriem pārcēlās arī daļa mācības spēku. Atbraucis pie mums uz Taganrogu, arī mans tēvs nolēma doties uz Voronežu, kas toreiz atradās komunistu rokās. Krievijā plosījās pilsoņu karš, daļu rietumu Krievijas un Ukrainu bija okupējuši vācieši, bet pārējā Krievija bija sadalīta komunistu un pretkomunistu iespaidu sfairās. Viduskrievijā bija nostiprinājušies komunisti, bet Dienvidkrievijā pēc vāciešu karaspēka atvilkšanas sāka darboties "baltie". Divi gados, kamēr dzīvojām Voronežā, piecas reizes mainījās vara šai pilsētā: no "sarkano" rokām tā pārgāja "balto" un tā tālāk. Protams, visas šīs politiskās pārmaiņas toreiz bija saistītas ar atmaksu politiskajiem pretiniekiem un pa laikam šai pilsētā valdīja neiedomājams terrrors. Par laimi, tos mācības spēkus, kas bija saistīti ar evakuēto Tērbatas universitāti, šis terrisors neskāra: viņi bija pilsētā svešinieki, ienācēji, pret kuriem atbēdības akti nevērsās, jo viņiem ar agrāko politisko dzīvi pilsētā nebija nekāda sakara.

1918. g. vasarā tad nu braucām no Taganrogas uz Voronežu. Brauciens bija briesmu pilns, jo starp vāciešu un komunistu okupēto zemi vilcieni negāja un neitrālā josla, kas bija kādus 100 kilometrus plata, bija jāšķērso zemnieku ratos. Šai joslā nebija nekādas varas. Braucienā viss atkarājās no kazāku vedēju godīguma: ja laimējās, tad gadījās vedējs, kas neaizsargātos braucējus nevēlējās aplaupīt. Mūsu braucienam bīstamāku padarīja tas, ka mans tēvs no Tērbatas veda savu lielo privāto bibliotēku, kas bija iesaiņota lielās koka kastēs. Viņa mākslas grāmatas, grieķu un latīņu autori tagad piepildīja divus zemnieku ratus. Kazāku vedēji ar lielu ziņkārību noskatījās uz mūsu lielo "bagātību", ko taisījāmies vest pāri neaizsargātiem apgabaliem. Mana māte pūlējās iestāstīt vedējiem, ka lielajās kastēs ir tikai grāmatas, un, tā kā viņi bija godīgi cilvēki, tad nekas ļauns arī nenotika. Mana tēva bibliotēka vēlāk atkal šķērsoja visu Viduskrieviju un pēdīgi nonāca Rīgā.

Voronežā universitātei bija ierādītas telpas bijušā kadetu korpusā. Tā bija milzīga, neglīta, tipiska krievu kazarmju ēka, gaļiem gaitenēm un šaurām istabām. Pati Voroneža bija krievu guberņas pilsēta, platām putekļainām ielām, kas lietus laikā pārvērtās mālainos dubļos. Ne ar ko tā neatgādināja idillisko Tērbatu.

Kad mēs ieradāmies šai pilsētā 1918. gada vasarā, tajā jau valdīja bads. Badā, trūkumā un pastāvīgos politiskos nemieros pagāja 1918./19. un 1919./20. gada ziemas. Ja sākumā vēl bija iespējams noorganizēt kaut kādu darbību universitātē, tad pastāvīgā kara darbība pamazām izbeidza arī to. Brīžiem pilsētā nedarbojās ūdensvads, nebija elektrības, nebija kurināmā. Lekcijās mācības spēki un studenti ieradās ziemas mēteļos, jo telpas nekad neapkurināja un Krievijas ziemas bija bargas. Vispārīgi neatceros redzējusi daudz studentu; jaunu cilvēku universitātē bija maz: lielākā daļa, šķiet, bija aizņēmti citur – tie cīnījās vai vienā pusē, vai otrā. Mācības spēki strādāja savos neomulīgajos aukstos kabinetos.

Drīz pēc mūsu iebraukšanas Voronežā iebrauca vēl divi jauni latviešu zinātnieki. Viens no tiem bija jauns vēsturnieks A. Boka, kas Tērbatā bija strādājis pie mana tēva un Voronežā gribēja turpināt savu zinātnisko darbu. Viņš ar lielām grūtībām un dzīvības briesmām bija šķērsojis ceļu no Tērbatas uz Voronežu. Viņš apmetās kādā istabā pie mūsu mājas saimnieka, bet drīz pēc atbraukšanas saslima ar tīfu. Tīfa epidēmija toreiz tikai sākās, slimnīcas vēl nebija pārpildītas un kopšana bija samērā laba, bet jauno zinātnieku neizdevās glābt. Boka bija ļoti populārs pie bijušajiem tērbatniekiem, un viņa izvadīšana no mazās luterāņu baznīcas un bēres izvērtās par gadījumu, kas pulcināja vislielāko bijušo tērbatnieku skaitu, kādu Voronežā piedzīvoju. Boku mans tēvs vienmēr pieminēja ar lielu mīlestību un atcerējās to kā ārkārtīgi apdāvinātu jaunu vēsturnieku. Otrais jauns latviešu zinātnieks, ar kuņu mums Voronežā bija lemts pavadīt daudzas baltas un nebalts dienas, bija vēlākais Latvijas Universitātes profesors Pēteris Ķiķauka. Ķiķauka mūsu mājā nodzīvoja līdz 1919. gadam, kad, “balto” vienībām atkal evakuējoties no pilsētas, tas atstāja Voronežu un devās uz Ukrainu, no kurienes pēdīgi nokļuva Latvijā.

Kamēr mūsu mājā vēl dzīvoja P. Ķiķauka, manam tēvam bija sarunu biedrs, ar kuņu tas varēja stundām runāt par jautājumiem, kas skāra grieķu valodu un kultūru. P. Ķiķauka bija zinātnieks, kas bija nodevies grieķu valodas studijām ar tādu aizrautību, ka reālās pasaules notikumus, pilsoņu karu un chaotiskos dzīves apstākļus tas mēģināja pēc iespējas ignorēt un aizmirst. Arī manam tēvam bija tieksme darīt to pašu. Tā spilgti atceros kādu pēcpusdienu, kad kara darbība bija atkal pievirzījies pilsētas robežām. Kādā negaidītā kazāku uzbrukumā “baltā” ģenerāļa vadībā pilsētu apšaudīja. Ložmetēju lodes kā krusa bira uz mūsu mājas zaļā jumta. Pamešu savas istabas, mājas iedzīvotāji panikā skrēja uz pagrabu. Mēs bērni, zinādami, ka tēvs ar Ķiķaukas kungu ir istabā, ieskrējām tajā, lai viņiem pateiktu, ka jāskrien uz pagrabu. Atradām abus zinātniekus mierīgi sēžam pie galda un runājam par grieķu drāmu. Mans tēvs mūs sabāra, ka iztraucējām viņu sarunu. Kāda bija P. Ķiķaukas kunga reakcija, to tagad vairs neatceros. Kamēr noklausījāmies tēva pārmetumos un nokāpām pagrabā, uzbrukums pilsētai bija beidzies.

Dzīves apstākļiem pasliktinoties, arvien vairāk pilsētā sāka plosīties tīfs. Slimība pieņēma epidēmijas apmērus. Saslimšana parasti notika pēkšņi ar

samaņas zaudēšanu. 1919. gada ziemā slimnīcas bija pārpildītas un par kādu labu kopšanu nevarēja būt runas. Kādu dienu ar tīfu saslima arī prof. Jēkabs Osis. Viņš bija ienācis pie mana tēva kabinetā un abi zinātnieki bija nogrimuši sarunās, kad pēkšņi tas saļima krēslā un zaudēja samaņu. Atsauktais ārsts konstatēja tīfu. Pēc nedēļas mēs jau nelielā bēriniņu pulkā stāvējām pie prof. J. Oša kapa. Pie kapa stāvēja arī profesora kundze, ar dēlu pie rokas. Dažas nedēļas vēlāk arī viņa saslima un aizgāja mūžībā. Tīfa epidēmija pieņēma tādus apmērus, ka kadetu korpusu pārvērta par slimnīcu. Slimiem istabās nebija vietas, tos novietoja gaitenēs uz grīdas. Par kaut kādu universitātes darbību 1919. gada ziemā vairs nevarēja būt runas: telpas bija paņemtas slimnīcas vajadzībām.

Šais grūtajos gados, kad dzīve bija pārvērtusies nemitīgā cīņā par eksistenci, par pārtiku, kurināmo, ūdeni, gaismu, mans tēvs meklēja jēgu dzīvei savās grāmatās. Vienmēr viņam kabatā bija līdz kāda grāmata, ko tas, rindā stāvot, izņēma no kabatas un lasīja. Visbiežāk šai laikā viņam kabatā bija neliela grāmata pelēkos vākos: Romas mākslas pieminekļu, muzeju un bibliotēku saraksts. Varbūt tas bija grāmatas nelielais formāts, kas viegli bija ielikama kabatā un nēsājama līdz, varbūt tā bija doma par mākslas priekšmetu skaistumu, kas bija uzglabājušies cauri gadsimteniem, neraugoties uz kaņiem un nemieriem – to es nezinu, bet šī nelielā grāmatiņa tēvam toreiz likās vismīļākā, viņš to mēnešiem nēsāja līdz kabatā, lasīja, kur vien varēja, un pat ceļā uz Latviju tā viņam bija līdz vagonā.

Voroņežā mans tēvs bija arī viens no vadītājiem vietējā vēstures muzejā, kuŗā galvenokārt bija savākti priekšmeti, kas attiecās uz Voroņežas apgabala vēsturi un uz Krievijas vēsturi vispārīgi. Vairākas istabas bija ar 19. gs. gleznām, lielāko tiesu krievu mākslinieku darinātām italiešu mākslas skolas ietekmē. Mans tēvs, cik noprātu, pārzināja gleznu nodaļu, arī samērā liela porcelāna un fajansa priekšmetu nodaļa bija mana tēva pārziņā.

1919./20. gada ziemā arī mans tēvs saslima ar tīfu. Arī šoreiz slimība sākās pēkšņi: sēžot pie trūcīgā vakariņu galda, tas zaudēja samaņu un saļima. Stāvoklis likās bez cerībām, jo mātei neļāva tēvu paturēt mājās, viņš bija jāved uz slimnīcu, bet mātei atļāva to kopt. Tēva veselība vispārīgi nebija sevišķi laba, bet šoreiz tas izturēja. Pagāja nedēļa pēc nedēļas, un slimnieks sāka atkopties. Tēvam atļāva atgriezties mājās, bet vēl mēnešiem tas bija visai vārgs un tikko varēja pārvietoties no viena istabas gala uz otru.

Neraugoties uz grūtajiem dzīves apstākļiem, kas neļāva šīnī laikā strādāt zinātnieka darbu, mans tēvs arī šai dzīves posmā nezaudēja savu optimismu un savu mieru. Neatceros, ka viņš kādreiz būtu zaudējis pašsavaldīšanos un būtu pacēlis balsi. Viņš bija parasti mierīgs un nosvērts, lai gan bija dienas, kad viņš mazrunīgs un kluss ierāvās sevī un lasīja savas grāmatas.

1920. gada pavasarī tēvu jaunā Latvijas valdība aicināja uz Rīgu par mācības spēku. Tikai vēlāk dabūjām zināt, kādas pūles no Izglītības un Ārlietu ministrijas, arī no jaunās Latvijas Augstskolas organizācijas padomes prasīja

latviešu zinātnieku izsaukšana no Krievijas. No mūsu puses šī izsaukšana sākumā saistījās ar lieliem uztraukumiem, jo tēvu aicināja uz vietējā izpolkoma koman-dantūru un tajos laikos tas parasti nenozīmēja neko labu. Šoreiz tomēr bija citādi. Ziņa par iespējamo atgriešanos Latvijā manam tēvam atkal deva sparū un dzīves prieku: viņš ātri sāka atveseļoties un kalt nākotnes plānus.

Brauciens no Voronežas uz Rīgu vilkās trīs mēnešus un bija dažādu raibu piedzīvojumu un grūtību pilns. Voronežas komandantūra mums ceļojumam augstsirdīgi piešķīra veselu sarkanu preču vagonu, kas bija pilnīgi mūsu rīcībā. Šī vagona vienu daļu aizpildīja tēva lielie grāmatu šķirsti, un tad tikai nāca citas mantas. No Voronežas aizbraucām gandrīz komfortābli. Maskavā dažādās stacijās dabūjām uzturēties piecas nedēļas. Mūsu sarkano preču vagonu pastāvīgi pārvietoja no vienas stacijas uz otru, un mēs bieži no rīta nezinājām, kurā Maskavas daļā atradāmies. Ja gadījās būt kādā stacijā, kas atradās tuvu Maskavas centram, tad mēs kā tūristi gājām apskatīt krievu galvaspilsētu. Mans tēvs mani ņēma līdz uz Maskavas muzejiem: spilgtā atmiņā man ir palikušas krievu gleznu kolekcijas Tretjakova galerijā. Kādu dienu kopā ar tēvu gājām arī uz bij. Aleksandra III muzeju, kuŗa direktors bija mana tēva kādreizējais skolotājs un Tērbatas mākslas muzeja direktors prof. Malmbergs. Izstaigājām lielo muzeju, kur nebija nekādu apmeklētāju, bet nekur direktora kungu nevarējām atrast. Arī lielajā kabinetā viņa nebija. Beidzot iegājām kādā lielā muzeja telpā, kur stāvēja grieķu skulptūru ģipša nolējumi, kādi man bija pazīstami no Tērbatas laikiem. Vienā halles galā krusa naktī bija izsītuši lielos logus un spēcīgās lietus gāzes bija aplājušas daļu zāles grīdas ar ūdeni. Tur kustējās kāda veca cilvēka stāvs, kas ar slotai aptīto lupatu mēģināja ūdeni uzņemt. Gribējām šim “kalpotājam” pieiet un pavaicāt par direktoru, kad tas pēkšņi nometa savu slotu un apkrita manam tēvam ap kaklu. Atkalredzēšanās ar prof. Malmbergu bija sirsnīga. Izrādījās, ka muzejā patlaban kalpotāju nebija un direktoram bija jāveic arī tīrīšanas darbi.

Jūlijā varējām doties projām no Maskavas, pievienojoties latviešu ešelonam, kas latviešus veda no dažādām Krievijas malām uz Rīgu. Pēc ilgāka laika atkal bijām latviešu vidū. Maskavas Ventspils stacijā satikāmies ar prof. Krimbergu, viņa kundzi un meitu, kas brauca no Charkovas. Vagonā mums piebiedrojās citi ceļotāji: sākumā Voita jaunkundze, vēlākā Vācijas sūtņa Voita radniece, tad komponists Ernests Viņners, kuŗa ģimene bija novietota citā vagonā.

Arī ceļā no Maskavas mēs vēl aizkavējāmies sešas nedēļas. Netālu no Latvijas robežām kādus sešus vagonus no vilciena atkabināja un ģimenes galvas, starp tiem arī manu tēvu, izsēdināja un apcietināja. Veļikije Luki cietumā tiem bija jāpavada kādas sešas nedēļas, kur tos turēja kā ķīlniekus, lai panāktu dažu komunistu atbrīvošanu no Latvijas cietumiem. Šīs nedēļas pagāja neziņā un bailēs, jo baidījās, ka apcietinātos sodīs ar nāvi. Arī šis starpgadījums beidzās laimīgi, apcietinātos atbrīvoja, un, ceļā no Veļikije Luki līdz Latvijas robežai pavadot vēl trīs dienas, mēs sasniedzām Latvijas robežu.

Rīgā iebrucām 1920. gada augustā. Bija brīnumaini skaista agra rudens diena, pilsētas dārzos ziedēja flokši, un cerību pilnā, priecīgā atmosfāra, kāda toreiz valdīja brīvajā mūsu galvaspilsētā, nevarēja paiet garām arī mums bērniem. Viens no pirmajiem mūsu sagaidītājiem Rīgas stacijā bija mana tēva draugs Edgars Švēde, vēlākais ģenerālkonsuls Berlīnē. Švēde piedāvāja mums apmešanos savā dzīvoklī Kronvalda bulvārī, kamēr viņa ģimene vēl atradās vasaras atvaļinājumā uz laukiem. Ar Švēdes palīdzību arī tikām pie sava dzīvokļa tai pašā namā. Cik toreiz nestabila bija visa Eiropas nākotne, rāda arī stāsts par to, kā mēs tikām pie šī dzīvokļa. Dzīvoklis bija piederējis kādam baltvācietim, kas bija piedalījies Bermonta uzbrukumā un bija devies vācu kaŗaspēkam līdz uz Vāciju. Latvijas valdība dzīvokli bija pārņēmusi savā rīcībā un bija nodevusi to lietošanā kādam Baltkrievijas pārstāvim, kas uzturējās Rīgā. Toreiz arī Baltkrievija vai tās pārstāvji trimdā mēģināja panākt Baltkrievijas atzīšanu par patstāvīgu valsti. Gatavojoties Baltkrievijas patstāvībai, baltkrieviem bija jau nozīmēts pārstāvis pie Latvijas valdības. Mūsu izredzes uz pastāvīgu dzīvokli bija atkarīgas no tā, vai Baltkrievijai izdosies panākt savas valsts neatkarības atzīšanu pie Vakareiropas lielvalstīm. Vēsture bija Baltkrievijai nelabvēlīga, un viņa netika pie neatkarības. Baltkrievu pārstāvis aizbrauca no Rīgas, un dzīvokli piešķīra mums. Vēl daudzus gadus vēlāk man bija tādi kā sirdsapziņas pārmetumi, ka dzīvojam dzīvoklī, kas bija saistīts ar kādas tautas grupas cerību sairšanu.

Atceroties tagad šos laikus, kas jau ir tik tālā pagātnē, ir grūti aprakstīt to noskaņojumu, kas toreiz valdīja Latvijā. Tā bija cerību pilna gaisotne, kas skurbināja ikkatru nacionāli domājošu latvieti. Mums bija pašiem sava brīvā valsts, kuŗu tagad varēja veidot pēc saviem ieskatiem, bet tā bija kuŗā sagrauta, un daudz kas bija jāceļ no jauna. Visam šim priekam un šim nacionālajam apskurbumam bija klāt arī tādas kā bailes, vai tikai šis stāvoklis ir ilgstošs, vai šī jaunā valsts, tādu ilgu un cerību piepildījums, varēs ilgi pastāvēt, vai tā varēs sevi attaisnot vēstures priekšā. Un tāpēc, ka darba bija tik daudz un nākotne savā ziņā bija tomēr neskaidra, tad likās, ka jāpadara iespējami, iespējami īsā laikā. Arī manu tēvu pārņēma šī drudzainā darba steiga, gandrīz fanātiskā nodošanās darbam un doma, ka darba ir daudz un laika maz. Laikā no 1920. līdz 1927. adam es savu tēvu reti redzēju atpūšamies, es neatceros viņu redzējuši ar kādu laika kavēklim domātu grāmatu rokās, viesībās viņu atceros reti. Laiks pagāja apspriedēs, sēdēs, lekcijās, semināros, oficiālos sarīkojumos. Vienīgā atpūta, ko mans tēvs atļāvās, bija divas stundas pēcpusdienā, kad tas nekur negāja, bet atpūtās savā guļamistabā. Es domāju, ka pirms iebrukšanas Latvijā tēvam nebija nojautas par to, kādi darba kalni to gaida. Ceļā no Maskavas uz Rīgu viņš man kādu dienu teica, ka esot tik laimīgs, ka varot atkal atgriezties dzimtenē, ka nevēloties neko citu kā tikai pavadīt savas dzīves pēdējos gadus kādā klusā Latvijas lauku stūrītī, strādājot par pamatskolas skolotāju. Vaļas brīžos viņš tad nodarbotos ar biškopību, kas viņam ļoti patīkot. Īstenība bija ļoti tālu no šīs iedomātās, klusās pamatskolas skolotāja dzīves.

Dažas nedēļas pēc iebraukšanas Latvijā manu tēvu ievēlēja par Latvijas Augstskolas pagaidu rektoru. Divus gadus vēlāk, kad Ministru kabinets apstiprināja Latvijas Universitātes satversmes likumu, manu tēvu ievēlēja par kārtējo Latvijas Universitātes rektoru. Tā kā viņš pārņēma amatu toreiz, kad stājās spēkā Latvijas Universitātes satversmes likums, tad manu tēvu arī uzskatīja par pirmo Latvijas Universitātes rektoru. Par Latvijas Augstskolas rektoru tas bija no 1920.–1922. gadam, par Latvijas Universitātes rektoru no 1922.–1923. gadam. Šais gados tad mana tēva enerģija arī galvenokārt bija veltīta jaunās universitātes organizēšanas darbam. Biju toreiz par jaunu, lai varētu spriest par sava tēva darbu un to pienācīgi novērtēt: domas, ko izsaku tagad, pamatojas uz sarunām, kas man ir bijušas ar tēva laika biedriem un uz rakstiem, kuŗos minēts viņa darbs.

Man šķiet, ka tēvu LU izveidošanas darbā vadīja trīs mērķi: pirmkārt, turpināt Latvijas Augstskolas pirmā gada vadītāju darbu un noorganizēt pašas universitātes iekšējo dzīvi, izstrādājot tās satversmi. Latvijas valdības toreizējā politika bija, ka vienā augstākā mācības iestādē apvienojamas tehniskās un humanitārās fakultātes: t. i., bijušais Rīgas Politehniskais Institūts bija jāapvieno vienā augstākā mācības iestādē ar humanitārām fakultātēm, kas Rīgā bija jādibina no jauna. Humanitārām fakultātēm kā mācības spēki bija aicināmi latviešu zinātnieki, kas bija izkaisīti pa dažādām, lielāko tiesu krievu, universitātēm. Šo valdības politiku noteica tas, ka bijušā Rīgas Politehniskajā Institūtā mācības spēku vairākums nebija latviešu tautības, bet humanitārām fakultātēm bija pietiekami latviešu tautības mācības spēku. Lai radītu universitāti ar latviešu mācības spēku vairākumu, šāda apvienošana bija nepieciešama.

Jaunā augstskola tad nu sastādījās no mācības spēkiem, kas nāca no dažādām augstākām mācības iestādēm, kas bija mācījuši dažādus kursus pēc dažādām programmām. Bija mācības spēki, kas neprata latviešu valodu un nevarēja lekcijas lasīt latviski. Šie daudz un dažādie virzieni un ietekmes bija jāsaliedē par vienu veselu, par vienu mācības iestādi, kas, neraugoties uz spēcīgām svešām ietekmēm, tomēr kļūtu par nacionālā akadēmiskā gara paudēju. Pirmā laikā bija arī jāizšķiras par to, pie kādu universitāšu sistēmas pieturēties, vai sekot rietumu valstu universitāšu sistēmai, vai pieturēties pie krievu universitāšu sistēmas. Bija jāizšķiras par zinātniskiem grādiem, jādibina zinātnisku rakstu sērija. No tām nedaudzām reizēm, kad tēvs ar mums, bērniem, runāja par šādām lietām, zinu, ka šīs problēmas pirmā Latvijas Augstskolas pastāvēšanas laikā viņu nodarbināja.

Otrs mērķis, kas vadīja mana tēva darbību šai laikā, bija panākt to, lai jaunā universitāte iespējami plaši kļūtu pazīstama rietumu pasaulē un lai to iespējami drīz kā līdzvērtīgu atzītu veco nāciju universitātes. Lai to panāktu, bija jānodibina iespējami daudzas un ciešas saites ar rietumu pasaules zinātniekiem; ārzemnieki bija jāaicina uz LU lasīt lekcijas, mūsu jauniem zinātniekiem bija jādodas uz ārzemēm, lai tur papildinātos savās zināšanās. Bija

jāapmainās publikācijām ar rietumu universitātēm, jāveicina latviešu zinātnieku publicēšanās angļu un franču valodās, lai šīs publikācijas būtu pieejamas arī zinātniekiem ārpus Latvijas. Mans tēvs darīja daudz, lai jaunās universitātes vārdu darītu pazīstamu arī ārpus Latvijas robežām un lai šo jauno mācības iestādi ievērotu arī citur. Viņa laikā par LU goda biedriem kļuva un diplomus saņēma Ogists Forels (Auguste Forel), Cīriches universitātes psīchiatrijas profesors, Anrijs Ozē (Henry Hauser), franču vēsturnieks, Antuāns Meijē (Antoine Meillet), franču valodnieks, Josepī Mikkola (Josephe Mikkola), slāvu filoloģijas profesors Helsinku universitātē, slavenais austrālietis Džordžs Gilberts Marejs (George Gilbert Murray), Oksfordas universitātes profesors, Čārlzs Teodors Hegberts Raitis (Charles Theodor Hagberg Wright), Londonas lielās krātuves bibliotekārs. Vairākas no šīm slavenībām ir viesojušās arī mūsu dzīvoklī: no tiem visspilgtāk atceros franču valodnieku Meijē, kas bija asprātīgs kungs, mīlēja rotaļāties ar vārdiem un kas mūsu Kronvalda bulvāri, kuŗa lielu daļu vēl aizņēma apstādījumi, nosauca par “L’avenue de l’avenir”. Manam tēvam šādu sakaru uzņemšanā ar ārzemēm palīgā nāca arī tas, ka viņš labi prata vairākas valodas. Viņš brīvi runāja angļiski, lai gan mana māte nebija īsti apmierināta ar viņa akcentu, un franciski. Satiekoties ar ārzemju viesiem, mans tēvs jutās brīvs un laimīgs, viņam patika uzņemt jaunus ierosinājumus, dzirdēt par sasniegumiem citās zemēs; viņš pats bija daudz ceļojis, bija studējis ārzemēs. Kontaktu uzņemšana ar ārzemju universitātēm viņam bija viens no patīkamākiem pienākumiem. Vēlāk, kad viņš nolika rektora pienākumus, tēvam bija arī izdevība pašam braukt uz Rietumiem. Kā Tautu savienības intelektuālās kopdarbības komisijas loceklis tas (ja nemaldos, 1924. gadā) piedalījās komisijas sanāksmē Parīzē, 1927. gada septembrī tas piedalījās kā LU delegāts Filologu kongresā Getingenē. 1925. gadā tas devās studiju ceļojumā uz Romu un Atēnām, kur viņš nebija bijis kopš 1911. gada.

Trešais mērķis, kas vadīja manu tēvu viņa universitātes rektora laikā, bija iespējami augstu nospraust jaunās universitātes “standartu”, lai iespējami īsā laikā panāktu veco universitāšu līmeni. Es domāju, ka šeit viņam bija jāpiedzīvo visvairāk nepatīkšanu un bija jāpiedzīvo daudz rūgtu brīžu. Bija daudzi, kas apvainojās, kad viņa nolikto priekšmetu līmeni kādā Krievijas universitātē neuzskatīja par pietiekami augstu un priekšmeti bija jāpārliet vēlreiz: jauni latviešu zinātnieki mēģināja jaunajā mācību iestādē izdabūt sev iespējami izdevīgu stāvokli un varbūt tādu akadēmisku stāžu, kas neatbilda viņu zinātniskiem grādiem.

Mans tēvs bija maigas un jūtīgas dabas, bet viņam bija savi principi, pie kuŗiem viņš turējās ar latviešu cilvēka stūrgalvību. Dzīve viņu nebija lutinājusi, katrs solis viņa paša karjērā viņam bija bijis jāizcīna un jāpanāk stingrā pašdisciplīnā. To pašu stingrību viņš gribēja ievērot arī pret citiem. Man ir neiespējami tagad spriest, vai viņš bija kādreiz par stingru šo prasību ievērošanā, bet es zinu gan, ka viņš bija taisnīgs, ko viņš prasīja no viena, to viņš prasīja arī no citiem. Angelika Gailīte savā atmiņu grāmatā “Ceļiniece” manam tēvam pārmet, ka viņš nav gribējis viņai ieskaitīt kādu priekšmetu, kas bija nolikts

pie kāda viņam nepazīstama Maskavas universitātes docenta, motīvēdams savu rīcību vārdiem: “Mēs gribam augstu turēt mūsu augstskolas godu”, uz ko viņa ir atbildējusi: “Es negribu tai kaunu darīt” – un aizgājusi. Tādas pašas “principa lietas” rezultāts, man šķiet, bija arī mana tēva konflikts ar viņa konfilistru prof. Franci Balodi. Daudzos rakstos par LU sākuma gados (arī A. Raistera “Latvijas Universitāte”, 38. lpp) ir minēts, ka prof. Fr. Balodis atgriezies no Krievijas jau 1920. gadā. Īstenībā viņš atgriezās daudz vēlāk, tikai 1924. gadā. Fr. Balodis bija mācības spēks Saratovas universitātē un tad arī Maskavā. Viņa specialitāte bija egiptoloģija un archaioloģija. Ar manu tēvu notika sarakstīšanās par Fr. Baloža atgriešanos un strādāšanu pie Latvijas Universitātes. Šķiet, ka Fr. Baloža un mana tēva uzskati par atgriešanās noteikumiem nesaskanēja, un viņš atgriezās tikai pēc tam, kad mans tēvs savus rektora pienākumus jau bija nolīcis. Šo “turēšanos pie principiem” prof. Balodis manam tēvam nekad nepiedeva.

Paralēli administratīvam darbam universitātē tēvs līdz 1927. gadam nepārtraukti darbojās LU filoloģijas un filozofijas fakultātē kā mācības spēks. Viņš vairākkārt lasīja kursus grieķu mākslas vēsturē, Grieķijas vēsturē, ievadu klasiskajā filoloģijā, mākslas mītoloģiju. Semināri viņam bija mākslas vēsturē, grieķu mākslas mītoloģijā, prosemināri – grieķu mākslas vēsturē. Viņš lasīja arī grieķu autorus: Ksenofonta Hellenikas, Horācija odas, Aristoteļa atēniešu satversmi, Tukydidu, Plīnija Naturalis Historia. Mana tēva nodoms bija studentu vajadzībām nodibināt grieķu mākslas mūzeju, kādu viņš bija pārzinājis Tērbatā. Sākumu tādām mūzejam viņš jau noorganizēja. Daudzus gadus vēlāk mana tēva asistente Olga Rudovska man par šo tēva darbības posmu rakstīja: “Prof. Felsbergs vadīja seminārus mākslas vēsturē ik gadus gan par grieķu skulptūrām, gan par grieķu vāžu gleznām. Studentu mācību vajadzībām viņš iekārtoja mākslas vēstures kabinetu ar grāmatām un skulptūru ģipša nolējumiem. 1921./22. mācības gadā mākslas kabinetam izdevās iekārtot telpas Universitātes vecajā ēkā blakus filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkai. Grāmatas pirka un arī saņēma kā dāvinājumus. Kāds angļu kolekcionārs bija dāvājis visai vērtīgu seno romiešu monētu kolekciju. Vienošanās ceļā no toreizējā Rīgas Doma mūzeja saņēma un novietoja Universitātes mākslas vēstures kabinetā dažas oriģinālas grieķu vāzes, terakotas un citus sīkus priekšmetus.” Mākslas kabinetam mans tēvs ieguva 1925. gadā, būdams Atēnās, divus franču mākslinieka Žiljerona pagatavotus Vafio zelta kausus un divas Mikēnu dunču galvanoplastikas kopijas. Vēstures kabinetu vēlāk pārcēla uz Universitātei piederošo Baznīcas ielas namu.

Mans tēvs darbojās par mācības spēku arī Latvijas Mākslas akadēmijā, lasīdams lekcijas par grieķu un romiešu mākslu un Grieķijas vēsturi. Viņš bija Pieminekļu valdes vadītājs.

Kā rektors un mācības spēks tēvs vienmēr interesējās par studentu un studenšu dzīvi. Kad sāka organizēties studenšu korporācijas, viņš visādi veicināja un pabalstīja to centienus. Organizējoties pirmajai studenšu korporācijai Daugaviete, viņš kļuva par tās goda filistru.

Pēdējos dzīves gados tēvs sarakstīja dažas grāmatas. Jau 1922. gadā viņam bija iznākusi neliela grāmatiņa “Grieķu īpašvārdu pareizrakstība latviešu valodā”. Šai darbā mans tēvs pastāvēja uz to, ka grieķu īpašvārdus rakstot, arī latviešu valodā būtu piepaturams burts “y”, ar ko apzīmēt platāku skaņu nekā “i”, piem., vārdā “Tukydidis”. 1926. gadā iznāca tēva grāmata “Akropole un Partenons” un 1927. gadā “Grieķu vāžu gleznas”. Savu darbu apdarē tēvs bija it sevišķi uzmanīgs un pedantisks. Viņš necieta nekādas iespaiduma kļūdas. Mūsu jauniešu dalība šai grāmatu tapšanā bija tāda, ka mēs pelnījāmies ar korektūru labošanu: par atrastām iespaiduma kļūdām mums maksāja nelielas prēmijas.

Vasaras mēnešus mans tēvs vienmēr pavadīja vienā un tai pašā vietā, proti, sava skolas biedra Kārļa Meņģeļa vasarnīcā Piparišos, Cēsu tuvumā. Tur viņš varēja jūsmot par skaistiem priežu mežiem un par klusiem Gaujas līčiem. Īsos vasaras mēnešus viņš pavadīja, sagatavojot lekcijas un seminārus nākošam mācības gadam. Vēl kā tagad redzu viņu vientuļu sēžam uz kāda celma priežu mežā ar grāmatu – Grieķu mākslas vēsturi zilos vākos – rokās.

Pipariši atrodas pie viena no Gaujas līčiem, ko vietējie mēdz saukt par “attakām”. No vasarnīcas otrā stāva verandas, kur tēvs bija sarakstījis savus darbus, atveras skaists skats uz attaku. Prof. Straubergs, kas mūs vienu dienu apciemoja šai klusajā vietā, atsūtīja tēvam dažas dienas vēlāk sonetu, kas sākās vārdiem: “Man atmiņā ir skats pa Jūsu logu”.

Bez darba, kas viņu saistīja pie universitātes, mans tēvs piedalījās arī politiskajā dzīvē. Nedomāju, ka uz to viņu mudināja godkārtība, bet viņš to uzskatīja par pienākumu pret jauno valsti likt lietā savas zināšanas un savu pieredzi. Atgriezoties Latvijā, tēvam jau bija 54 gadi. Jaunajā valstī, kur arī politiķi bija jauni, viņš bija viens no “vecajiem”. Viņam likās, ka nepietiek ar to, ka strādā universitātē, kur darbs savā ziņā norisinās tālu no politikas cīņu laukiem, ir jādzen vāga arī politiskajā dzīvē.

1922. gadā manu tēvu ievēlēja Saeimā. Viņš kandidēja no Demokrātiskā centra partijas. Es šodien nezinu, kas bija pamudinājis tēvu iestāties šai partijā: tā kā viņš necieta politiskus ekstrēmumus, tad ar to arī varbūt izskaidrojama piesliešanās kādai centra partijai. Kaut arī mans tēvs diezgan rosīgi piedalījās politiskajā dzīvē, pēc rakstura viņš nebija politiķis. Nedomāju, ka partijas disciplīnu viņš daudz ievēroja: viņš rīkojās tā, kā viņam diktēja sirdsapziņa un nevis partija. Arī to cilvēku izvēlē, ar kuriem viņš sagājās, tas vadījās no personīgām simpātijām un nevis no politiskiem apsvērumiem. Tā labajā spārnā viņam kādreiz bija pa ceļam ar Arvēdu Bergu, kreisajā viņš atkal kādreiz satikās ar dzejnieku Raini, kuŗu tas cienīja kā cilvēku un dzejnieku un par kuŗu tas bieži izteicās, ka partija viņu izmanto politiskām “andelēm”. Neilgu laiku no 1924. g. līdz 1925. g. martam tēvs bija arī Izglītības ministrs. Arī tas nebija viegls postenis, jo izglītības darbinieku vidū bija visai daudz tādu, kas bija kreisi noskaņoti un kas savus politiskos uzskatus mēģināja iedzīvināt izglītības

laukā. Katrā ziņā darbošanās jaunās valsts politiskajā laukā tēvam sagādāja daudz sarūgtinājuma un vilšanās.

Rīgas gadu gaitā mainījās mana tēva dzīves uzskati un raksturs. Tērbatā viņš parasti bija optimistiski noskaņots, laipns un sirsnīgs. 19. gs. ideju ietekmē audzis, viņš ticēja civilizācijas progresam un tam, ka cilvēks savā būtībā ir labs. Tēva karjēra bija prasījusi no viņa, lai viņš no daudz kā atsakās, bet, cīnoties ar nelabvēlīgiem apstākļiem, viņš bija arī saticis daudz sirsnīgu un labu cilvēku, kas viņam bija palīdzējuši tikt uz augšu.

Kaŗš un revolūcija Krievijā iznīcināja daudzas illūzijas. Œķita, ka rietumu civilizācija ne tikai neuzrādīja nekādu progresu, bet pati Œī civilizācija bija apdraudēta. Rīgā mans tēvs atguva daļu sava optimisma, bet viņš bija visnotaļ daudz drūmāks un noslēgtāks kā agrāk. Pastāvīgā trauksmainā darba steiga ņēma viņam iespēju mierīgi satikties ar cilvēkiem, kas to interesēja. Viņa sabiedrisko dzīvi noteica viņa darbs. Viņam sāka zust kontakts ar cilvēkiem, viņš kļuva vientuļāks un noslēgtāks. Arī cilvēkiem viņš vairs tā neuzticējās kā agrāk. Jo vecāks viņš kļuva, jo nelokāmāks viņš kļuva savos principos un mazāk iecietīgs pret citu cilvēku uzskatiem.

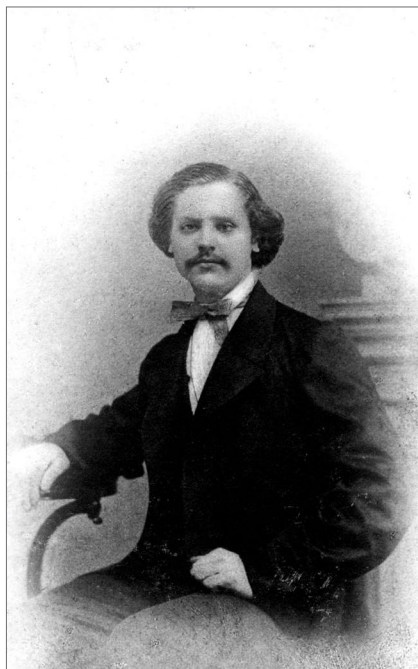
1927. gada rudenī tēvs sāka slīmot ar stiprām galvas sāpēm un redzes traucējumiem. Ārsti konstatēja labdabīgu audzēju smadzenēs, kas bojāja redzes nervus. Brauciens uz Berlīni pie slavenā chirurga Krauzes nedeva cerētos panākumus, jo vācu chirurģs neuzņēmās izdarīt operāciju. Pēdējos mēnešos tēvs zaudēja acu gaismu. Viņš mira 1928. gada 31. augustā.

*Pārpublicēts no žurnāla "Universitas", 1967.g. Nr. 19
(saglabāts autores stils un rakstība)*

*E. Fersberga māte Kristīne Felsberga,
dzim. Priknere (1845–1909)*

*E. Felsberga tēvs Reinis Felsbergs
(1839–1869)*

*E. Felsberga patēvs
Krišjānis Felsbergs (1846–1916)*

*E. Felsbergs – Cēsu
apriņķa skolas audzēknis,
ap 1882. gadu*

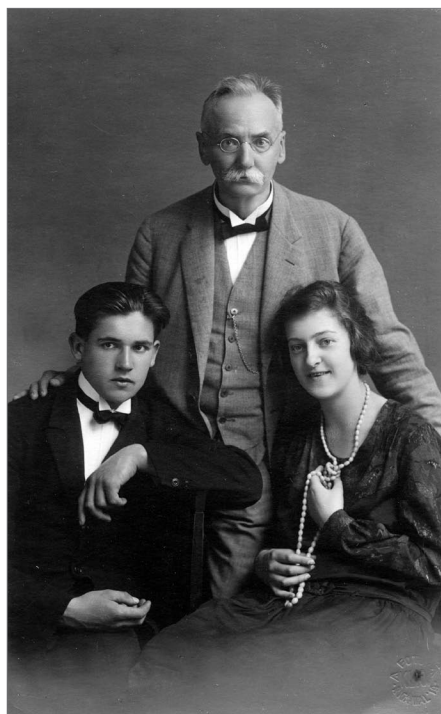
E. Felsbergs Tērbatā (no Igaunijas vēstures arhīva)

Sieva Ģertrūde ar bērniem Lūciju un Albertu

E. Felsberga bērni Aleksandrs, Lūcija, Alberts

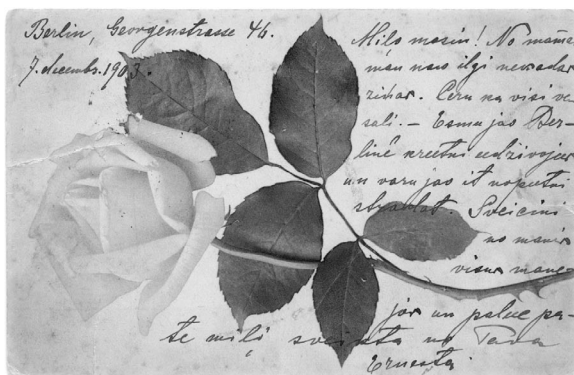
*E. Felsbergs,
dēls Alberts,
meita Lūcija*

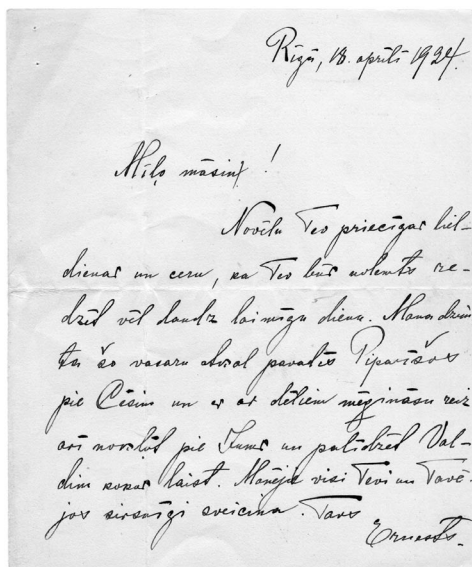
*E. Felsbergs ģimenes vidū lauku mājās Cēsu raj. "Pipariņos". E. Felsbergs, bērni Alberts,
Lūcija, Aleksandrs, sieva Ģertrūde*

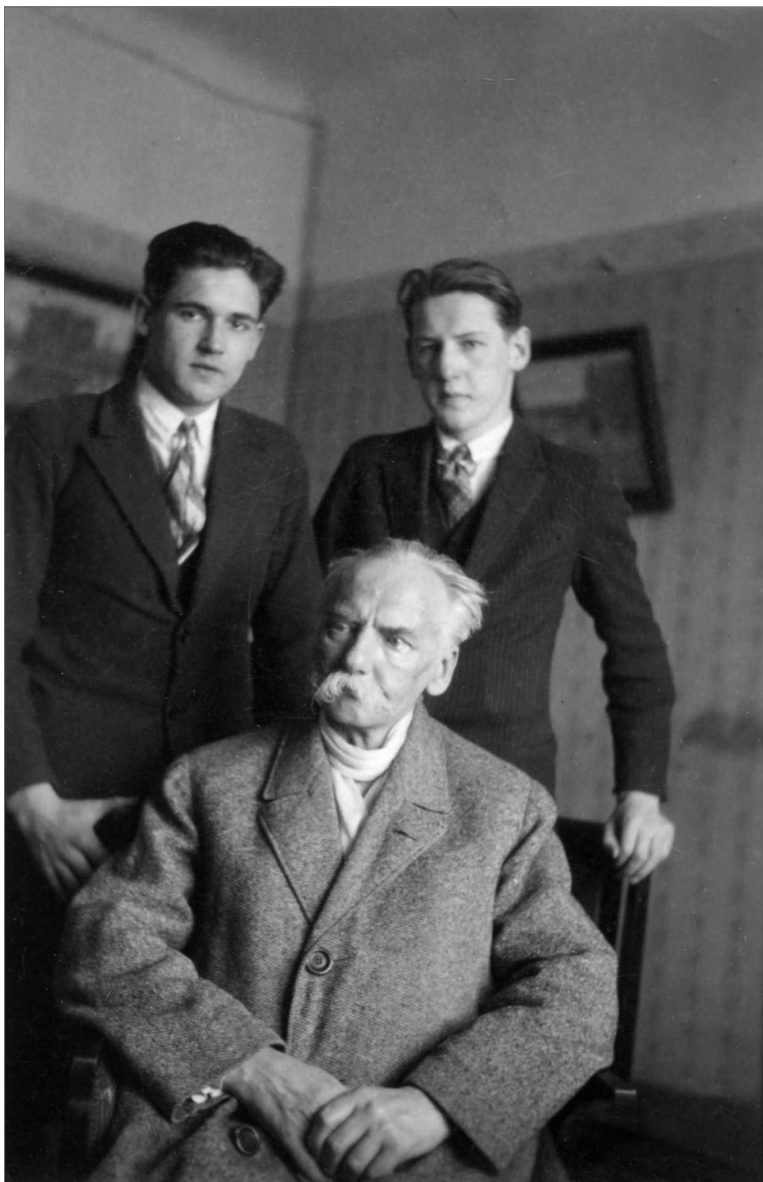
E. Felsberga māsa Natālija Matveja, dzim. Felsberga, mazbērnu vidū

E. Felsberga vēstule māšai no Berlīnes 1903. g.

E. Felsberga vēstule māšai

E. Felsbergs ar dēliem Albertu un Aleksandru 1928. g.

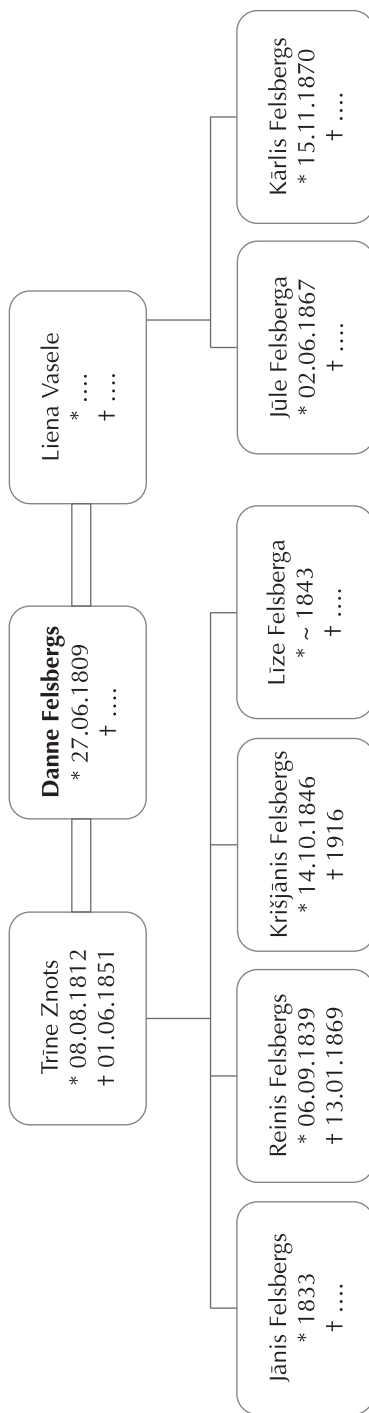
E. Felsberga izvadīšana pēdējā gaitā pie Latvijas Universitātes 1928. gada 4. septembrī

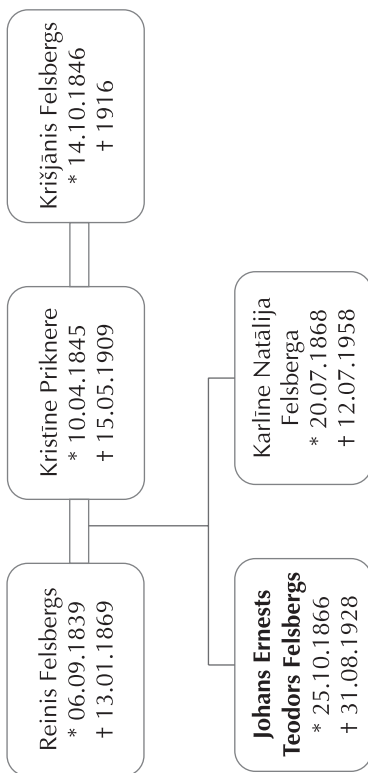
Prof. E. Felsberga pavadīšana 1928. gada 4. septembrī

FELSBERGU DZIMTA

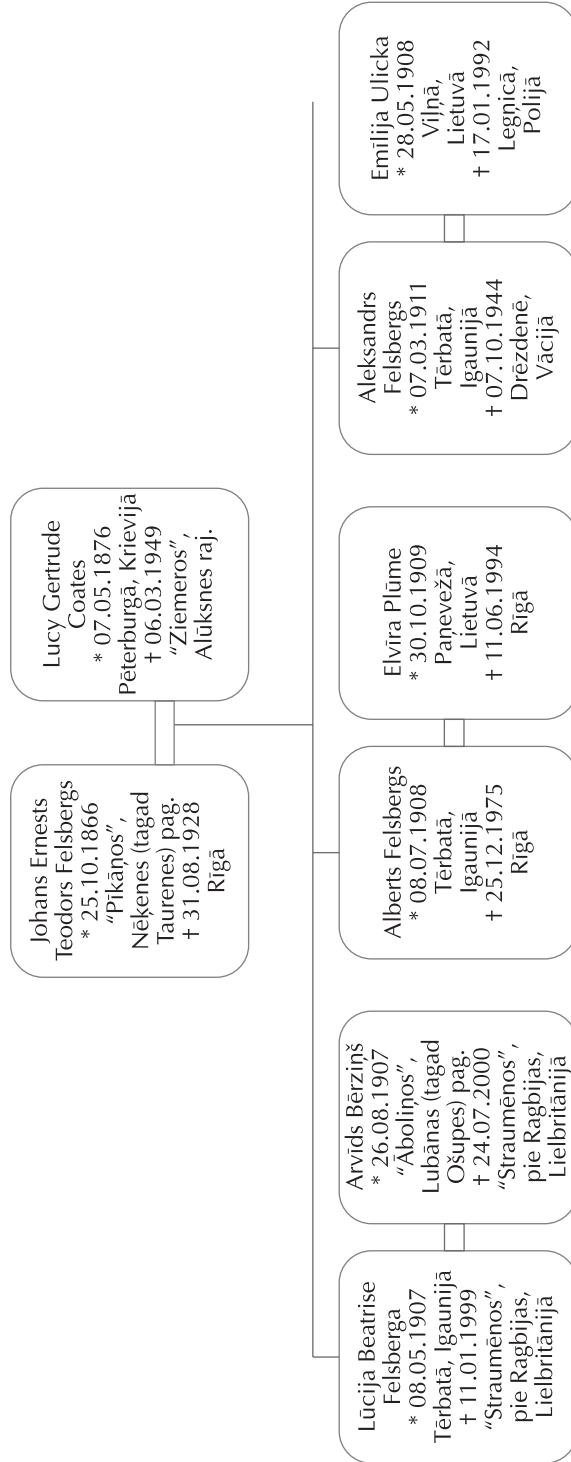
DANNES FELSBERGA dzimta

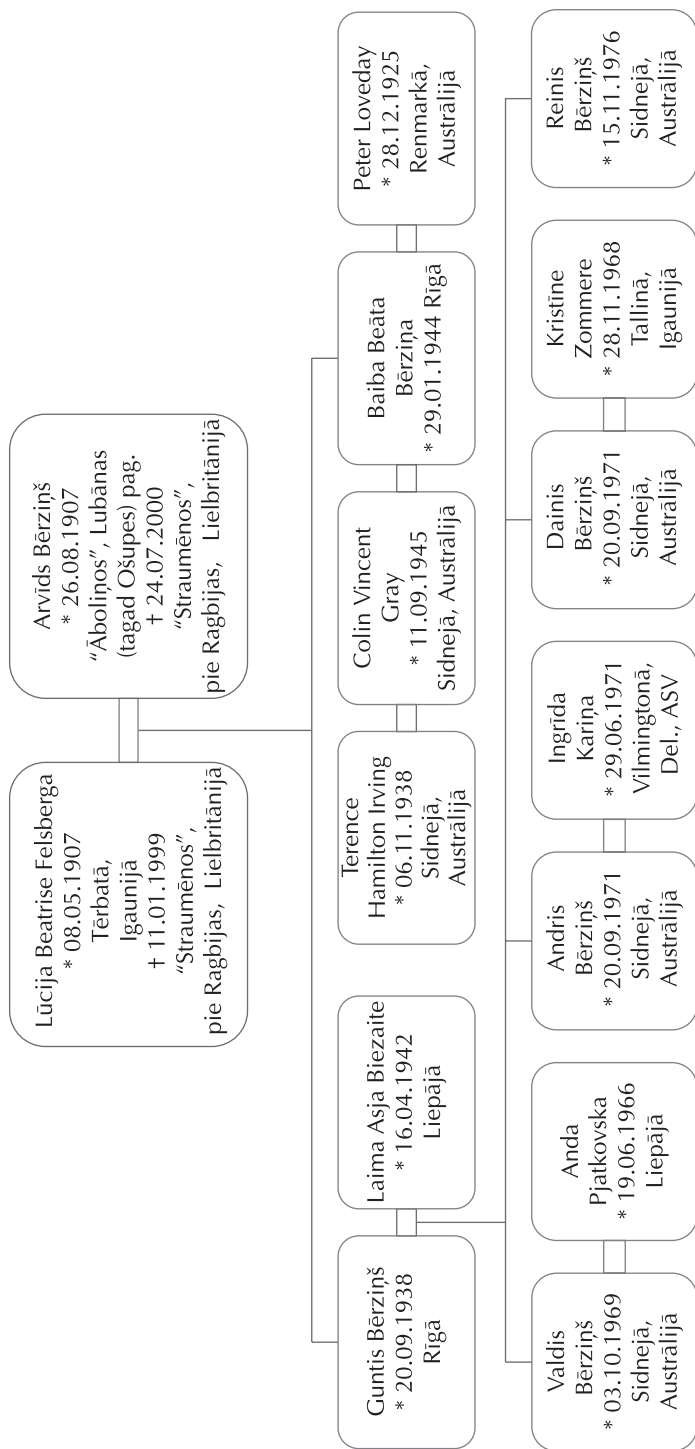
REIŅA FELSBERGA dzimta

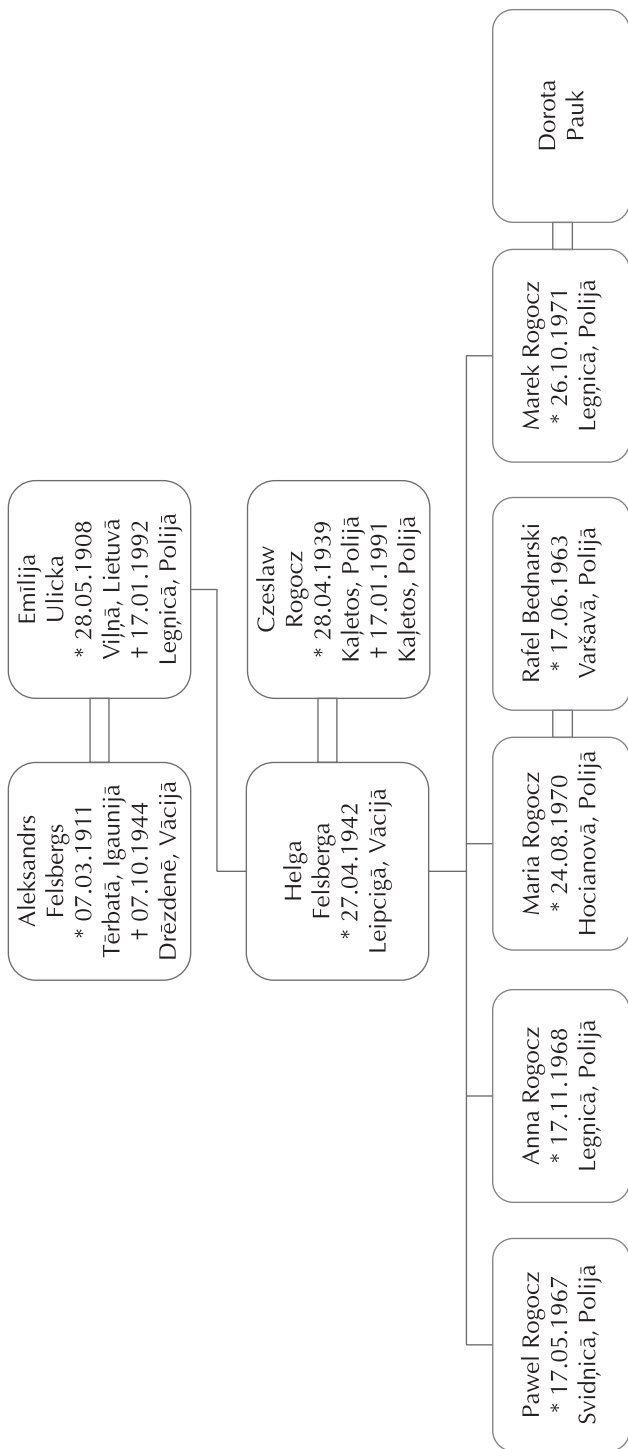
JOHANA ERNESTA TEODORA FELSBERGA dzimta

LŪCIJAS BEATRISES FELSBERGAS dzimta

ALEKSANDRA FELSBERGA dzimta

PROFESORA ERNESTA FELSBERGA PUBLICĒTIE DARBI

1905

1. Исследования в области Ираклийских таблиц. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1905. – 59, [1] с., [1] л. табл. : табл. – Старая орфография. – Часть текста на греческом языке.

1907

2. К статистике народонаселения Аттики V в. до Р. Хр. – Юрьев : Тип. К. Маттисена, 1907. – 8 с. – Старая орфография.
3. Микенский период истории Греции. – Юрьев : Тип. Эд. Бергмана, 1907. – 11 с. – Старая орфография.

1909

4. История римского аграрного строя. – [Юрьев, 1909]. – [2], 78 с. – Публикация не описана de visu ; информация от каталога Российской Национальной библиотеки.*

191-

5. «Эрот» Соранцо. – [Б.м., 191-]. – С.163-180, [1] л. ил. – Старая орфография. – Опубликовано также в сборнике в честь проф. В.К.Мальмберга.

1910

6. Античные вазы и терракоты / Вл.К.Мальмберг, Э.Р.Фельсберг. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1910. – 40 с., 7 л. ил. : ил. – (Оригиналы Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете). – Старая орфография. – Опубликовано также: Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 19, N 9 (1911), с. 1-40, 7 л. ил. – Старая орфография.
7. Братья Гракхи. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1910. – VIII, 248 с. – Старая орфография. – Опубликовано также: Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 19, N 1 (1911), с. I-VIII, 1-32 ; N 2 (1911), с. 33-64 ; N 3 (1911), с. 65-96 ; N 4 (1911), с. 97-128 ; N 5 (1911), с. 129-160 ; N 6 (1911), с. 161-192 ; N 7 (1911), с. 193-224 ; N 8 (1911), с. 225-248. – Старая орфография.

Указано в библиогр.: Oissar E. Tartu ülikoolis kaitstud võttekirjad, 1802-1918 : Bibliograafia = Диссертации, защищенные в Тартуском университете, 1802-1918 : библиографический указатель / E.Oissar – Tartu, 1973. – С.103.

Информация: No Tzrbatas : [par E.Felsberga disertacijas “Вгвпн Grakhi” aizstuvzpanu Tzrbatas universitvz] / L. – Aut. uzgvd.: L. // Rogas Avoze. – Nr.111 (1910, 17.maijs), 2.lpp.

1911

8. Античные вазы и терракоты / Вл.К.Мальмберг, Э.Р.Фельсберг. – (Оригиналы Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете) // Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 19, N 9 (1911), с. 1-40, 7 л. ил. – Старая орфография.

Указано в библиогр.: Tartu ülikooli toimetiste sisuregistrid, 1893-1944 = Указатель содержания Ученых записок Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета, 1893-1944 // Tartu ülikooli raamatukogu. – Tartu, 1993. – С.51.

9. Античные мраморы и бронзы / Вл.К.Мальмберг, Э.Р.Фельсберг. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1911. – 24 с., 5 л. ил. - (Оригиналы Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете). – Старая орфография.
10. Античные мраморы и бронзы / Вл.К.Мальмберг, Э.Р.Фельсберг. – (Оригиналы Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете) // Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 19, N 9 (1911), с. 1-24, 5 л. ил. – Старая орфография.
Указано в библиогр. : Tartu ülikooli toimetiste sisuregistrid, 1893-1944 = Указатель содержания Ученых записок Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета, 1893-1944 // Tartu ülikooli raamatukogu. – Tartu, 1993. – С.51.
11. Братья Гракхи // Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 19, N 1 (1911), с. I-VIII, 1-32 ; N 2 (1911), с. 33-64 ; N 3 (1911), с. 65-96 ; N 4 (1911), с. 97-128 ; N 5 (1911), с. 129-160 ; N 6 (1911), с. 161-192 ; N 7 (1911), с. 193-224 ; N 8 (1911), с. 225-248. – Старая орфография.
Указано в библиогр.: Tartu ülikooli toimetiste sisuregistrid, 1893-1944 = Указатель содержания Ученых записок Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета, 1893-1944 // Tartu ülikooli raamatukogu. – Tartu, 1993. – С.24.

1913

12. Гипсовые слепки Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1913. – XX, 159 с. – Старая орфография. – Опубликовано также: Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 22, N 4 (1914), с. I-XX, 1-159. – Старая орфография.

1914

13. Гипсовые слепки Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете // Ученые записки императорского Юрьевского университета : приложения. – Год 22, N 4 (1914), с. I-XX, 1-159. – Старая орфография.
Указано в библиогр.: Tartu ülikooli toimetiste sisuregistrid, 1893-1944 = Указатель содержания Ученых записок Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета, 1893-1944 // Tartu ülikooli raamatukogu. – Tartu, 1993. – С.51.

1915

14. Одна краснофигурная чаша Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете. – Юрьев : Тип. К.Маттисена, 1915. – 12 с., 2 л. ил. – Старая орфография. – Опубликовано также: Ученые записки императорского Юрьевского университета : научный отдел. – Год 23, N 12 (1915), с. 1-12, 2 л. ил. – Старая орфография.
Указано в библиогр.: Tartu ülikooli toimetiste sisuregistrid, 1893-1944 = Указатель содержания Ученых записок Тартуского (Дерптского,

Юрьевского) университета, 1893-1944 // Tartu ülikooli raamatukogu. – Tartu, 1993. – С.51.

1918

15. Latviešu attieksme pret mākslu : (iz priekšlasījuma, turēta Tērbatā 3.janvārī 1918.g.) // Jaunā Latvija. – Nr.1 (1918), 31.-33.lpp.

1920

16. Augstskolas gada diena : [Latvijas Universitātes mācībbspēku uzrunas LU 1.gadadienā] / Ernests Felsbergs, Pauls Dāle, Ernests Blese, Pēteris Šmits u.c. // Latvijas Vēstnesis. – Nr.62 (1920, 28.sept.), 3.lpp.
17. Egejas kultūra : runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 1920.g. 28.sept. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.11 (1920, nov.), 401.-407.lpp.
18. Latvijas Augstskolas gada svētki : [runa] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.11 (1920, nov.), 483.-484.lpp.
19. Latvijas Augstskolas paziņojums : [par studentu labāko darbu apbalvošanu] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.12 (1920, dec.), 565.-566.lpp.
20. P.V.Transehe gleznu kolekcija : [par izstādi Mākslas muzejā] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.10 (1920, okt.), 368.-371.lpp.

1921

21. Cilvēces progress // Dzintarzeme. – Nr.1 (1921, febr.), 13.-14.lpp.
22. Dažas ziņas par Latvijas Augstskolu // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.3 (1921, marts), 305.-308.lpp. : tab.
23. Latvijas Universitātes materiālais stāvoklis // Brīvā Zeme. – Nr.149 (1921, 6.jūl.), 2.lpp. ; Nr.150 (1921, 7.jūl.), 2.lpp. ; Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.7 (1921, jūl.), 756.-761.lpp. ; Latvijas Kareivis. – Nr.148 (1921, 7.jūl.), 3.lpp. ; Latvijas Sargs. – Nr.146 (1921, 3.jūl.), 1., 2.lpp. ; Latvijas Vēstnesis. – Nr.148 (1921, 6.jūl.), 2.lpp. ; Nr.149 (1921, 7.jūl.), 2.lpp.
Atsauksme: Andersons A. Rīgas pilsēta un augstskola / A.Andersons // Jaunākās Ziņas. – Nr.197 (1921, 1.sept.), 3.lpp.
24. Literatūras vēsture latviešu skolās // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.9 (1921, sept.), 979.-980.lpp.
25. Pro domo : [E.Felsberga atsauksme par rakstu: Andersons A. Rīgas pilsēta un augstskola / A.Andersons // Jaunākās Ziņas. – Nr.197 (1921, 1.sept.), 3.lpp.] // Jaunākās Ziņas. – Nr.199 (1921, 3.sept.), 7.lpp.
26. Ziņas par Latvijas augstskolas pašreizējo stāvokli // Ilustrēts Žurnāls. – Nr.9 (1921, sept.), 10.lpp.
27. A Hieron kylix // Latvijas Augstskolas raksti. – Rīga, 1921. – 1.[sēj.], 72.-75.lpp.

1922

28. Augstskolas mācības spēku atalgojums // Latvijas Vēstnesis. – Nr.30 (1922, 7.febr.), 3.lpp.
29. “Divas piezīmes pie J.Ozola kga raksta “Izrakumi Priekuļos” ...” : [E.Felsberga atsauksme par rakstu: Ozols J. Izrakumi Priekuļos : [par arheoloģiskajiem izrakumiem] / J.Ozols // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.3 (1922, marts), 308.-311.lpp.] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.5 (1922, maijs), 546.lpp.

30. Grieķu īpašvārdu pareizrakstība latviešu valodā. – Rīga : LU, 1922. – 35 lpp.
31. Neatliekams pienākums : [par jauno zinātnieku sagatavošanu] // Jaunākās Ziņas. – Nr.208 (1922, 16.sept.), 6.lpp.
32. [Recenzija] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.2 (1922, febr.), 211.-212.lpp.
Rec. par grām.: Laube Eužens. Krāsu un formu loģika / Eužena Laubes sarakstīta. – Rīga : Ekonomists, 1921. – 69, [2] lpp., [1] lp. krās. il. : il.
33. [Recenzija] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.3 (1922, marts), 312.-313.lpp.
Rec. par grām.: Vippers Roberts. Seno laiku vēsture / Roberts Vippers ; tulk. L.Paeģle. – 2.izd. – Rīga : Gulbis, [b.g]. – 152 lpp.
34. [Referējums un runa Latvijas Republikas Saeimā par likumu par kultūras fondu] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 1.sesija (23 sēdes) : (no 1922.gada 7.novembra līdz 1923.gada 23.martam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 1.sesijas 7.sēde 1922.gada 13.decembrī, 63., 68.sl.
35. Sargājat mūsu senču kapus! : [par Latvijas arheoloģijas un vēstures pieminekļu aizsardzību] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.5 (1922, maijs), 545.-546.lpp. ; Latvijas Kareivis. – Nr.90 (1922, 23.apr.), 6.lpp. ; Latvis. – Nr.190 (1922, 22.apr.), 4.lpp.; Valdības Vēstnesis. – Nr.89 (1922, 22.apr.), 2.lpp.
36. Vairāk mīlas, mazāk naida : [par bērnu audzināšanu un attiecībām ģimenē] // Mūsu Bērni. – Nr.1 (1922, 27.maijs), 2.lpp.

1923

37. Parlamentāriešu konference Kopenhāgenā : [par Latvijas Saeimas delegātu piedalīšanos Parlamentāriešu ūnijas 21.konferencē Kopenhāgenā] // Jaunākās Ziņas. – Nr.185 (1923, 23.aug.), 6.lpp. ; Latvijas Vēstnesis. – Nr.185 (1923, 23.aug.), 1.lpp.
38. [Referējumi un runas Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas Universitātes satversmi] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 1.sesija (23 sēdes) : (no 1922.gada 7.novembra līdz 1923.gada 23.martam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 1.sesijas 15.sēde 1923.gada 23.februārī, 300.-306.sl. ; [Saeimas] 1.sesijas 16.sēde 1923.gada 27.februārī, 324.-327., 329., 331., 333., 336., 341.-342., 344.sl. ; [Saeimas] 1.sesijas 17.sēde 1923.gada 2.martā, 360.-361., 362.-363., 366., 367.-368., 380.-381.sl. ; [Saeimas] 1.sesijas 18.sēde 1923.gada 6.martā, 386., 387.-388.sl. ; [Saeimas] 1.sesijas 21.sēde 1923.gada 16.martā, 506., 507., 509., 510., 511., 514., 518.-519.sl.
39. [Referējums un runas Latvijas Republikas Saeimā par likumu par pieminekļu aizsardzību] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 2.sesija (45 sēdes) : (no 1923.gada 10.aprīļa līdz 1923.gada 21.jūlijam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 2.sesijas 14.sēde 1923.gada 29.maijā, 359., 363.-364., 365., 368., 369., 371., 373.sl. ; [Saeimas] 2.sesijas 19.sēde 1923.gada 15.jūnijā, 523., 524., 526., 527.sl.
40. [Runa Latvijas Republikas Saeimā par Saeimas kārtības rulli] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 1.sesija (23 sēdes) : (no 1922.gada 7.novembra līdz 1923.gada 23.martam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 1.sesijas 13.sēde 1923.gada 16.februārī, 208.sl.
41. [Runa Latvijas Republikas Saeimā par izglītības ministrijas budžetu] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 2.sesija (45 sēdes) : (no 1923.gada

- 10.aprīļa līdz 1923.gada 21.jūlijam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 2.sesijas 35.sēde 1923.gada 12.jūlijā, 1057.-1060.sl.
42. [Runas Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas konservatorijas satversmi] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 3.sesija (19 sēdes) : (no 1923.gada 9.oktobra līdz 1923.gada 14.decembrim). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – Saeimas 3.sesijas 2.sēde 1923.gada 12.oktobrī, 35., 41.-42.sl. ; Saeimas 3.sesijas 6.sēde 1923.gada 30.oktobrī, 124.sl.
43. Trešā intelektuālās kopdarbības konference Parīzē : [par Tautu Savienības intelektuālās kopdarbības nodaļas rīkoto 3.starptautisko intelektuālās kopdarbības konferenci Parīzē] // Latvijas Vēstnesis. – Nr.286 (1923, 20.dec.), 1.lpp.

1924

44. Darbs izglītības laukā : [izglītības ministra E.Felsberga darba ieceres] // Jaunākās Ziņas. – Nr.288 (1924, 18.dec.), 3.lpp.
45. Kāda būs turpmāk mūsu skolu politika // Brīvā Zeme. – Nr.290 (1924, 20.dec.), 5.lpp.
46. Latvijas mākslas muzejs : [par Saeimas izglītības komisijas apspriedi par Latvijas mākslas muzeju] // Jaunākās Ziņas. – Nr.28 (1924, 4.febr.), 5.-6.lpp.
47. [Runa Latvijas Republikas Saeimā par Demokrātiskā centra frakcijas deputātu priekšlikumu E.Felsberga vietā izglītības komisijā iecelt deputātu Kārli Skalbi] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 6.sesija : 1924.gads. – Rīga : LR Saeima, [1924]. – [Saeimas] 6.sesijas 10.sēde 1924.gada 7.novembrī, 430.sl.
48. [Runa Latvijas Republikas Saeimā par izglītības ministrijas budžetu] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 5.sesija (30 sēdes) : (no 1924.gada 29.aprīļa līdz 1924.gada 18.jūnijam). – Rīga : LR Saeima, [b.g]. – [Saeimas] 5.sesijas 10.sēde 1924.gada 15.maijā, 330.-332.sl.

1925

49. [Runa Latvijas Republikas Saeimā par skolotāju pensiju likumu] // Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas : 7.sesija : 1925.gads. – Rīga : LR Saeima, [1925]. – [Saeimas] 7.sesijas 11.sēde 1925.gada 24.februārī, 487.-498.sl.

1926

50. Akropole un Partenons. – Rīga : Valters un Rapa, 1926. – 99 lpp. : il. – Bibliogr.: 95.lpp.
- Rec.: Balodis Fr. [Recenzija] / Fr.Balodis // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.1 (1927, janv.), 81.-82.lpp.;
- Dreimanis P. Prof. E.Felsberga “Akropole un Partenons” / P.Dreimanis. – (Grāmatu apskats) // Audzinātājs. – Nr.1 (1927), 29.lpp.;
- Ķīķauka P. [Recenzija] / P.Ķīķauka // Latvju Grāmata. – Nr.2 (1927, marts/apr.), 111.lpp.;
- [Recenzija] / Fr.J. [Fr.Jansons?]. – Aut. uzrād.: Fr.J. // Nākotnes Spēks. – Nr.4 (1927), 215.-216.lpp.;
- [Recenzija] / V.P-ts [Peņģerots V.?]. – Aut. uzrād.: V.P-ts // Ilustrēts Žurnāls. – Nr.1 (1927, janv.), 31.lpp.;
- Prof. E.Felsberga grāmatas par grieķu mākslu / A.J. – Aut. uzrād.: A.J. // Daugavas gada grāmata. – Rīga : Valters un Rapa, 1928. – 12.gads (1928), 137.-140.lpp. : il.;

- Tūters E. Divas grāmatas par mākslu. E.Felsbergs “Akropole un Partenons” un “Grieķu vāzu gleznas” // Dzimtenes Druvas. – Nr.12 (1927, 30.okt.), 2.lpp.
51. Atklāšanas runa Latvijas Tautu Savienības veicināšanas biedrības dibināšanas sapulcē, 1923.g. 21.janvārī // Raksti / Tautu Savienības veicināšanas biedrība. – 1.[sēj.] (1926), 97.-98.lpp.
52. Grieķu mākslas vēstures literatūra. – Rīga : Valstspapīru spiestuve, 1926. – 33.-66.lpp. – Atsevišķs izd. no: Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1926. – 14.[sēj.], [33.]-66.lpp.
Rec.: Balodis Fr. [Recenzija] / Fr.Balodis // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.1 (1927, janv.), 81.-82.lpp.
53. Ievads grieķu mākslas vēsturē. – Rīga : Gulbis, 1926. – 30 lpp.
Rec.: Balodis Fr. [Recenzija] / Fr.Balodis // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.1 (1927, janv.), 81.-82.lpp.
54. Latvju akadēmiskās dzīves gaitas // Students. – Nr.115 (1926, 3.nov.), 1.lpp.
55. Latvia // Educational yearbook of the International Institute of Teachers College, Columbia university, 1925. – New York : Macmillan, 1926. – (1925), p. [307]-323.

1927

56. Grieķu vāzu gleznas. – Rīga : Valters un Rapa, 1927. – 147 lpp. : il. – Bibliogr.: 142.lpp.
Rec.: Balodis Fr. [Recenzija] / Fr.Balodis // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.2 (1928, febr.), 203.-204.lpp.;
Diehls E. [Dīls E.] [Recenzija] / E.Diehls // Latvju Grāmata. – Nr.6 (1927, nov.-dec.), 393.-394.lpp. ; Pēdējā Brīdī. – Nr.179 (1927, 7.okt.), 8.lpp.; [Informācija par grāmatu] / Em. – (Grāmatu apskats). – Aut. uzrād.: Em. // Latvijas Kareivis. – Nr.194 (1927, 31.aug.), 4.lpp.;
Prof. E.Felsberga grāmatas par grieķu mākslu / A.J. – Aut. uzrād.: A.J. // Daugavas gada grāmata. – Rīga : Valters un Rapa, 1928. – 12.gads (1928), 137.-140.lpp. : il.;
Tūters E. Divas grāmatas par mākslu. E.Felsbergs “Akropole un Partenons” un “Grieķu vāzu gleznas” // Dzimtenes Druvas. – Nr.12 (1927, 30.okt.), 2.lpp.
57. Kas jāievēro Latvijas Universitāti tālāk izveidojot? // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.9 (1927, sept.), 200.-202.lpp ; Jaunākās Ziņas. – Nr.153 (1927, 14.jūl.), 1.lpp. ; Students. – Nr.125 (1927, 15.sept.), 3.lpp.

1928

58. J.Čakste Tērbatas bēgļu komitejas priekšnieks // Jānis Čakste : ilustrēts piemiņas rakstu krājums / red. A.Kurmīš. – Rīga : Jāņa Čakstes piemiņas fonds, 1928. – 162.-163.lpp.

1969

59. Latvijas Universitātes Satversmei Saeima 1923.gadā piešķīra likuma spēku : [LU rektora, profesora E.Felsberga runa Latvijas Republikas Saeimas 1.sesijas 15.sēdē 1923.gada 23.februārī] // Universitas. – Nr.24 (1969), 13.-17.lpp. : fotogr.

PROFESORA ERNESTA FELSBERGA OPONĒTĀS DISERTĀCIJAS

60. Balodis Francis. Mākslas reforma Ehnatona laikā : [disertācija] / Francis Balodis ; [opponenti: [F.Bisings], I.Bencingers, E.Felsbergs] // Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1924. – 11.[sēj.], 182.-266.lpp. : il. – (Bez norādes par disertāciju).
61. Kundziņš Kārlis. Topoloģiskā tradīcijas viela Jāņa Evaņģēlijā : [disertācija] / Kārlis Kundziņš ; [opponenti: I.Bencingers, E.Felsbergs, L.Adamovičs (neoficiāli – P.Šmits, J.Plāķis)] // Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1925. – 12.[sēj.], 137.-218.lpp. – (Bez norādes par disertāciju). – Publ. arī monogrāfija: Kundziņš K. Topologische Überlieferungsstoffe im Johannes Evangelium / K.Kundziņš. – Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1925. – 80 S.

RAKSTI PAR PROFESORU ERNESTU FELSBERGU

1908

62. E.Felsbergs // Latvieši un latvietes Krievijas augstskolās. – Jelgava : Alunāns, 1908. – 41.lpp.

1910

63. No Tērbatas : [par E.Felsberga disertācijas “Brāļi Grakhi” [Братья Гракхи] aizstāvēšanu Tērbatas universitātē] / L. – Aut. uzrād.: L. // Rīgas Avīze. – Nr.111 (1910, 17.maijs), 2.lpp.

1912

64. Felsbergs, Ernests // Album Lettonorum, 1882-1912. – Rīga : Humpela drukātava, [1912]. – 88.lpp., portr.: 61.lpp.

1920

65. Ernests Felsbergs : [īsa biogrāfija]. – (Apskats) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.10 (1920, okt.), 363.-365.lpp.

1921

66. Latvijas Augstskola 1919.-1921. : [LU vadības un mācībspēku portreti ; arī profesora E.Felsberga ģimēne] // Ilustrēts Žurnāls. – Nr.9 (1921, sept.), 8.-9.lpp.
67. Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un viņas darbību pirmā (1919./20.) mācības gadā / sast. P.Dāle. – Rīga : Latvijas Augstskola, 1921. – 76 lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.
68. Vičs A. Latvijas skolotāju kongress : (1920.g. 27.-31.dec.) / A.Vičs // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.2 (1921, febr.), 130.-139.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 131.lpp.

1922

69. Birkerts A. Kārlis Skalbe : biogrāfiski-kritiska skice / A.Birkerts // Kopoti raksti : 5 sēj. / Kārlis Skalbe. – Rīga : Kultūras Balss, 1922. – 1.sēj., 3.-96.lpp. – Turpinājumu skat. Nr.74.
Saturā par E.Felsbergu: 37.-39.lpp.
70. Profesors Ernests Felsbergs / J.P. – Aut. uzrād.: J.P. // Jaunākās Ziņas. – Nr.211 (1922, 20.sept.), 2.lpp.
71. Rektors prof. E.Felsbergs savā universitātes kabinetā : [fotogr.] / K.Iltnera fotogr. // Students. – Nr.13 (1922, 13.dec.), 3.lpp.
72. Tillbergs J.R. Apdraudētā zinātnie Augstskolā : [satīrisks zīmējums, veltīts E.Felsbergam] / J.R.Tillberga zīm. // Svari. – Nr.53 (1922, 22.dec.), 422.lpp.
73. Tillbergs J.R. Prof. E.Felsbergs : šaržs XXIX / J.R.Tillberga zīm. // Svari. – Nr.21 (1922, 12.maijs), 168.lpp.

1923

74. Birkerts A. Kārlis Skalbe : biogrāfiski-kritiska skice / A.Birkerts // Kopoti raksti : 5 sēj. / Kārlis Skalbe. – Rīga : Kultūras Balss, 1923. – 3.sēj.: Pasakas,

- 207.-304.lpp. – Sākumu skat. Nr.69.
Saturā par E.Felsbergu: 288.lpp.
75. Elada : prof. E.Felsbergam : [veltījuma dzejolis E.Felsbergam] / Ārija. – Aut. uzrād.: Ārija // Students. – Nr.14 (1923, 17.janv.), 11.lpp.
76. Māksla Latvijā : [par E.Felsberga lekciju par mākslas nozīmi Latvijā] / B. – Aut. uzrād.: B. // Latvijas Vēstnesis. – Nr.248 (1923, 6.nov.), 5.-6.lpp.
77. “Prof. E.Felsbergs ...” : [par E.Felsberga piedalīšanos Tautu Savienības intelektuālās kopdarbības nodaļas rīkotajā 3.starptautiskajā intelektuālās kopdarbības konferencē Parīzē] // Latvijas Vēstnesis. – Nr.268 (1923, 29.nov.), 1.lpp. : portr.

1924

78. Dreslers J. Jokupēteri : [par E.Felsberga izstāšanos no Saeimas Demokrātiskā centra frakcijas ; satūrisks zīmējums] / J.Dreslera zīm. // Svāri. – Nr.44 (1924, 31.okt.), 350.lpp.
79. Dreslers J. Neparedzēts sīkums : [par E.Felsberga piekšlikumu apvienot Valsts un Rīgas pilsētas mākslas muzejus ; satūrisks zīmējums] / J.Dreslera zīm. // Svāri. – Nr.6 (1924, 8.febr.), 46.lpp.
80. “LU prof. E.Felsbergs ...” : [par E.Felsberga izstāšanos no Latvijas Saeimas Demokrātiskā centra frakcijas]. – (Aizrādījumi) // Students. – Nr.8 (1924, 30.okt.), 3.lpp.
81. Prof. E.Felsbergs, izglītības ministrs : [portrets]. – (Jaunais Ministru kabinets) // Jaunākās Ziņas. – (Piel. “Ilustrētais “Jaunāko Ziņu” Pielikums”). – Nr.287 (1924, 17.dec.), 3.lpp.

1925

82. Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats, 1919.-1924. – Rīga : LU, 1925. – 381, [2] lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.

1926

83. Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoto 1.saraksts // Valdības Vēstnesis. – Nr.260 (1926, 17.nov.), 2.-6.lpp.
Profesoram Ernestam Felsbergam 1926.gada 16.novembrī piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr.61.
84. “Ar Trijzvaigžņu ordeni apbalvotie mūsu zinātnieki ... “ : [arī E.Felsbergs]. – (Universitāte) // Students. – Nr.117 (1926, 1.dec.), 4.lpp.
85. Blese E. Prof. Ernests Felsbergs : [par profesoru Ernestu Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] / E.Blese // Latvis. – Nr.1527 (1926, 7.nov.), 1., 3.lpp. : fotogr.
86. Ernests Felsbergs : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] / L.A. [L.Ausējs?]. – (Skolu darbinieki). – Aut. uzrād.: L.A. // Audzinātājs. – Nr.11 (1926, nov.), 286.-287.lpp.
87. Kultūras fonds Universitātei : [tekstā arī par Kultūras fonda finansu līdzekļu piešķiršanu E.Felsbergam grāmatas “Akropole un Partenons” izdošanai] // Students. – Nr.25 (1926, 6.maijs), 1.lpp.

88. Lācītis. Audzēkņu vēlējums : [E.Felsbergam sakarā ar viņa 60 gadu jubileju]. – Aut. uzrād.: Lācītis // Students. – Nr.115 (1926, 3.nov.), 1.lpp.
89. Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats, 1924.-1926. – Rīga : LU, 1926. – 225 lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.
90. Prof. E.Felsberga pusmūžs : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] / H.Z. – Aut. uzrād.: H.Z. // Students. – Nr.115 (1926, 3.nov.), 3.lpp.
91. Prof. E.Felsbergs : [portr.] // Students. – Nr.115 (1926, 3.nov.), 1.lpp.
92. “Prof. E.Felsbergs atskatījās ...” : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] // Latvju Grāmata. – Nr.6 (1926, nov./dec.), 449.-450.lpp.
93. Profesora E.Felsberga jubileja : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] // Jaunākās Ziņas. – (Piel. “Ilustrētais “Jaunāko Ziņu” Pielikums”). – Nr.251 (1926, 6.nov.), 3., 4.lpp. : portr.
94. Profesors Ernests Felsberģis [Felsbergs] : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 60 gadu jubileju] / T. [Teodors Zeiferts?]. – Aut. uzrād.: T. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.12 (1926, dec.), 539.lpp.

1927

95. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1926/27 akad. gads. – Rīga : LU, 1927. – 195 lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.

1928

96. Kalniņš Edvarts. Prof. Ernesta Felsberga piemiņai : [nekrologs] / Edvarts Kalniņš // Latvis. – Nr.2062 (1928, 1.sept.), 3.lpp.
97. Kirchenšteins A. Latvijas augstskola / A.Kirchenšteins. – (Latvijas mācību iestādes) // Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados / galv. red. A.Bīlmans. – Rīga : Golts un Jurjans, 1928. – 568.-574.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
98. Ķiķauka P. Prof. E.Felsbergu izvadot : [nekrologs] / P.Ķiķauka // Brīvā Zeme. – Nr.199 (1928, 4.sept.), 1.lpp.
99. Ķiķauka P. Prof. Ernests Felsbergs : [nekrologs] / P.Ķiķauka // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.9 (1928, sept.), 214.-216.lpp.
100. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1927/28 akad. gads. – Rīga : LU, 1928. – 198 lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.
101. Latvijas universitātes pirmā rektora – prof. E.Felsberga aizvadišana pēdējā dusā : gājiens pie Latv. universitātes, Raiņa bulv. : [fotogr.] // Atpūta. – Nr.202 (1928, 14.sept.), 16.lpp.
102. Miris Latvijas universitātes pirmais rektors – prof. E.Felsbergs : [fotogr.] // Atpūta. – Nr.201 (1928, 7.sept.), 16.lpp.
103. Miris prof. E.Felsbergs, pirmais universitātes rektors un bij. izglītības ministrs : [nekrologs] // Pēdējā Brīdī. – Nr.197 (1928, 1.sept.), 6.lpp. : fotogr.

104. Pieminekļu valdes darbības pirmie 5 gadi / -rs. – Aut. uzrād.: -rs // Pēdējā Brīdī. – Nr.248 (1928, 31.okt.), 5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
105. Pirmais universitātes rektors prof. E.Felsbergs : [nekrologs] // Brīvā Zeme. – Nr.196 (1928, 31.aug.), 1.lpp.
106. Prof. Dr. h. c. E.Felsbergs : [portrets] // Students. – Nr.137 (1928, 27.apr.), 1.lpp.
107. Prof. Dr. honoris causa E.Felsbergs : [par E.Felsbergu sakarā ar LU goda doktora diploma pasniegšanu] / F.R. – Aut. uzrād.: F.R. // Students. – Nr.137 (1928, 27.apr.), 2.lpp.
108. Prof. E.Felsbergs : [nekrologs] // Burtnieks. – Nr.10 (1928, okt.), 958.-959.lpp.
109. Prof. Ernests Felsbergs : [par E.Felsbergu] / A.V. [A.Vičs?]. – Aut. uzrād.: A.V. // Audzinātājs. – Nr.9 (1928, sept.), 193.-195.lpp.
110. Profesori Ernests Felsbergs un Pēteris Šmits : [par LU goda doktora grādu piešķiršanu E.Felsbergam un P.Šmitam] / T. [Teodors Zeiferts?]. – Aut. uzrād.: T. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.4 (1928, apr.), 426.lpp.
111. Profesors Ernests Felsbergs : [nekrologs] // Latvis. – Nr.2062 (1928, 1.sept.), 1.lpp.
112. Rudovska O. Profesora E.Felsberga godināšana : [par LU goda doktora grāda vēsturē piešķiršanu E.Felsbergam] / O.Rudovska // Latvis. – Nr.1939 (1928, 30.marts), 5.lpp.
113. Straubergs K. Prof. Dr. h. c. E.Felsberga piemiņai : [nekrologs] / K.Straubergs // Students. – Nr.139 (1928, 28.sept.), 1.lpp.
114. Universitātes ziņas : [tekstā arī par slimības atvaļinājuma piešķiršanu prof. E.Felsbergam] // Students. – Nr.133 (1928, 9.febr.), 3.lpp.

1929

115. Bij. rektors prof. E.Felsbergs : [portr.] // Latvijas Universitāte ilustrācijās. – Rīga : Rīts, 1929. – 13.lpp.
116. Dāle P. Mana pēdējā satikšanās ar prof. E.Felsbergu : [E.Felsberga nāves gadadienas atcerei] / P.Dāle // Latvis. – Nr.2358 (1929, 31.aug.), 6.lpp.
117. Felsbergs, Ernests. – (Tautas padome, Satversmes sapulce, Saeima, valdība) // Latvijas darbinieku galerija, 1918-1928 / P.Krodera red. – Rīga : Grāmatu Draugs, 1929. – 47.lpp. : portr.
118. Latvijas Universitāte, 1919-1929. – Rīga : LU, 1929. – 615 lpp.
Saturā arī par E.Felsbergu ; E.Felsberga biogrāfija: 166.-168.lpp.
119. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1928/29 akad. gads. – Rīga : LU, 1929. – 270 lpp. : tab.
Saturā arī par E.Felsbergu.
120. Maldonis Voldemārs. Ernests Felsbergs / Voldemārs Maldonis // Raksti / Tautu Savienības veicināšanas biedrība. – 3.[sēj.] (1929), 13.-20.lpp., portr.: Prof. E.Felsbergs – Tautu Savienības veicināšanas biedrības viceprezidents, [1.] lpp.
121. Prof. Ernests Felsbergs : [portr.]. – (Filoloģijas un filozofijas fakultāte) // Latvijas Universitāte ilustrācijās. – Rīga : Rīts, 1929. – 90.lpp.

193-

122. Felsbergs Ernests // Latvju mazā enciklopēdija / Alfreda Bīlmaņa red. – Rīga : Grāmatu Draugs, [193-]. – 697.sl. : portr.

1930

123. Felsbergs, Ernests // Album Lettonorum, 1870-1882-1930. – Rīga : [b.i.], 1930. – 71.-73.lpp. : portr.
124. Felsbergs Ernests // Latviešu konversācijas vārdnīca. – Rīga : Gulbis, 1930-1931. – 5.sēj.: Fabriku evakuācija-Gonadas, 8428.-8429.sl. : portr.
125. “Piemīņas plāksni ...” : [par piemīņas plāksnes atklāšanu profesoram E.Felsbergam]. – (Apskats) // Universitāte. – Vasaras nr. (1930, aug.), 29.lpp.

1932

126. Šaurums Gustavs. [Par Ernestu Felsbergu] / Gustavs Šaurums // Tērbatas universitāte : 1632-1932 / Gustavs Šaurums. – Rīga : Autora apg., 1932. – 94., 175.lpp. : portr.

1934

127. Kundziņš K. Kā cēlās mūsu Universitāte : Universitātes 15 g. pastāvēšanas svētkos / K.Kundziņš // Students. – Nr.212 (1934, 28.sept.), 2.-3.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1936

128. Prof. E.Felsbergu pieminot (1866.-7.11.-1936) : [par E.Felsbergu sakarā ar viņa 70 gadu jubilejas atceri] / ekr. – Aut. uzrād.: ekr. // Tēvijas Sargs. – Nr.45 (1936, 6.nov.), 6.lpp. : portr.

1938

129. Blese E. Filoloģija un lingvistika / E.Blese // Zinātne tēvzemei divdesmit gados : 1918-1938. – Rīga : LU, 1938. – 63.-81.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 63.lpp.
130. Ērmanis Pēteris. Kārļa Skalbes dzīve / Pēteris Ērmanis // Kopoti raksti : 10 sēj. / Kārlis Skalbe. – Rīga : Roze, 1938. – 1.sēj.: Biogrāfija un dzejas, 5.-67.lpp.
Saturā par E.Felsbergu: 11., 60.lpp.
131. Universitātes padomes sēde : [tekstā arī par E.Felsberga krūšutēla pasūtīšanu un izgatavošanu uzstādīšanai LU]. – (Universitātes dzīve) // Universitāte. – Nr.11 (1938, 15.sept.), 307.lpp.

1939

132. [E.Felsberga portrets] // Senatne un Māksla. – Nr.3 (1939), [1] lp. fotogr. pirms 13.lpp.
133. Felsbergs Ernests // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca. – Rīga : Biogrāfiskā arhīva apg., 1939. – 164.lpp. : portr.
134. Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. – Rīga LU, 1939.
1.d.: Vēsturiskas un statistiskas ziņas par Universitāti un tās fakultātēm. – XXIV, 920 lpp. – Saturā minēts E.Felsbergs.
2.d.: Mācības spēku biogrāfijas un bibliogrāfija. – 647, [1] lpp. – Saturā minēts E.Felsbergs.

1951

135. Felsbergs Ernests // Latvju enciklopēdija / red. A.Švābe. – Stokholma : Trīs Zvaigznes, 1951. – 1.sēj.: Abava-Kandis, 631.lpp. : portr.

1952

136. Arnim Max. Felsberg(s), Ernst / Max Arnim // Internationale Personalbibliographie 1800-1943 / Max Arnim. – 2., verb. und stark verm. Aufl. – Stuttgart : Hiersemann, 1952. – Bd.1: A-K, S.362.
137. Kundziņš Kārlis. Latviešu vecākās paaudzes zinātnieki / Kārlis Kundziņš // Laiki un likteņi : atmiņas un apceres / Kārlis Kundziņš. – [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1952. – 78.-88.lpp.
Saturā par E.Felsbergu: 81.-83.lpp.

1954

138. Straubergs K. Latvijas Universitāte / K.Straubergs. – (Latvijas Universitātes 35 gadi) // Trimdas Skola. – Nr.2 (1954), 50.-51.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1955

139. Kundziņš Kārlis. Latviešu vecākās paaudzes zinātnieki / Kārlis Kundziņš // Laiki un likteņi : atmiņas un apceres / Kārlis Kundziņš. – 2., pārlab. izd. - [Mineapole] : Sējējs, 1955. – 74.-84.lpp.
Saturā par E.Felsbergu: 77.-79.lpp.

1957

140. Ķiploks Edgars. Latviešu studentu kustības simts gadi : referāts, atzīmējot LU dibināšanas dienu, Linkolnā, 1956.g. / Edgars Ķiploks // Universitas. – Nr.4 (1957), 1.-5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1958

141. Laube E. Latvijas Universitāte / E.Laube // Universitas. – Nr.5 (1958), 3.-7.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1962

142. Gailīte Angelika. Ceļiniece : pieredze un vērojumi / Angelika Gailīte. – Stokholma : Daugava, 1962. – 301 lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 109.-110.lpp.

1964

143. Krieviņš Edgars. Manas atmiņas par Felsbergu (1866-1928) un Endzelīnu (1873-1961) / Edgars Krieviņš // Universitas. – Nr.13 (1964), 11.-15.lpp.
144. Namsons Andrivs. Die Entwicklung des Hochschulwesens in Lettland von 1919-1963 / Andrivs Namsons // Acta Baltica. – Königstein im Taunus : Institutum Balticum, 1964. – (Liber Annalis Instituti Baltici). - [Bd.] 3 (1963), S.96-140.

1965

145. Raisters Augusts. [Par Ernestu Felsbergu] / Augusts Raisters // Latvijas Universitāte : sākuma gadi un tālākās gaitas / Augusts Raisters. – [Linkolna] : Vaidava, 1965. – 12., 38., 39., 43., 48.lpp.

1966

146. Krieviņš Edgars. Viņās dienās : atmiņas, apcerējumi un laika biedru sumiņājumi / Edgars Krieviņš. – Melburna : Austrālijas Latvietis, 1966. – 332 lpp. : fotogr.
Saturā: 5: Manu Lettoniā pavadīto gadu atmiņas, 63.-74.lpp. – Saturā arī par E.Felsbergu; 27: Felsbergs (1866-1928) un Endzelīns (1873-1961), 304.-315.lpp.

1967

147. Bērziņa-Felsberga Lūcija. Profesors Ernests Felsbergs : (1866-1928) : atmiņu pirmiespiedums / Lūcija Bērziņa-Felsberga // Universitas. – Nr.19 (1967), 1.-8.lpp.
148. Latvijas Universitātes priekšvēsture : [no Latviešu Izglītības biedrības Augstskolas sekcijas protokoliem par 1917. un 1918.gadu] // Universitas. – Nr.20 (1967), 31.-36.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
149. Немировский А.И. Изучение истории древнего мира в Воронежском университете / А.И.Немировский // Вестник древней истории. – N 3 (1967), с.107-111.
В содержании об Э.Фельсберге: с.109.

1968

150. [Latvijas Universitātes 1919.-1944.g. rektoru portreti ; arī E.Felsberga portrets] // Universitas. – Nr.22 (1968), 8.lpp.
151. Liepiņš Kārlis V. Atmiņas no LU sākuma gadiem / Kārlis V. Liepiņš // Akadēmiskā Dzīve. – Nr.11 (1968), 50.-54.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
152. Šaurums Gustavs. Pirmās vagas dzinēji : [par Tērbatas universitāti] / Gustavs Šaurums // Universitas. – Nr.22 (1968), 16.-22.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 17.lpp.
153. Raid Niina. Tartu ülikooli muuseumi ajaloost, 1803-1917 / Niina Raid // Kunst. – Nr.3 (1968), 31.-39.lpp. – Igaunu val.
Saturā par E.Felsbergu.
154. Гапонов П.М. [Об Э.Фельсберге] / П.М.Гапонов // Воронежский государственный университет : краткий исторический очерк / П.М.Гапонов. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1968. – С.141.

1969

155. Slaucītājs Leonīds. [Par Ernestu Felsbergu] / Leonīds Slaucītājs // Zinātnes darbā – draugos ar mākslu : atmiņas / Leonīds Slaucītājs. – [Linkolna] : Vaidava, 1969. – 120.lpp.
156. Valters Nikolajs. Latvijas Universitātes sākumi / Nikolajs Valters // Akadēmiskā Dzīve. – Nr.12 (1969), 3.-9.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1970

157. Straumanis M. Latvijas Universitātes 50 gadu dibināšanas atcere / M.Straumanis // Tehnikas Apskats. – Nr.57 (1970), 2.-4.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
158. Гапонов П.М. [Об Э.Фельсберге] / П.М.Гапонов // Воронежский государственный университет имени Ленинского комсомола / П.М.Гапонов. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1970. – С.8.

1972

159. Vēliņš Jānis. Atmiņas un vērojumi par Latvijas Universitātes darbību neatkarības laikā / Jānis Vēliņš // Universitas. – Nr.30 (1972), 7.-14.lpp.
Saturā par E.Felsbergu: 9.-10.lpp.

1975

160. Felsbergs Ernests // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca. – [2.iesp.]. – Grand Haven : Raven Printing, 1975. – 164.lpp. : portr.

1976

161. Šilde Ādolfs. [Par Ernestu Felsbergu] / Ādolfs Šilde // Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. – Stokholma : Daugava, 1976. – 50., 320., 406., 416., 444., 445., 459., 511., 711.lpp.

1977

162. Stradiņš Jānis. Tartu (Tērbatas) universitāte un tās ietekme Latvijā / Jānis Stradiņš. – (Zinātnes dzīve) // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – Nr.12 (1977), 139.-142.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1979

163. Kundziņš Pauls. Atmiņas par Latvijas Universitātes tapšanu / Pauls Kundziņš // Latviešu Akadēmiskās Ziņas. – Burtn. 19/20 (1979/80), 2.-7.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
164. Leimanis Eižens. Latvijas Universitāte kā latviešu zinātnes šūpulis / Eižens Leimanis // Latviešu Akadēmiskās Ziņas. – Burtn. 19/20 (1979/80), 8.-19.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 8.lpp.
165. Leimanis Eižens. Latvijas Universitāte var būt lepna uz sasniegto / Eižens Leimanis // Laiks. – Vol. 31, Nr.75 (1979, 19.sept.), 1., 2.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
166. Upītis P. Pirms 60 gadiem : [par Teodora Zaļkalna Latvijas Mākslas akadēmiju sakarā ar tās 60 gadu jubileju] / P.Upītis // Padomju Jaunatne. – Nr.83 (1979, 27.apr.), 4.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1980

167. Leimanis Eižens. Latvijas Universitāte un Selonija : [par studentu korporācijas “Selonija” biedru darbību LU dibināšanā] / Eižens Leimanis // Universitas. – Nr.46 (1980), 9.-18., 44.-50.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1982

168. Vīksna Arnis. Tērbatas universitāte un mēs / Arnis Vīksna. – (Kultūras mantojums) // Karogs. – Nr.11 (1982), 146.-158.lpp.
Saturā arī par E.Felsbergu: 158.lpp.
169. [Par Ernestu Felsbergu] // Tartu ülikooli ajalugu. – Tallinn : Eesti Raamat, 1982. – 2 kd.: 1798-1918, 145., 340., 342.lpp.
170. Stradiņš Jānis. [Par Ernestu Felsbergu] / Jānis Stradiņš // Etūdes par Latvijas zinātņu pagātmi / Jānis Stradiņš. – Rīga : Zinātne, 1982. – 191., 228.lpp.
171. [Об Э.Фельсберге] // История Тартуского университета, 1632-1982 / под ред. К.Сийливаска. – Таллин : Периодика, 1982. – С.132, 133, 149.

1983

172. Stradiņš Jānis. Kā tapa pirmā Latvijas augstskola / Jānis Stradiņš // Dzimtenes Balss. – Nr.50 (1983, 15.dec.), 6.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1984

173. Leimanis Eižens. Atceroties Latvijas Universitātes dibināšanu priekš 65 gadiem / Eižens Leimanis // Tehnikas Apskats. – Nr.102 (1984), 1.-5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1985

174. Leimanis Eižens. Daži ievērojamākie latviešu zinātnieki / Eižens Leimanis // Universitas. – Nr.56 (1985), 16.-20.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 16.lpp.

1986

175. Bērziņa Lūcija. Pārņākšana : [atmiņas par Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām Krievijā]. – [Sidneja] : Sidnejas Latviešu biedrības apg., 1986. – 192 lpp.
Saturā par E.Felsbergu.
176. Krebss Anna. Atmiņas par laikmetu, kad dibinājās korporācija “Daugaviete” / Anna Krebss // Universitas. – Nr.58 (1986), 9.-13.lpp.
Saturā fotogr.: Korporācijas “Daugaviete” pirmais viesu vakars 1922.g. 22.martā ; fotogr. arī E.Felsbergs.
177. Vīksna Arnis. [Par Ernestu Felsbergu] / Arnis Vīksna // Tērbatas universitāte / Arnis Vīksna. – Rīga : Zinātne, 1986. – 99., 100.lpp.

1987

178. Bērziņa Lūcija. Pārņākšana : [atmiņas par Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām Krievijā]. – 2.izd. – [Sidneja] : Sidnejas Latviešu biedrības apg., 1987. – 192 lpp.
Saturā par E.Felsbergu.
179. Бойков Виктор. Эрнст Фельсберг и Тартуский (Юрьевский) университет / Виктор Бойков // Humanitaarteaduste koolkondade, ideede ja teooriate areng Tartu ülikoolis : (TRÜ ajaloo muuseumi materjalid) / Tartu riiklik ülikool. – (Tartu ülikooli ajaloo küsimusi ; XIX). – (1987), c.43-47.

1988

180. Bērziņa Lūcija. Latviešu studenšu korporācijas un prof. Dr. Ernests Felsbergs / Lūcija Bērziņa // Universitas. – Nr.62 (1988), 14.-16.lpp. : portr.
181. Šuvajevs Igors. Pirmais rektors : [par LU pirmo rektoru E.Felsbergu] / Igors Šuvajevs // Skolotāju Avīze. – Nr.37 (1988, 14.sept.), 1., 16.lpp. : portr.
182. Šuvajevs Igors. Saglabāt vai apglabāt? : [eseja par profesoru E.Felsbergu eseju konkursam “Atmiņa”] / Igors Šuvajevs // Padomju Jaunatne. – Nr.195 (1988, 13.okt.), 4.lpp.

1989

183. Bērziņa Lūcija. Latviešu studenšu korporācijas un prof. Dr. Ernests Felsbergs / Lūcija Bērziņa // Universitātes Avīze. – Nr.9 (1989, 2.nov.), 3.lpp.
184. Dāle Pauls. Latvijas augstskola. Nodibināšana un divi pirmie darbības gadi / Pauls Dāle // Dzimtenes Balss. – Nr.38 (1989, 14.sept.), 4.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

185. Felsbergs, Ernests = Фельсберг Эрнест // Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmija = Государственная академия художеств Латвийской ССР = Latvian SSR State Academy of Art / sast. Ingrīda Burāne. – Rīga : Avots, 1989. – 197.lpp. – Teksts paralēli latviešu, krievu un angļu val.
186. Grosvalds Ilgars. Sākotne / Ilgars Grosvalds. – (Universitātei – 70) // Skolotāju Avīze. – Nr.41 (1989, 11.okt.), 4.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
187. Krēsliņš Andris. Brainstorming : smadzeņu ofensīva : [atbildes konkursam par Latvijas zinātnes vēsturi] / Andris Krēsliņš // Padomju Jaunatne. – Nr.66 (1989, 6.apr.), 2.lpp.
Saturā: LU rektora, profesora E.Felsberga īsa biogrāfija un portrets.
188. Mazmazdēls : [par E.Felsberga mazmazdēlu, LVU Bioloģijas fakultātes studentu Valdi Felsbergu ; tekstā arī par E.Felsbergu]. – (Universitātei 70) // Dzimtenes Balss. – Nr.6 (1989, 9.febr.), 5.lpp. : portr.
189. Prof. Dr. Ernests Felsbergs // Universitātes Avīze. – Nr.9 (1989, 2.nov.), 3.lpp.
190. Stradiņš Jānis. Kas bija Latvijas Universitātes pirmais rektors? : ieskats Latvijas Universitātes tapšanas divās alternatīvās / Jānis Stradiņš. – (Alma mater – 70) // Padomju Jaunatne. – Nr.25 (1989, 4.febr.), [4.-5.] lpp.
Saturā par E.Felsbergu.
Atsauksme: Šuvajevs Igors. Kurš tad ir pirmais rektors? / Igors Šuvajevs // Padomju Jaunatne. – Nr.31 (1989, 14.febr.), 3.lpp.
Saturā par E.Felsbergu.
191. Stradiņš Jānis. Latvijas Universitātes trīs avoti un trīs sastāvdaļas / Jānis Stradiņš // Karogs. – Nr.9 (1989), 120.-128.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
192. Strods Heinrihs. Latvijas Universitāte (1919-1940) : [lekciju konspekts] / Heinrihs Strods ; LU. Vēstures un filozofijas fakultāte. Latvijas vēstures katedra. – Rīga : LU, 1989. – 50 lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
193. Šilde Ādolfs. [Par Ernestu Felsbergu] / Ādolfs Šilde // Pirmā Republika : esejas par Latvijas valsti / Ādolfs Šilde. – 2.izd. – [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1989. – 253.lpp.
194. Šuvajevs Igors. Antīkā kultūra un Latvija XX gadsimtā : Profesora Ernsta Felsberga piemiņai / Igors Šuvajevs. – (Vivat, crescat, floreat) // Skolotāju Avīze. – Nr.6 (1989, 8.febr.), 8.-9.lpp. : fotogr.
195. Vēliņš Jānis. Latvijas universitāte – 70 / Jānis Vēliņš // Universitas. – Nr.63 (1989), 24.-25.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1990

196. Stradiņš Jānis. Latvijas Universitāte – tās saknes, nākotne, nozīme zinātnē / Jānis Stradiņš // Akadēmiskā Dzīve. – Nr.32 (1990), 10.-24.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1991

197. Bērziņa Lūcija. Pa svešiem lielceļiem : atmiņu skicējumi / Lūcija Bērziņa. – [Newton] : LaRas grāmatu klubs, 1991. – 253 lpp.
Saturā par E.Felsbergu.

198. Bērziņa-Felsberga Lūcija. Profesors Ernests Felsbergs : [par profesoru E.Felsbergu sakarā ar viņa 125.dzimšanas dienu] / Lūcija Bērziņa-Felsberga // Pars Pro Toto : [korporācijas “Daugaviete” interns izdevums]. – Nr.3 (1991), 6.-8.lpp. : portr.
199. Felsbergs Ernests // Enciklopēdiskā vārdnīca : 2 sēj. – Rīga : Latvijas enciklopēdiju redakcija, 1991. – 1.sēj.: A-Mode, 185.lpp.
200. Vilciņš T. Zinātne Latvijas Republikā (1918-1940) / T.Vilciņš. – (Zinātnes vēsture) // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – Nr.6 (1991), 97.-112.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.

1992

201. Eihe Vilis. Latvijas Universitātes tapšana / Vilis Eihe // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses. – (Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Acta historiae scientiarum Baltica = Из истории естествознания и техники Прибалтики / RTU. Baltijas zinātņu vēstures un filozofijas asociācija). – 9.sēj., (1992), 115.-119.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
202. Šilde Ādolfs. [Par Ernestu Felsbergu] / Ādolfs Šilde // Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. – [Faksimilizd.]. – [Rīga : Zinātne, 1992]. – 50., 320., 406., 416., 444., 445., 459., 511., 711.lpp.

1993

203. Auns O. Atcerēsimies Latvijas valsts cēlājus! : (IV) / O.Auns // Latvijas Jaunatne. – Nr.285 (1993, 22.dec.), 5.lpp.
Saturā arī par E.Felsbergu.
204. Bērziņa-Felsberga Lūcija. Mans tēvs – prof. Ernests Felsbergs, pirmais Latvijas Universitātes rektors / Lūcija Bērziņa-Felsberga // Latvijas Vēsture. – Nr.3 (1993), 72.-73.lpp.
205. Stradiņš Jānis. Latviešu augstskolas dibināšanas ideja / Jānis Stradiņš. – (Latvijas Universitātes 75.gadadienai) // Latvijas Vēsture. – Nr.2 (1993), 3.-5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
206. Strods Heinrihs. Latvijas Universitātes Satversmei – 70 / Heinrihs Strods // Latvijas Vēsture. – Nr.1 (1993), 3.-5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
207. Keevallik Juta. [Par E.Felsbergu] / Juta Keevallik // Kunstikogumine Eestis 19.sajandil. Kunstiteadus Eestis 19.sajandil : uurimusi Eesti kunstist ja kunstielust / Juta Keevallik ; Eesti teaduste akadeemia. Ajaloo instituut = Kunstsammeln in Estland im 19.Jahrhundert. Kunstwissenschaft in Estland im 19.Jahrhundert : Studien zur Kunst und zum Kunstleben Estlands. – Tallin, 1993. – S.7-9, 44, 60, 121, 134, 170, 175. – Igaunu val.

1994

208. Apele Sandra. LU pirmais rektors Ernests Felsbergs un viņa Mākslas kabinets / Sandra Apele // Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas 470 gadu jubilejas zinātniskā konference : Rīga, Latvija, 1994.gada 8.-9.marts : rakstu krājums = Conference dedicated to 470 years anniversary of Latvian Academic library : March 8-9, 1994, Riga, Latvia : proceedings. – Rīga : LAB, 1994. – 72.-75.lpp.

209. Bērziņa Lūcija. Pa svešiem lielceļiem : atmiņu skicējumi / Lūcija Bērziņa. – Rīga : Arka, 1994. – 215 lpp. – (Latviešu rakstnieki ārzemēs).
Saturā par E.Felsbergu.
210. Grosvalds Ilgars. Latvijas Universitāte iet uz savu jubileju : [par LU sakarā ar tās 70 gadu jubileju] / Ilgars Grosvalds // Latvijas Vēstnesis. – Nr.101 (1994, 30.aug.), 4.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
211. Stradiņš Jānis. Akadēmiskā izglītība Baltijā un Latvijas Universitātes priekšvēsture / Jānis Stradiņš // Latvijas Universitāte 75. – Rīga : LU, 1994. – 13.-44.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 18., 35.lpp.
212. Strods Heinrihs. Latvijas Universitāte (1919-1940) / Heinrihs Strods // Latvijas Universitāte 75. – Rīga : LU, 1994. – 45.-70.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs ; portr.: 47.lpp.
213. Vēliņš Jānis. Mana Gaismas pils : [atmiņas par LU un tās darbiniekiem 1918.-1944. g.] / Jānis Vēliņš. – (Atgādnēs, atceres : Latvijas Universitātei – 75) // Latvijas Vēstnesis. – Nr.125 (1994, 25.okt.), 5.lpp. ; Nr.127 (1994, 29.okt.), 5.lpp.
Saturā: 2. Patiesībai un daiļumam. – Saturā arī par E.Felsbergu.

1995

214. Markēviča M. Felsbergs Ernests / M.Markēviča // Māksla un arhitektūra biogrāfijās. – Rīga : Latvijas enciklopēdija, 1995. – 1.[sēj.]: A-Kal, 152.-153.lpp.
215. Stradiņš Jānis. Latvijas Universitātes veidošanās, tās devums Latvijai un pasaules zinātnei / Jānis Stradiņš // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – Nr.2 (1995), 108.-131.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
216. Zālīte Zane. Kā tapa rektoru portretu galerija / Zane Zālīte // Rīgas Balss. – Nr.214 (1995, 1.nov.), 9.lpp.
Saturā: E.Felsberga portreti.
217. Залите Зане. Как создавалась галерея портретов ректоров / Зане Залите // Ригас балсс. – N 214 (1995, 1 нояб.), с.9.
В содержании портреты Э.Фельсберга.

1996

218. Tooms Viljars. Ernests Felsbergs / Viljars Tooms. – (Atceres dienas) // Druva. – (Piel. “Novadnieks”). – Nr.166/167 (1996, 26.okt.), 4.lpp.
Atsauksme: Birze Miervaldis. [Piebilde par profesora E.Felsberga biogrāfiju] / Miervaldis Birze. – (“Novadnieka” pastā) // Druva. – (Piel. “Novadnieks”). – Nr.182/183 (1996, 23.nov.), 3.lpp.
219. Keevallik Juta. Felsberg, Johann Ernst Theodor / Juta Keevallik // Eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon. – Tallin : Eesti entsüklopeediakirjastus, 1996. – 76.lpp.

1997

220. Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvotie : [apbalvoto saraksts apbalvošanas secībā ; Latvijas Universitātes profesoram Ernestam Felsbergam ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1926.gada 16.novembra lēmumu piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr.61] // Triju zvaigžņu gaismā. – Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1997. – 1.grām.: 1924-1940, 103.lpp.

1998

221. Kiršentāls Oļģerts. Par LU un "Lettonia" saistību : [par studentu korporāciju "Lettonia"] / Oļģerts Kiršentāls // Universitātes Avīze. – Nr.6 (1998, 16.nov.), 3.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
222. Treijs Rihards. Latvijas valsts un tās vīri : Latvijas Republikas valdības. Ministri savos darbos : 1918 – 1940 : ar Pirmās Republikas un Otrās Republikas Saeimas un Valdības locekļu sarakstiem pielikumā / Rihards Treijs. – Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1998. – 544 lpp. : portr., il.
Saturā : Ernesta Felsberga laiks (19.12.1924 – 04.03.1925) / Rihards Treijs. – (Izglītības ministri), 208.-209.lpp. ; 1.piel.: Pirmās Republikas laiks : Pirmā Saeima (08.11.1922 – 03.11.1925) : [Pirmās Saeimas sastāvā arī E.Felsbergs], 503.lpp. ; Pirmās Republikas laiks : Devītais Ministru kabinets (19.12.1924. – 23.12.1925) : [minēts izglītības ministrs E.Felsbergs], 511.lpp.
223. Treijs Rihards. Latvijas valsts un tās vīri / Rihards Treijs // Latvijas Vēstnesis. – Nr.291/292 (1998, 13.okt.), 15.lpp.
Saturā : Ernesta Felsberga (1866 – 1928) laiks (19.12.1924 – 04.03.1925). No rektora par ministru : [par E.Felsberga darbību izglītības ministra amatā].

1999

224. Andersons J. Faktors, bez kura nevaram iedomāties latviešus : Latvijas Universitātes vēstures 8 desmitgades / J.Andersons. – (Alma mater) // Izglītības Žurnāls. – Nr.1 (1999), 30.-39.lpp.
Saturā arī par E.Felsbergu: 32.lpp. : portr.
225. Burāne I. LU un LMA – 80. Daži saskares momenti / I.Burāne // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 15.lpp.
Saturā par E.Felsberga līdzdalību Latvijas Mākslas akadēmijas izveidošanā.
226. Guļevskis H. Rīgas Politehniskā institūta reevakuācija no Krievijas pēc pirmā pasaules kara / H.Guļevskis // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 21.-24.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 22.lpp.
227. Nolikums par LU rektora (1920.-1923.g.) profesora Ernesta Felsberga stipendiju : [tekstā arī par E.Felsbergu] // Universitātes Avīze. – Nr.17 (1999, 31.maijs), 4.lpp.
228. Pie Alma mater šūpuļa pirms 80 gadiem / materiālu apkop. Sigizmunds Timšāns // Latvijas Vēstnesis. – Nr.317/318 (1999, 28.sept.), 5.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs.
229. Valdība un zinātne gadu ritumā : Ernesta Felsberga laiks (19.12.1924 - 04.03.1925) : [par E.Felsberga darbību izglītības ministra amatā] // Zinātnes Vēstnesis. – Nr.6 (1999, 22.marts), 3.lpp.
Fragments no grām.: Treijs Rihards. Latvijas valsts un tās vīri : Latvijas Republikas valdības. Ministri savos darbos : 1918.-1940. – Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1998. – 208.-209.lpp.
230. Zaķis Juris. Latvijas Universitāte – astoņdesmitgadniece / Juris Zaķis // Latvijas Universitātei – 80. – Rīga : LU, 1999. – 7.-14.lpp.
Saturā minēts E.Felsbergs: 8.lpp.

2000

231. Grosvalds Ilgars. Gadsimtam un gadu tūkstošim aizejot : Latvijas Universitāte – latviešu nacionālās inteliģences veidotāja / Ilgars Grosvalds. – (Mēs savā zemē un laikā) // Latvijas Vēstnesis. – Nr.473/476 (2000, 29.dec.), 23.lpp. – Turpinājumu skat. Nr.239.
Saturā minēts E.Felsbergs.
232. [Par Ernestu Felsbergu] // 20.gadsimta Latvijas vēsture / LU Latvijas vēstures institūts. – Rīga : Latvijas vēstures institūta apg., 2000. – 1.[sēj.]: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai: 1900-1918, 25., 300.lpp.
233. Stranga Aivars. Latvijas – padomju Krievijas miera līgums 1920.gada 11.augustā : Latvijas – padomju Krievijas attiecības 1919.-1925.gadā / Aivars Stranga. – Rīga : Fonds “Latvijas Vēsture”, 2000. – 258 lpp. : il.
Saturā minēts E.Felsbergs: 34., 79., 80.lpp.
234. Siilivask Karl. Felsbergs Janis Ernests Teodors / Karl Siilivask // Eesti teaduse biograafiline leksikon. – Tallinn : Eesti entsüklopeediakirjastus, 2000. – 1.kd.: A-Ki, 266.-267.lpp.

2001

235. Apinīte Vija. Ernests Felsbergs – pasaules kultūras cilvēks : [par profesora E.Felsberga 135.dzimšanas dienai veltīto piemiņas izstādi LU Bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā] / Vija Apinīte // Universitātes Avīze. – Nr.6 (2001, 20.nov.), 4.lpp. : fotogr.
236. Apinīte Vija. Pasaules kultūrai piederīgs : [par profesora E.Felsberga 135. dzimšanas dienai veltīto piemiņas izstādi LU Bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā] / Vija Apinīte // Universitas. – Nr.81 (2001), 76.-77.lpp. : fotogr.
237. Apinīte Vija. Rektora Felsberga mazbērni LU Bibliotēkā : [par profesora E.Felsberga 135.dzimšanas dienai veltīto piemiņas izstādi LU Bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā] / Vija Apinīte // Universitātes Avīze. – Nr.15 (2001, 3.apr.), 4.lpp.
238. Ergarde Spodra. Latvijas Universitātes pirmais rektors : [par profesoru E.Felsbergu] / Spodra Ergarde // Druva. – (Piel. “Novadnieks”). – Nr.197 (2001, 18.dec.), 3.lpp.
239. Grosvalds Ilgars. Gadsimtam un gadu tūkstošim aizejot : Latvijas Universitāte – latviešu nacionālās inteliģences veidotāja / Ilgars Grosvalds. – (Mēs savā zemē un laikā) // Latvijas Vēstnesis. – Nr.3 (2001, 5.janv.), 16.lpp. – Sākumu skat. Nr.231.
Saturā minēts E.Felsbergs.
240. Grosvalds Ilgars. Par latviešu inteliģences šūpuli un tās ziedu : Latvijas Universitāte kā latviešu nacionālās inteliģences veidotāja / Ilgars Grosvalds // Tehnikas Apskats. – Nr.137/138 (2001), 21.-29.lpp.
241. Rozeniece Aija. Ordeņa komandieris Ernests Felsbergs : [par Triju Zvaigžņu ordeņa komandieri E.Felsbergu sakarā ar viņa 135.dzimšanas dienu un tai veltīto piemiņas izstādi LU Bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā] / Aija Rozeniece. – (Ar Triju Zvaigžņu ordeņa starojumu) // Latvijas Vēstnesis. – Nr.188 (2001, 28.dec.), 44.lpp. : fotogr.

242. Stradiņš Jānis. Zinātne Latvijā un latvieši zinātnē : [plenārlekcija Vispasaules latviešu zinātņu kongresā 1991.g.12.jūlijā] / Jānis Stradiņš. – (Zinātnes attīstība Latvijā) // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. – 55.sēj., Nr.3/4 (2001), 4.-13.lpp.

Saturā minēts E.Felsbergs.

2002

243. Stradiņš Jānis. Zinātne un zinātnieks Latvijas vēsturē : [akadēmiskā lekcija Latvijas Zinātņu akadēmijas Rudens pilnsapulcē 2002.gada 28.novembrī] / Jānis Stradiņš // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. – 56.sēj., Nr.4/5/6 (2002), 91.-101.lpp. ; Izglītība un Kultūra. – Nr.47, 48 (2002, 7.dec.), 8.-9.lpp. ; Nr.49, 50 (2002, 14.dec.), 20.-21.lpp.

Saturā minēts E.Felsbergs.

2003

244. Felsbergs Ernests // Latvijas enciklopēdija : 5 sēj. – Rīga : Valērija Belokoņa izd., 2003. – 2.sēj.: Cēsu-Hūrn, 486.lpp.
245. [Par Ernestu Felsbergu] // 20.gadsimta Latvijas vēsture / LU Latvijas vēstures institūts. – Rīga : Latvijas vēstures institūta apg., 2003. – 2.[sēj.]: Neatkarīgā valsts: 1918-1940, 748., 749.lpp.
246. Vecvagars Māris. Erihs Dīls Latvijā / Māris Vecvagars. – Rīga : Filozofijas un socioloģijas institūts, 2003. – 63 lpp. : fotogr.

Saturā minēts E.Felsbergs.

247. Попов С.А. Становление высшего филологического образования в Воронежской области / С.А.Попов // Образование и общество. – N 1 (2003).*

PROFESORA ERNESTA FELSBERGA DARBU ALFABĒTISKAIS RĀDĪTĀJS

Akropole un Partenons. 1926.	50
Atklāšanas runa Latvijas Tautu Savienības veicināšanas biedrības dibināšanas sapulcē, 1923.g. 21.janvārī. 1926.	51
Augstskolas gada diena. 1920.	16
Augstskolas mācības spēku atalgojums. 1922.	28
Cilvēces progress. 1921.	21
Darbs izglītības laukā. 1924.	44
Dažas ziņas par Latvijas Augstskolu. 1921.	22
Divas piezīmes pie J.Ozola k-ga raksta "Izrakumi Priekuļos" ... 1922.	29
Egejas kultūra : runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 1920.g. 28.sept. 1920.	17
Grieķu īpašvārdu pareizrakstība latviešu valodā. 1922.	30
Grieķu mākslas vēstures literatūra. 1926.	52
Grieķu vāzu gleznas. 1927.	56
Ievads grieķu mākslas vēsturē. 1926.	53
J.Čakste Tērbatas bēgļu komitejas priekšnieks. 1928.	58
Kāda būs turpmāk mūsu skolu politika. 1924.	45
Kas jāievēro Latvijas Universitāti tālāk izveidojot? 1927.	57
Latviešu attieksme pret mākslu : (iz priekšlasījuma, turēta Tērbatā 3.janvārī 1918.g.). 1918.	15
Latvijas Augstskolas gada svētki : [runa]. 1920.	18
Latvijas Augstskolas paziņojums. 1920.	19
Latvijas mākslas muzejs. 1924.	46
Latvijas Universitātes materiālais stāvoklis. 1921.	23
Latvijas Universitātes Satversmei Saeima 1923.gadā piešķīra likuma spēku : [LU rektora, profesora E.Felsberga runa Latvijas Republikas Saeimas 1.sesijas 15.sēdē 1923.gada 23.februārī]. 1969.	59
Latvju akadēmiskās dzīves gaitas. 1926.	54
Literatūras vēsture latviešu skolās. 1921.	24
Neatliekams pienākums. 1922.	31
P.V.Transehe gleznu kolekcija. 1920.	20
Parlamentāriešu konference Kopenhāgenā. 1923.	37
Pro domo. 1921.	25
[Recenzija par grām.: Laube Eužens. Krāsu un formu loģika]. 1922.	32
[Recenzija par grām.: Vippers Roberts. Seno laiku vēsture]. 1922.	33
[Referējumi un runas Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas Universitātes satversmi]. [1923].	38
[Referējums un runa Latvijas Republikas Saeimā par likumu par kultūras fondu]. [1922].	34

[Referējums un runas Latvijas Republikas Saeimā par likumu par pieminekļu aizsardzību]. [1923].	39
[Runa Latvijas Republikas Saeimā par Demokrātiskā centra frakcijas deputātu priekšlikumu E.Felsberga vietā izglītības komisijā iecelt deputātu Kārli Skalbi]. [1924].	47
[Runa Latvijas Republikas Saeimā par izglītības ministrijas budžetu]. [1923].	41
[Runa Latvijas Republikas Saeimā par izglītības ministrijas budžetu]. [1924].	48
[Runa Latvijas Republikas Saeimā par Saeimas kārtības rulli]. [1923].	40
[Runa Latvijas Republikas Saeimā par skolotāju pensiju likumu]. [1925].	49
[Runas Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas konservatorijas satversmi]. [1923].	42
Sargājat mūsu senču kapus! 1922.	35
Trešā intelektuālās kopdarbības konference Parīzē. 1923.	43
Vairāk mīlas, mazāk naida. 1922.	36
Ziņas par Latvijas augstskolas pašreizējo stāvokli. 1921.	26
A Hieron kylix. 1921.	27
Latvia. 1926.	55
Античные вазы и терракоты. 1910.	6
Античные вазы и терракоты. 1911.	8
Античные мраморы и бронзы. 1911.	9, 10
Братья Гракхи. 1910.	7
Братья Гракхи. 1911.	11
Гипсовые слепки Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете. 1913.	12
Гипсовые слепки Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете. 1914.	13
Исследования в области Иракийских таблиц. 1905.	1
История римского аграрного строя. [1909].	4
К статистике народонаселения Аттики V в. до Р. Хр. 1907.	2
Микенский период истории Греции. 1907.	3
Одна краснофигурная чаша Музея изящных искусств при императорском Юрьевском университете. 1915.	14
«Эрот» Соранцо. [191-].	5

PERSONU RĀDĪTĀJS

A. J.	50, 56	Ergarde Spodra	238
A. V. [A.Vičs?]	109	Ērmanis Pēteris	130
Adamovičs L.	61	F. R.	107
Andersons A.	23, (25)	Felsbergs Valdis	(188)
Andersons J.	224	Fr. J. [Fr. Jansons?]	50
Apele Sandra	208	Gailīte Angelika	142
Apinīte Vija	235, 236, 237	Grakhi	(7), (63)
Ārija	75	Grosvalds Ilgars	186, 210, 231, 239, 240
Amim Max	136	Guļevskis H.	226
Auns O.	203	H. Z.	90
B.	76	Iltners K.	71
Balodis Fr.	50, 52, 53, 56	J. P.	70
Balodis Francis	60	Kalniņš Edvarts	96
Bencingers I.	60, 61	Keevallik Juta	207, 219
Bērziņa Lūcija	175, 178, 180, 183, 197, 209	Kirchenšteins A.	97
Bērziņa-Felsberga Lūcija	147, 198, 204	Kiršentāls Oļģerts	221
Birkerts A.	69, 74	Krebss Anna	176
Bisings F.	60	Krēsliņš Andris	187
Bīlmans A.	97	Krieviņš Edgars	143, 146
Bīlmans Alfrēds	122	Kroders P.	117
Birze Miervaldis	218	Kundziņš K.	127
Blese E.	85, 129	Kundziņš Kārlis	61, 137, 139
Blese Ernests	16	Kundziņš Pauls	163
Burāne I.	225	Kurmis A.	58
Burāne Ingrīda	185	Ķiķauka P.	50, 98, 99
Čakste J.	(58)	Ķiploks Edgars	140
Dāle P.	67, 116	L.	7, 63
Dāle Pauls	16, 184	L. A. [L.Ausējs?]	86
Diehls [Dīls] E.	56	Lācītis	88
Dīls Erihs	(246)	Laube E.	141
Dreimanis P.	50	Laube Eužens	(32)
Dreslers J.	78, 79	Leimanis Eižens	164, 165, 167, 173, 174
Ehnatons	(60)	Liepiņš Kārlis V.	151
Eihe Vilis	201	Maldonis Voldemārs	120
ekr.	128	Markēviča M.	214
Em.	56	Namsons Andrivs	144
Endzelīns [Jānis]	(143), (146)	Oissar E.	7
		Ozols J.	(29)

Paegle L.	(33)	Tooms Viljars	218
Plāķis J.	61	Transehe P.V.	(20)
Raid Niina	153	Treijs Rihards	222, 223, 229
Raisters Augusts	145	Tūters E.	50, 56
Rozeniece Aija	241	Upītis P.	166
-rs	104	V. P-ts [V.Peņģerots?]	50
Rudovska O.	112	Valters Nikolajs	156
Siilivask Karl	234	Vecvagars Māris	246
Skalbe Kārlis	(47), (69), (74), (130)	Vēliņš Jānis	159, 195, 213
Slaucītājs Leonīds	155	Vičs A.	68
Stradiņš Jānis	162, 170, 172, 190, 191, 196, 205, 211, 215, 242, 243	Vīksna Arnis	168, 177
Stranga Aivars	233	Vilciņš T.	200
Straubergs K.	113, 138	Vippers Roberts	(33)
Straumanis M.	157	Zaķis Juris	230
Strods Heinrihs	192, 206, 212	Zālīte Zane	216
Šaurums Gustavs	126, 152	Бойков Виктор	179
Šilde Ādolfs	161, 193, 202	Гапонов П.М.	154, 158
Šmits P.	61	Гракхи	7, 11
Šmits Pēteris	16, (110)	Залите Зане	217
Šuvajevs Igors	181, 182, 190, 194	Мальмберг В.К.	5
Švābe A.	135	Мальмберг Вл.К.	6, 8, 9, 10
T. [T.Zeiferts?]	94, 110	Немировский А.И.	149
Tillbergs J.R.	72, 73	Попов С.А.	247
Timšāns Sigizmunds	228	Сийливаск К.	171

Saturs

Priekšvārds	7
<i>Igors Šuvajevs</i> . Profesors Ernests Felsbergs – Latvijas Universitātes pirmais rektors	9
Professor Ernests Felsbergs – first Rector of the University of Latvia	13
Der erste Rektor der Universität Lettlands – Professor Ernests Felsbergs	17
Профессор Эрнест Фельсберг – первый ректор Латвийского университета	21
<i>Māra Kiope</i> . Saruna ar Latvijas Universitātes pirmo rektoru profesoru Ernestu Felsbergu	37
Profesora Ernesta Felsberga runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 1920. gada 28. septembrī	44
Profesora Ernesta Felsberga runa Latvijas Republikas Saeimā par Latvijas Universitātes Satversmi 1923. gada 23. februārī	45
<i>Lūcija Bērziņa-Felsberga</i> . Profesors Ernests Felsbergs. Atmiņas	50
Profesora Ernesta Felsberga publicētie darbi	77
Profesora Ernesta Felsberga oponentās disertācijas	83
Raksti par profesoru Ernestu Felsbergu	84
Profesora Ernesta Felsberga darbu alfabētiskais rādītājs	99
Personu rādītājs	101